

פתח

לליל

פסח

כל הזכויות הקניין הרוחני שמורות למחבר

נכתב ע"י

מאיר בורובסקי

0527687311

כ"ד אלול תשע"ו

הרב יהודה סילמן

רב דקהל חסידים

רמת אלחנן-ב"ב

ואב"ד בבד"צ

של מרן הגר"ב קרליץ שליט"א

הסכמה

הנה הביא לפני הרה"ג רבי מאיר בורובסקי שליט"א את ספרו יודעי תרועה שהוא
מפתח על סדר השו"ע ועיינתי בו מעט וראיתי שמלאכה גדולה עשה ברב כשרון
ובהיקף גדול הראוי לת"ח מופלג שכמותו ובטוחני אשר בדורנו זה אשר הצורך
בספרים שיאפשרו מציאת כל הנצרך ורבים יאותו לאורו ויכירו בחשיבותו
ולא נצרכו אלא לברכה שיפוצו מעינותיהם החוצה ורבים יאותו לאורו ויזכה
להוציא עוד ספרים רבים לתועלת הציבור.

ובזה בעה"ח לכבוד התורה

יג' אלול תשע"ו
הרב יהודה סילמן
רב דקהל חסידים
רמת אלחנן

עפ"י הוראת הגאב"ד שליט"א אני מדפיס כאן את ההסכמה שניתנה לקונטרס על ר"ה

לעילוי נשמת

הגאון הגדול פדגוג אמן צדיק מושל ביראת השם

רבי אהרן זקס זצ"ל

**הוא הגבר אשר נשאו לבו והכינו מדעו ללמד תורה לצעירי הצאן בהבנה
נפלאה לכל בחור כדרכו ביראת שמים טהורה גומל חסד בגופו ובממונו
לכל נדכה ולכל מר נפש בהארת פנים נפלאה ובשמחה עצומה**

אשר נתבקש לישיבה של מעלה בעת סיום עריכת חוברת זו

יהיה הלימוד בחוברת זו לעילוי נשמתו

סי' ת"ע

סעיף א'

הבכורות מתעניין בערב פסח

הפרדס לרש"י סדר הפרשיות / המנהיג הל' פסח בשם מס' סופרים / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקה סי' ע"ר / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ל' / פסקי רי"ד מירושלמי פ' ע"פ / תוס' רי"ד פסחים ק"ח א' / סמ"ג עשין מ' מירושלמי פ' ע"פ / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ד' / טור / בית יוסף / ב"ח

זכר לנס שניצולו ממכת בכורות

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ד' / טור / לבוש ס"א / מ"ב סק"א

מותרין לאכול מיני תרגימא

בית יוסף בשם המרדכי בשם רבינו יחיאל / כנה"ג הגב"י סק"א

לא נהגו הבכורות לאכול מיני תרגימא

בית יוסף

בין בכור מאב בין בכור מאם

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ל' / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ד' / טור / בית יוסף / ב"ח / לבוש ס"א

שמכת בכורות היה בכולם

מ"ב סק"ב

לגדול הבית לא הצריכו להתענות אף שגם עליהם היתה הגזירה

שו"ת מהרי"ל סי' י"ד / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ד' / טור / מ"ב סק"ב

ויש מי שאומר שאפילו נקבה בכורה מתענה.

שו"ת מהרי"ל סי' י"ד / ב"ח בשם האגודה ושו"ת מהרי"ל / לבוש ס"א / אליה רבא סק"ג

שמכת בכורות הייתה גם עליהם

טור / בית יוסף / מ"ב סק"ג

ואין המנהג כן.

לבוש ס"א

כי המכה הכתובה בתורה היתה לזכרים

לבוש ס"א

כי התורה לא נתנה קדושה לנקבות

מ"ב סק"ד

בכור הבא אחר נפלים צריך להתענות

חיי אדם כלל קכ"ט סי"ב / מ"ב סק"ב

בכורי כהנים ולויים צריכים להתענות אפי' רק בכורים מאם

שו"ת מהרי"ל סי' י"ד / אליה רבא סק"ד / מ"ב סק"ב

צריך להשלים התענית

מ"ב סק"ב

חש בראשו או בעיניו א"צ להתענות

מ"ב סק"ב

אם ע"י התענית לא יוכל לקיים מצוות מצה ומרור וד' כוסות מוטב שלא להתענות

מ"ב סק"ב

כשקשה לו התענית יאכל רק מיני תרגימא

מ"ב סק"ב

הבכורים אומרים עננו בשומע תפילה ואם יש מנין מתענים והש"ץ גם מתענה יאמר עננו

בחזרת הש"ץ בשומע תפילה

אליה רבא סק"ב / אליה זוטא סק"א / מ"ב סק"ב

כשיש י' מתענים עדיף שהש"ץ יהי' מאלו שאין מתענים

מ"ב סק"ב

אם חל ערב פסח בשבת יש אומרים שמתענים הבכורות ביום ה'

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ד' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / בית יוסף בשם תרומת הדשן והאגור והרוקח / לבוש ס"ב / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ב

ואם קשה לו בדיקת חמץ אחר התענית יטעום קודם הבדיקה או יצווה לאחר לבדוק
מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ה' / כנה"ג הגב"י סק"ו / אליה רבא סק"ו / מ"ב סק"ו

ויש אומרים שאינם מתענים כלל.

בית יוסף בשם מהרי"ל / לבוש ס"ב

כיון דאינו אלא מנהג הואיל ונדחה ידחה

מ"ב סק"ז

הגה: אבל יש לנהוג כסברא הראשונה ונוהגים כשהאב בכור האם מתענה

תחת בנה הבכור כשעדיין קטן

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ו' / לבוש ס"ב

וכשמצטערת וכ"ש מעוברת או מניקה או יולדת כל ל' לא תתענה אעפ"י שאין לה בעל

אליה רבא סק"ז / מ"ב סק"ט

וי"א דתענית האב עולה גם לבנו

אליה רבא סק"ז / מ"ב סק"ט

ואם אין האב בכור הוא מתענה בעד בנו עד שיגדל.

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ו' / לבוש ס"ג

וכל שלא הגיע לל' יום א"צ להתענות בשבילו

מ"ב סק"י

התר אכילה לבכורים בסעודת מצווה או בסיום מסכת

כנה"ג הגה"ט סק"ב / אליה רבא סק"א / אליה זוטא סק"ג / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ב / מ"ב סק"י

האיסטניס מתענה בערב פסח כדי שיאכל מצה לתאבון.

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ל' / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ו' / טור / בית יוסף / ב"ח / לבוש
ס"ג

כשחל ע"פ בשבת אין דוחין סעודת שבת מחמת כן אלא יאכל מעט רק לצאת ידי"ח סעודת

שבת

מ"ב סקו"א

סעיף א'

אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתאבון

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות י' / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / טור / בית יוסף בשם הרא"ש / ב"ח / כנה"ג הגה"ט סק"א / לבוש ס"ג / אליה רבא סק"א

ואם התחיל פוסק כיון שהתחיל באיסור

מ"ב סק"ב

אסור לאכול פת מזמן מנחה גדולה דהיינו שש שעות ומחצה

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח י"ד

אבל אוכל מעט פירות או ירקות אבל לא ימלא כרסו מהם

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות כ' / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח י"ד / טור / בית יוסף / ב"ח / לבוש ס"א / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ד

וה"ה בשר ודגים וביצים

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח י"ד / אליה רבא סק"ב / מ"ב סק"ג

תבשיל מחמשת המינים המבושלים במי פירות אסור דסעיד

בית יוסף / מ"ב סק"ג

ירקות מותר לאכול בין חיים בין מבושלים

אליה רבא סק"ג / מ"ב סק"ד

(ואם הוא איסטניס שאפילו אוכל מעט מזיק באכילתו הכל אסור)

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב

ויין מעט לא ישתה משום דמיסעד סעיד

מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח י"ד / בית יוסף / לבוש ס"א / אליה רבא סק"ד

עד רוב כוס לא סעיד ושרי

מ"ב סק"ו

יין מותר לשתות בין רב בין מעט

טור / ב"ח / לבוש ס"א / אליה רבא סק"ד

אבל אם רצה לשתות יין הרבה שותה מפני שכשהוא שותה הרבה גורר תאות המאכל.

שתי רביעיות מיקרי הרבה ומותר לשתות

מ"ב סק"ז

הרבה או מעט תלוי בטבע האדם לפי מה שמרגיש בעצמו

ביאור הלכה ד"ה ויין

י"ש הרבה אסור לשתות

שער הציון סק"ט

סעיף ב'

וקודם שעה עשירית מותר לאכול מצה עשירה.

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ט' / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ט"ו / טור / בית יוסף / לבוש ס"ב / אליה רבא סק"ח

אם יודע שימשך בתוך שעה עשירית לא יתחיל לאכול אפי' קודם שעה עשירית

מ"ב סק"ט

הגה: אבל מצה שיוצאין בה בלילה אסורים לאכול כל יום ארבעה עשר.

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו הי"ב / מהרי"ל מנהגים הלכות ערב פסח ט"ו / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / בית יוסף / כנה"ג הגה"ט סק"ג / לבוש ס"ב / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ג

היינו מעלות השחר

בית יוסף בשם הרמב"ם והרמב"ן / ב"ח בשם הרוקח / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ג / מ"ב סקי"ב

מזמן איסור חמץ

בית יוסף בשם הר"ן / ב"ח בשם המאור והרא"ש והר"ן

גם מצה כפולה או נפוחה בכלל האיסור

אליה רבא סק"ו / מ"ב סקי"ב

בליל ערב פסח מותר לאכול מצה

אליה רבא סק"ו

יש נוהגים שלא לאכול מצה מר"ח ניסן

אליה רבא סק"ו / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ג / מ"ב סק"ב

וקטן שאינו יודע מה שמספרין בלילה מיציאת מצרים מותר להאכילו .

לבוש ס"ב / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ג

כל היום

מ"ב סק"ד

אבל אם יודע אסור להאכילו כי דרשינן לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך

ואם מילא כרסו ממצה אין כאן חידוש

בית יוסף בשם תרומת הדשן / מ"ב סק"ג

ויש נוהגין שלא לאכול חזרת בערב פסח כדי לאכול מרור לתאבון

בית יוסף בשם רבינו ירוחם ומנהג הרשב"א / לבוש ס"ב

וכן ביום ראשון של פסח כדי לאכול בליל שני לתאבון

לבוש ס"ב

וכן נוהגין קצת למעט באכילת מצה ביום א' מהאי טעמא.

לבוש ס"ב

ויש מחמירין עוד שלא לאכול פירות כדי לאכול החרוסת לתאבון

ואין לחוש למנהג ההוא

כי אין מצווה לאכול חרוסת אלא לבטל הארס שבמרור ואדרבא בלילה אין לאכול ממנו

לבוש ס"ב / אליה רבא סק"ט

ויש מחמירין שלא לפרר או לשבור המצות בערב פסח שלא לבא לאכול מהם

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

ואין לחוש גם לזה

כי חומרא יתירה הוא

מצה שנאפה כתיקנה ואחר כך נתפררה ונילושה ביין ושמן אינה נקראת מצה עשירה ואסורה לאכלה בערב הפסח.

אבל אם בישלה מותר לאכול בע"פ

מהרי"ל מנהגים הל' ערב פסח ט"ו / אליה רבא סק"י / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ג / מ"ב סק"כ

סעיף ג'

אם התחיל לאכול קודם שעה עשירית

היינו שהתחיל בהתר כגון שאכל מצה עשירה

מ"ב סקכ"א

**ומשכה סעודתו עד הלילה דינו כמו בשבתות ושאר ימים טובים שנתבאר
בסי' רע"א סעיף ו'.**

**טור בשם הרי"ף / בית יוסף בשם הרי"ף והרא"ש והמאור ומלחמת ח' מצה
שנאפה כתיקנה ואחר כך נתפררה ונילושה ביין ושמן אינה נקראת מצה
עשירה ואסורה לאכלה בערב הפסח.**

אבל אם בישלה מותר לאכול בע"פ

מהרי"ל מנהגים הל' ערב פסח ט"ו / אליה רבא סק"י / חיי אדם כלל קכ"ט סי"ג / מ"ב סק"כ

סעיף ג'

אם התחיל לאכול קודם שעה עשירית

היינו שהתחיל בהתר כגון שאכל מצה עשירה

מ"ב סקכ"א

ומשכה סעודתו עד הלילה דינו כמו בשבתות ושאר ימים טובים שנתבאר בסי' רע"א סעיף ו'.

טור בשם הר"ף / בית יוסף בשם הר"ף והרא"ש והמאור ומלחמת ה'

מקדש ומברך בפה"ג ואומר הגדה ומברך על אכילת מצה ואינו מברך המוציא
טור / מ"ב סק"כ

צריך לברך ברכת המוציא
טור בשם בה"ג והר"ף

צריך להפסיק בעקירת שולחן
טור בשם רשב"ם / בית יוסף בשם רשב"ם

למש"כ רמ"א דאין אוכלים מצה עשירה לא שייך דין זה כלל
מ"ב סקכ"ב

ומצוה לרחוץ ולגלח בערב יו"ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת ועי' לעיל סי' ר"ס ורס"ב

אחר תפילת מנחה יעסוק בדיני קרבן פסח
מ"ב סקכ"ב

סעיף א'

יהיה שלחנו ערוך מבעוד יום כדי לאכול מיד כשתחשך ואף אם הוא בבית המדרש יקום מפני שמצווה למחר ולאכול בשביל התינוקות שלא יישנו

פסחים ק"ט א' / רי"ף פסחים כ"ג ב' (דפי הרי"ף) / רשב"ם פסחים ק"ט א' ד"ה חוץ / תוס' פסחים ק"ט א' ד"ה חוץ / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ג' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ג' / פסח מעובין / סקנ"ה / לבוש ס"א

התינוקות יישנו ביום כדי שיהיו נייעורים בלילה

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / פסח מעובין / סקנ"ה בשם מהרי"ל ומהר"י ווייל

חוטפין מצה בלילי פסחים

פסחים ק"ט א' / רי"ף פסחים כ"ג ב' (דפי הרי"ף) / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ב

מגביהין הקערה בשביל תינוקות שישאלו

הערוך ערך חטף / רש"י פסחים ק"ט א' ד"ה חוטפין / רשב"ם פסחים ק"ט א' ד"ה חוטפין / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' בשם רש"י / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / האגודה פסחים ק' ב'

מתעסקים במצה דרך חטיפה זה מזה לשעשע התינוקות ולא יבואו לידי שינה

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט א'

מקדימין באכילה

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט א' / האגודה פסחים ק' ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / חק יעקב סי' תע"ב סק"ב / שער הציון סק"ב

אוכלין מהר

רשב"ם פסחים ק"ט א' ד"ה חוטפין / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' / פסקי ריא"ז / האגודה פסחים ק' ב' / שער הציון סק"ב

חוטפין ומסלקין המצה מהתינוקות שלא יישנו מתוך מאכל הרבה

רשב"ם פסחים ק"ט א' ד"ה חוטפין / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' בשם רשב"ם / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט א' / האגודה פסחים ק' ב' / ר"ן פסחים כ"ג ב' (דפי הרי"ף)

מכאן נתפשט המנהג שמניחין לתינוקות לחטוף האפיקומן

חק יעקב סק"ב / אליה רבא סק"א / בגדי ישע ס"א

אבל לא יאמר קידוש עד שתחשך

תוס' פסחים צ"ט ב' ד"ה עד שתחשך / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / סדר פסח לרבינו יונה / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / רא"ש פסחים פ"י סי' ב' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / תוס' הרא"ש פסחים צ"ט ב' ד"ה עד שתחשך / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים צ"ט ב' / מהר"ם חלאווה פסחים צ"ט ב' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב א' / תרומת הדשן סי' קל"ז / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / האגור סי' תשפ"ט בשם המרדכי בשם רבינו יואל / בית יוסף / פסח מעובין סקס"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג'

דאיתקש מצה לפסח ובפסח נאמר ואכלו... בלילה...

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

אע"ג דכשיגיע לאכילת מצה יהיה לילה בעינן קידוש שהוא א' מד' כוסות והגדה וכל השינויים כשהוא לילה

אבודרהם סדר ההגדה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ז' / תרומת הדשן סי' קל"ז / בית יוסף / לבוש ס"א / מג"א סק"א / פרי חדש ס"א / חק יעקב סק"ג בשם מהרי"ל / מ"ב סק"ד

מדברי סופרים אסור לאכול מצה קודם חשיכה והעובר לוקה מכת מרדות

פמ"ג מש"ז סק"א

האוכל מצה בברכה בין השמשות עבר על לא תשא

פמ"ג מש"ז סק"א

סעיף ב'

יסדר שולחנו יפה בכלים נאים כפי כוחו

רשב"ץ מאמר חמץ / טור / לבוש ס"ב

והטעם כי חייב להראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

ב"ח / פסח מעובין סקנ"ח / פרי חדש / בגדי ישע ס"ב

בליל פסח מותר להשתמש במשכונות של גויים לנאות שולחנו

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ד' / מג"א סק"ג / אליה רבא סק"ב

אין היתר להשתמש במשכונות של גויים אלא שיהיו על שולחן מיוחד לשמוח בראייתם

פסח מעובין סקנ"ט / חק יעקב סק"ד / פמ"ג א"א סק"ב / בגדי ישע ס"ב / מ"ב סק"ו

ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות

מנהגים דבי מהרם סדר פסח / טור / לבוש ס"ב / ב"ח / פסח מעובין סקס"ב / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה א' / שו"ע הגר"ז ס"ז

נוהגין ללבוש קיטל להזכיר יום המיתה שלא יתגאה

נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח סי' ב'

הגה: ואפילו עני שאין לו כרים ישב על הספסל.

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ח / מרדכי פסחים תוספות מערבי פסחים / אבודרהם סדר ההגדה / דרכי משה / לבוש ס"ב / דרישה סק"ב / שו"ע הגר"ז ס"ח / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סק"ח

אבל לא על הקרקע

מג"א סק"ג / פמ"ג א"א סק"ג

ואם אין לו ספסל ויושב על קרקע אפ"ה חייב להסב

מ"ב סק"ח

יכול לסמוך על ירך חברו אבל לא על ירך עצמו דמיחזי כדואג

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ' / מג"א סק"ג / חק יעקב סק"ז בשם מהרי"ל / אליה רבא סק"ד / מ"ב סק"ח

סעיף ג'

כשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימינו אלא על שמאלו

פסחים ק"ח א' / שאילתות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ד / העיטור עשרת הדברות קל"ב ד' / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים / הרוקח סי' רפ"ג / סמ"ג עשין מ"א / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' ב' / תניא רבתי סי' מ"ז / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים ק' א' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ט / האגור סי' תשצ"א / לבוש ס"ג

פרקדן דאמר בגמ' הוא שפניו כלפי מעלה ושוכב על אחוריו

הערוך ערך פרקדן א' בשם רב האי גאון / רשב"ם פסחים ק"ח א' ד"ה פרקדן / תוס' פסחים ק"ח א' ד"ה פרקדן / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג, רנ"ו / חי' רבינו דוד פסחים ק"ח א' / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / תניא רבתי סי' מ"ז / רבינו ירוחם ג"ה ח"ד / חי' הר"ן פסחים ק"ח א' / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ / בית יוסף / חק יעקב סק"ו

פרקדן הוא השוכב על פניו

הערוך ערך פרקדן א' / רי"ץ גיאת / אור זרוע הל' ק"ש סי' ל"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז / חי' הר"ן פסחים ק"ח א' / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / בית יוסף

טעמא דשמא יקדים קנה לוושט אפרקדן קאי

רש"י פסחים ק"ח א' ד"ה שמא יקדים / רשב"ם פסחים ק"ח א' ד"ה שמא יקדים / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים בשם רש"י / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג בשם רש"י / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / תניא רבתי סי' מ"ז / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"א / ב"ח בשם רש"י

טעמא דשמא יקדים קנה לוושט אהסיבת ימין קאי

שאלתות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / רשב"ם פסחים ק"ח א' ד"ה שמא יקדים / עי' רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים בשם רשב"ם / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג, סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח א' / האגור סי' תשצ"א / טור בשם רש"י / לבוש ס"ג / ב"ח בשם רשב"ם / מ"ב סק"י

הסיבת ימין לא הוי הסיבה שהרי צריך לאכול בימינו ולפי"ז איטר מיסב בימינו

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג בשם רשב"ם / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' בשם רשב"ם / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"א בשם רשב"ם / טור / מ"ב סק"י

היסב בימינו אי צריך לחזור ולאכול או לשנות

פרי חדש ס"ג / פמ"ג א"א סק"ד

ואין חילוק בין איטר לאחר

בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / תרומת הדשן ח"א סי' קל"ו / האגור סי' תשצ"א / בית יוסף / לבוש ס"ג / ב"ח / פסח מעובין סקס"ז

השולט בשתי ידיו לכו"ע מיסב בשמאל

תרומת הדשן ח"א סי' קל"ו / בית יוסף / פסח מעובין סקס"ח / פמ"ג מש"ז סק"ב

היסב בימינו יצא בדיעבד

פמ"ג מש"ז סק"ב / מ"ב סקי"א

גידם איך מיסב

ביאור הלכה ד"ה ואין

אשה אינה צריכה הסיבה אלא אם כן היא חשובה

שאלות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ח / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / שבלי הלקט סי' רי"ח / סמ"ג עשין מ"א / סמ"ק סי' קמ"ד / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / תניא רבתי סי' מ"ז / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים ק"ח א' / האגודה פסחים ק' א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ט

מפני אימת בעלה

רשב"ם פסחים ק"ח א' ד"ה אשה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג, סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' בשם רשב"ם / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"א / טור בשם רשב"ם / בית יוסף

מפני שאין דרך הנשים להסב

שאלות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ף גיאת / רשב"ם פסחים ק"ח א' ד"ה אשה בשם השאלות / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' בשם השאלות / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"א / טור בשם בה"ג / בית יוסף / לבוש ס"ד / מ"ב סקי"ב

אשה חשובה דרכה בהסיבה ולכן צריכה להסב

רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / אבודרהם סדר ההגדה / טור

לטעם דאשה אינה מסיבה מפני אימת בעלה אלמנה וגרושה צריכות להסב

בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"א / בית יוסף / פסח מעובין סקס"ט

לטעם דאשה אינה מסיבה כי אין דרך נשים להסב גם אלמנה וגרושה אינה מסיבה

רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"א / בית יוסף / פסח מעובין סקס"ט

נקטינן דאלמנה וגרושה לא בעו הסיבה

פסח מעובין סקס"ט / ברכי יוסף סק"ב

לרשב"ם ק' הא אימת בעלה הוי פחות מאימת האב על הבן והבן חייב בהסיבה

ב"ה

לרשב"ם ק' אמאי אשה חשובה חייבת בהסיבה הא משועבדת לבעלה

פרי חדש ס"ד

לטעמא דאין דרך הנשים להסב א"כ האידנא דאין דרך כלל להסב א"כ האידנא דאין דרך כלל להסב גם הנשים חייבות בהסיבה
ברכי יוסף סק"ג

הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות

רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / האגודה פסחים ק' א' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ט / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / בית יוסף בשם המרדכי ורבינו ירוחם / ב"ח בשם תוס'

אשה חשובה היא עשירה שהכניסה לבעלה שתי שפחות לשמשה
תניא רבתי סי' מ"ז

כל אשה שאין בעלה מקפיד עליה הוי' אשה חשובה
חק יעקב סק"ח בשם הרוקח

המנהג בין הספרדים דנשים חייבות בהסיבה
פסח מעובין סק"ע

אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי"ה דכתב דבזמן הזה אין להסב
טור בשם ראבי"ה / פסח מעובין סק"ג בשם ראבי"ה

בזה"ז הסיבה הוא דרך חולים הלכך ישיבה כדרכו הוי דרך חירות
ב"ח

גם לראבי"ה במקום שמנהג המדינה להסב חייבין להסב
שיירי כנה"ג הגב"י סק"א

סעיף ה'

בן אצל אביו צריך הסיבה אפילו הוא רבו מובהק

פסחים ק"ח א' / שאילתות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ף גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / תוס' פסחים ק"ח א' ד"ה בפני / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג, סי' רנ"ו / סמ"ג עשין מ"א / שבלי הלקט סי' רי"ח / סמ"ק סי' קמ"ד / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / תניא רבתי סי' מ"ז / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים ק' א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / בית יוסף בשם תוס' והרא"ש / לבוש ס"ה / ב"ח / פסח מעובין סקע"א

דסתם אב מוחל לבנו

אבודרהם סדר ההגדה / לבוש ס"ה / חק יעקב סק"ט בשם כלבו ואבודרהם / פמ"ג א"א סק"ו / מ"ב סקי"ד

היכא דידענו דאין האב מוחל לבנו אין לבן להסב בפני אביו

חק יעקב סק"ט

היכא דידענו דאין האב מוחל לבנו בטלה דעתו אצל כל אדם

חק יעקב סק"ט

ראוי להחמיר שלא יסב הבו בפני אביו כשהוא רבו אם לא נתן לו רשות

ב"ח / פסח מעובין סקע"ב / אליה רבא סק"ה / פמ"ג מש"ז סק"ד

אין המנהג שיטול הבן רשות להסב מאביו שהוא רבו

פסח מעובין סקע"ב

תלמיד לפני רבו אין צריך הסיבה אפילו אינו רבו מובהק אלא אם כן יתן לו

רבו רשות

פסחים ק"ח א' / שאילתות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ד / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג, רנ"ו / סמ"ג עשין מ"א / שבלי הלקט סי' רי"ח / סמ"ק סי' קמ"ד / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ז' / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / תניא רבתי סי' מ"ז / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים ק"ח א' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים ק' א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ט / בית יוסף בשם הרא"ש והמרדכי / לבוש ס"ה / פסח מעובין סקע"ב

כשראה הרב הסיבת התלמיד ושתק הוי כנתינת רשות

בית יוסף / מאמר מרדכי סק"ב

לכתחילה צריך התלמיד לבקש רשות מרבו ולא יסב בלא בקשת רשות ורק בדיעבד אם היסב

ולא אמר לו רבו כלום יצא

חק יעקב סקי"א / מאמר מרדכי סק"ב

ראוי שיתן הרב רשות לתלמיד להסב לצאת דעת האומרים דאצל רבו שאינו מובהק חייב

בהסיבה אפי' בלא רשות

ב"ח / פסח מעובין סקע"ב / אליה רבא סק"ז / נהר שלום סק"א

אין חיוב על הרב לתת רשות לתלמיד להסב

ט"ז סק"ד / אליה רבא סק"ח

כשנתן הרב רשות לתלמיד להסב אי חייב בהסיבה או שהוא רשות

פרי חדש / אליה רבא סק"ח / מאמר מרדכי סק"ב / מ"ב סקט"ז / שער הציון סק"כ

כשלא נתן הרב רשות לתלמיד להסב איכא איסורא להסב

ב"ח / חק יעקב סק"י בשם הרמב"ם וכלבו ותרומת הדשן / אליה רבא סק"ו / פרי חדש / פמ"ג מש"ז סק"ד, א"א סק"ו / מאמר מרדכי סק"ב / מ"ב סקט"ו

ותלמיד חכם מופלג בדורו אעפ"י שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו וא"צ

הסיבה

תרומת הדשן סי' קל"ח / בית יוסף בשם תרומת הדשן / לבוש ס"ה

ואם רואה ושותק הוי כנתינת רשות

פסח מעובין סקע"ג

ודווקא כשאוכלין על שולחן א' אבל אם אוכל על שולחן בפני עצמו צריך

להסב

קאי אתלמיד אצל רבו או כל הנמצא אצל ת"ח מופלג בדורו

פסח מעובין סקע"ב

גם בכה"ג ראוי שיבקש רשות

פמ"ג מש"ז סק"ד / מ"ב סקי"ח

כל שרבו רואהו אין לו להסב מחמת מורא רבו

פרי חדש ס"ה / מ"ב סקי"ח

סעיף ו'

השמש צריך הסיבה

פסחים ק"ח א' / שאילתות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / הלכות פסוקות לרב יהודאי גאון / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / סמ"ג עשין מ"א / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / תניא רבתי סי' מ"ז / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים ק"ח א' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים ק' א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / טור / בית יוסף / לבוש ס"ו

נקט שמש ללמדנו שאף השמש חייב בהסיבה אבל אין נ"מ בין שמש לאינש דעלמא

ט"ז סק"ו / אליה רבא סקי"א

עבד לפני אדונו אינו מיסב

בית יוסף בשם סמ"ק / פסח מעובין סקע"ה בשם סמ"ק / חק יעקב סקי"ב בשם סמ"ק / פמ"ג מש"ז סק"ד

עבד לפני אדונו חייב בהסיבה

פסח מעובין סקע"ה בשם מהרי"ל / פרי חדש ס"ו / חק יעקב סקי"ב בשם מהרי"ל וירושלמי ריש ע"פ / אליה רבא
סק"ט / פמ"ג מש"ז סק"ד

עבד חייב בהסיבה כשאינו בפני אדונו

פסח מעובין סקע"ה / חק יעקב סקי"ב

אבל תוך יב"ח על אביו או אמו מיסב

חק יעקב סק"ה / בגדי ישע סק"ה

אבל תוך יב"ח על אביו או אמו אינו מיסב

ב"ח / ט"ז סק"ג / מג"א סק"ה / פסח מעובין סקע"ו / אליה רבא סק"ג / אליה זוטא סק"א / פמ"ג מש"ז סק"ג

היינו על מטה כבודה וכלולה אבל חייב בהסיבה

פמ"ג א"א סק"ה / מ"ב סקי"ג

להפוסקים דגם בזה"ז הסיבה מעכבת אם האבל כבר בתוך ז' חייב בהסיבה דפסקה אבילות

ממנו

פסח מעובין סקע"ו / חק יעקב סק"ה / אליה רבא סק"ג / פמ"ג מש"ז סק"ג

אבל שאמרו לעניין הסיבה הוא גם בתוך ל' על שאר קרובים אם לא נהג אבילות קודם הרגל

מג"א סק"ה / אליה רבא סק"ג / מ"ב סקי"ג

אונן אם חייב בהסיבה

פסח מעובין סקע"ו / פמ"ג א"א סק"ה

אבל תוך יב"ח על אביו או אמו אינו לובש קיטל

ט"ז סק"ג / מג"א סק"ה / אליה רבא סק"ג / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ב' / מ"ב סקי"ג

אבל ילבש הקיטל

חק יעקב סק"ה בשם ט"ז / פמ"ג מש"ז סק"ג / חיי אדם הסדר בקצרה ב' / שער הציון סקי"ז

סעיף ז'

כל מי שצריך הסיבה אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא וצריך לחזור

לאכול ולשתות בהסיבה

רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / טור / ב"י בשם הרא"ש / לבוש ס"ז

צ"ע שכח ולא היסב בד' כוסות אם חוזר ושותה

תוס' פסחים ק"ח א' ד"ה כולהו

הגה: וי"א דבזמן הזה דאין דרך להסב כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג בשם אגודה / ב"ח / פסח מעובין סקס"ג מנהג אשכנזים / כנה"ג הגה"ט סק"ד / חק יעקב סקי"ד

ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה אין לחזור ולשתות בהסיבה דיש בה חשש שנראה כמוסיף על הכוסות

הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ו' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / לבוש ס"ז / פסח מעובין סקס"ז

כיון ששתה בלא הסיבה הוברר הדבר דאינו ממניין הכוסות וכשחוזר ושותה לא הוי כמוסיף על הכוסות

מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד

אמאי לא כ' רמ"א כד' הרא"ש או משום ראבי"ה ט"ז סק"ה / חק יעקב סקי"ד / פמ"ג מש"ז סק"ה

אם הי' לו כוס גדול שמחזיק כמה רביעיות ושתה רביעית א' ונזכר שלא היסב יכול לחזור ולשתות ממנו בהסיבה ביאור הלכה ד"ה אין לו לחזור

אבל בשני כוסות ראשונות יחזור וישתה בלא ברכה

האידינא אין דרך לשתות בין ב' כוסות הראשונות ואם ישתה ביניהם צריך לברך בפה"ג א"כ אין חילוק בין כוסות ראשונות לכוסות אחרונות ב"ח סק"ז / מג"א סק"ז / אליה רבא סק"י / מ"ב סקכ"א

בתחילת הסדר יהיה דעתו לשתות בין הראשונות ואז יוכל לחזור ולשתות אם לא היסב מג"א סק"ז / חק יעקב סקי"ד / מ"ב סקכ"א

לעניין כוסות אחרונות לא מהני שיהיה בדעתו לשתות בין ג' לד' דהתם איכא טעמא משום שכרות שער הציון סקל"ב

גם אם קיי"ל כראבי"ה מ"מ אם לא היסב בב' כוסות ראשונות יחזור וישתה דליכא איסור במה שחוזר ושותה ומהיות טוב כו' מאמר מרדכי סק"ג

וכן באכילת מצה

שאלות דרב אחאי גאון שאלתא צ"ז / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / בית יוסף / פסח מעובין סקס"ד

שכח ולא היסב באכילת אפיקומן לא יחזור ויאכל דאין אוכלין אפיקומן ב' פעמים
מ"ב סקכ"ב

בכזית ראשון של המוציא א"צ להסב
בית יוסף בשם תרומת הדשן ח"ב סי' קנ"ב / חק יעקב סקט"ו

ולכתחילה יסב כל הסעודה.

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / ב"ח

והא מדאמרינן השמש שאכל כזית כשהוא מיסב יצא ש"מ דאינש אחרינא לא יצא כה"ג
ומשום שלא היסב כל הסעודה
ט"ז סק"ו

במקום שאמרו שא"צ להסב יש איסור להסב דכל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט
ט"ז סק"י / מג"א סק"ו / חק יעקב סק"י / אליה רבא סק"ו / פמ"ג מש"ז סק"י, א"א סק"ו

והא מצינו שמתמירים בדבר שפטורים ממנו
מג"א סק"ו / חק יעקב סק"י

אפי' לכתחילה א"צ להסב אלא באכילת כזית מצה ושתיית ד' כוסות
פרי חדש ס"ז / חק יעקב סקט"ז / פמ"ג מש"ז סק"ו

סעיף ח'

צריך לשותות ארבע כוסות על הסדר ואם שתאן זה אחר זה שלא כסדר לא יצא

פסחים ק"ח ב' / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / ח"י רבינו דוד פסחים ק"ח ב' / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים ק"ח ב' / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / בית יוסף / לבוש ס"י

שתאן בבת אחת הינו שעירה ארבעתן לכוס א'
רש"י פסחים ק"ח ב' ד"ה בבת אחת / רשב"ם פסחים ק"ח ב' ד"ה בבת אחת בשם רש"י / ראב"ן פסחים / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / האגודה פסחים ק' ב'

שתאן בבת אחת היינו ששתאן בד' כלים אלא ששתאן רצופין ולא על סדר מתני'

רשב"ם פסחים ק"ח ב' ד"ה בבת אחת / תוס' פסחים ק"ח ב' ד"ה בבת אחת / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / רא"ש פסחים פ"י ס' כ"א / האגודה פסחים ק' ב' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח ב' / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ / בית יוסף / ב"ה / ט"ז סק"ז / פמ"ג מש"ז סק"ז

צריך לחזור ולשתות על הסדר ומברך על כל כוס

מ"ב סקכ"ו

היה לו כוס גדול ושתה ממנו כמה פעמים על סדר הגדה אם יצא

פמ"ג סי' תע"ט א"א סק"א / מ"ב סקכ"ה

מי שאין לו הגדה ואטינו יודע לומר הגדה מ"מ יש לו לשתות ד' כוסות

פמ"ג סי' תע"ד מש"ז סק"א

ד' כוסות כנגד ד' כוסות האמורות בשר המשקים

שאלות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / הלכות גדולות הלכות פסח / רי"ץ גיאת / סידור רש"י סי' שפ"ט / הפרדס לרש"י הל' פסח / האורה ח"ב סי' מ"ו / איסור והתר לרש"י סי' ל"ב / ראב"ן הל' פסחים / ראב"ד תשובות ופסקים סי' נ"ד / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים / הרוקח סי' רפ"ג / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים צ"ט ב' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ג / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים צ"ט ב' / לבוש ס"ח

ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה האמורות בגאולת מצרים

שאלות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / הלכות גדולות הל' פסח / רי"ץ גיאת / סידור רש"י סי' שפ"ט / הפרדס לרש"י הל' פסח / האורה ח"ב סי' מ"ו / איסור והתר לרש"י סי' ל"ב / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ע"ג / ראב"ן הל' פסחים / העיטור עשרת הדברות הל' מצה ומרור קל"ג א' / ראב"ד תשובות ופסקים סי' נ"ד / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים / הרוקח סי' רפ"ג / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים צ"ט ב' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ג / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים צ"ט ב' / לבוש ס"ח / מ"ב סקמ"ג

ד' כוסות כנגד ד' כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות לגויים

שאלות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / הלכות גדולות הל' פסח / רי"ץ גיאת / העיטור עשרת הדברות הל' מצה ומרור קל"ג א' / ראב"ד תשובות ופסקים סי' נ"ד / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים צ"ט ב' / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים צ"ט ב' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ו'

ד' כוסות כנגד ארבע מלכויות שמשעתבדין ישראל בידן ונגאלין מהן

רי"ץ גיאת / העיטור עשרת הדברות הל' מצה ומרור קל"ג א' / ראב"ד תשובות ופסקים סי' נ"ד / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ג

ד' כוסות כנגד ד' כוסות של נחמה שעתיד הקב"ה להשקות לישראל

שאלות דרב אחאי גאון שאילתא צ"ז / הלכות גדולות הלכות פסח / המנהיג הל' פסח ערבי פסחים / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / בית הבחירה להמאירי פסחים צ"ט ב' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ג / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים צ"ט ב' /

שיעור הכוס רביעית לאחר שימוגנו

פסחים ק"ח ב' / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ה / ראב"ן פסחים / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ט / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / סמ"ג עשין מ"א / רבינו יונה סדר פסח / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים ק' א' / רשב"ץ מאמר חמץ / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / לבוש ס"ט / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה א' / מ"ב סקכ"ח

שיעור מזיגתו

רש"י פסחים ק"ח ב' ד"ה כדי / רשב"ם פסחים ק"ח ב' ד"ה אמר ר"י / תוס' פסחים ק"ח ב' ד"ה ואת / פסקי רי"ד פסחים ק"ח ב' / שבלי הלקט סי' קמ"ה / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / מהרש"א פסחים ק"ח ב' / ב"ח / חק יעקב סקי"ט

שתאן חי ידי יין יצא ידי חירות לא יצא

פסחים ק"ח ב' / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ט / ראב"י"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"א / תניא רבתי סי' מ"ח / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים ק"ח ב' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח א' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / בית יוסף

ידי חירות לא יצא שלא קיים מצווה מן המובחר

רש"י פסחים ק"ח ב' ד"ה ידי חירות / רשב"ם פסחים ק"ח ב' ד"ה ידי חירות / בית הבחירה פסחים ק"ח ב' / חי' הר"ן פסחים ק"ח ב' / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / בית יוסף / פרי חדש ס"ט

אם רוצה למזוג

יין שלנו א"צ מזיגה

האורה ח"א סי' פ"ח / ראב"ן פסחים / ראב"י"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ו' / תניא רבתי סי' מ"ח / לקט יושר עמ' פ"ז / האגור סי' תשצ"ג בשם המרדכי / טור / בית יוסף / לבוש ס"ט / ב"ח / חק יעקב סקי"ט

תלוי ברגילותו אם רגיל למזוג ימזוג ואם רגיל בחי ישתה חי

האגור סי' תשצ"ד בשם מהרי"ל / כנה"ג הגה"ט סק"ד

וישתה כולו או רובו

ראב"ן פסחים / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח א' / טור / בית יוסף

לכתחילה צריך לשנות כולו ובדיעבד רובו

תוס' פסחים ק"ח ב' ד"ה רובא / האגודה פסחים ק"ח ב' / בית יוסף בשם תוס' והרא"ש / ב"ה בשם תוס' והרא"ש / פרי חדש ס"ט / אליה רבא סקי"ג / חק יעקב סק"כ / מאמר מרדכי סק"ה / מ"ב סק"ל

רובו היינו מלא לוגמיו

תוס' חולין ק"ח ב' ד"ה רובא / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / רא"ש פסחים פ"י סי' י"ח / כלבו סי' נ' / פמ"ג א"א סק"ט / מאמר מרדכי סק"ה / ביאור הלכה ד"ה וישתה כולו

יכול למלאות כוס עד רובו דזה נקרא כוס וישתה ממנו לכתחילה כולו ובדיעבד אפי' רוב ממנו ב"ה / אליה זוטא סק"ג

אם ממלא בכוס רביעית והוא מיעוט הכוס סגי בכך כשאין לו יין

חי' רבינו דוד פסחים ק"ח ב' / פמ"ג סקי"ז

למצווה מן המובחר ימלא כל הכוס

פרי חדש ס"ט

כוס של ברכה צריך למלאותו על כל גדותיו דכל דבר הטעון כוס בעינן שיהי' מלא

מאמר מרדכי סק"ז

במדינות אלו שהיין ביוקר יקח כוס שמחזיק לא יותר מרביעית וישתה לכתחילה כולו או

בדיעבד רובו

ב"ה / מג"א סקי"י / אליה רבא סקי"ד / פמ"ג מש"ז סק"ה / מאמר מרדכי סק"ז

במקומות שהיין ביוקר סגי לכתחילה בשתיית רוב כוס

ט"ז סק"ח / אליה רבא סקי"ג / חק יעקב סק"כ / מ"ב סק"ל

ואם יש בו הרבה רביעיות שותין ממנו כל כך בני אדם כמניין רביעיות שבו

פסחים ק"ח ב' / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / כלבו סי' נ' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח ב' / ר"ן פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / לבוש ס"ט

לאו דווקא כמניין רביעיות דהא ברוב רביעית סגי

רשב"ץ מאמר חמץ / מאמר מרדכי סק"ו / מ"ב סק"ב

והוא רק להשיטות דבכוס המחזיק כמה רביעיות סגי בשתיית רביעית

פמ"ג א"א סק"ט

השקה מהם לבניו ולבני ביתו יצא והוא דאישתי רובא דכסא

פסחים ק"ח ב' / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"א / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / כלבו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים ק"ח ב'

משמע דלכתחילה א"צ להשקותם אלא הוא שותה כל הכוס והם יוצאים בשמיעה
מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"א / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח
א'

מיירי אחר ששתו כוסך
מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים

מיירי שיש לכל א' כוסו לפניו והוא שופך לתוכם
רא"ש פסחים פ"י סי' כ"א

משמע דלכתחילה מותרין הרבה לצאת בכוס א'
מג"א סק"ט

ויש אומרים שצריך לשתות רוב הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות
ח'י רבינו דוד פסחים ק"ח ב' / בית הבחירה פסחים ק"ח ב' / בית יוסף בשם הרמב"ן / ב"ח / פרי חדש ס"ט / אליה
רבא סק"ד

אם הכוס מחזיק כמה רביעיות א"צ לשתות אלא רביעית או רוב רביעית
ראב"ן פסחים / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / בית יוסף בשם כלבו וארחות
חיים / ב"ח / אליה רבא סק"ד

נוהגים לשתות רביעית או רובו גם מכוס גדול
חק יעקב סק"כ

וצריך לשתות השיעור שלא בהפסק גדול בינתיים.
הרוקח סי' רפ"ג / בית יוסף בשם הרוקח / לבוש ס"ט

היינו שלא ישהה מתחילת שתי' עד סופה כדי שתיית רביעית
מג"א סק"א / מ"ב סקל"ד

היינו שלא יפסיק בדברים בטלים
חק יעקב סקכ"א בשם מהרי"ל

שהה בשתיית הכוס יותר מכא"פ לא יצא אפי' בדיעבד
מג"א סק"א / אליה רבא סקט"ו / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / מ"ב סקל"ד

שהה בשתיית הכוס יותר מכדי שתיית רביעית בב' כוסות ראשונות יחזור וישתה
מג"א סק"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / מ"ב סקל"ד

לכתחילה ישתה רוב רביעית בפעם א'
מג"א סק"א / אליה רבא סקט"ו / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / מ"ב סקל"ד

מי שאינו שותה יין מפני שמזיקו או שונאו צריך לדחוק עצמו ולשתות לקיים מצות ארבע כוסות

רי"ץ גיאת / רשב"ץ מאמר חמץ / ב"י בשם שו"ת הרשב"א ח"א סי' רל"ח / לבוש ס"י / חק יעקב סקכ"ג

ואין בכלל זה שיפול למשכב מחמת שתיית ד' כוסות
מ"ב סקל"ה

סעיף י"א

מצוה לחזר אחר יין אדום

פסחים ק"ח ב' / רש"י פסחים ק"ח ב' ד"ה אל / רשב"ם פסחים ק"ח ב' ד"ה מראה / תוס' פסחים ק"ח ב' / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / סמ"ג עשין מ"א / רבינו יונה סדר פסח / אבודרהם סדר ההגדה / ח"י הר"ן פסחים ק"ח ב' / האגור סי' תשצ"ב / טור / בית יוסף / לבוש סי"א

בד' כוסות קפדינן איין אדום טפי מבקידוש משום דהוא זכר לדם שרחץ פרעה בדם תינוקות ישראל

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / ט"ז סק"ט / מג"א סקי"ג / מ"ב סקל"ח

יין אדום זכר לדם פסח ודם מילה

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

האידינא נמנעו מיין אדום מפני העלילות

ט"ז סק"ט / חק יעקב סקכ"ד / מ"ב סקל"ח

אם אין הלבן משובח הימנו

הרוקח סי' רפ"ג / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשב"ץ / טור / לבוש סי"א

יין לבן אפי' בדיעבד לא יצא

רשב"ץ מאמר חמץ בשם הרמב"ן / בית יוסף בשם הרמב"ן

יוצאין ביין מבושל ובקונדיטון

הרוקח סי' רפ"ג, סי' שמ"א, סי' שס"ח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / תוס' רי"ד פסחים ק"ח ב' / סמ"ג עשין כ"ט בשם הלכות גדולות ורבינו יצחק ורבינו יעקב / שבלי הלקט סי' קמ"ה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' רפ"א, סי' תשצ"ב בשם ירושלמי / טור בשם ירושלמי / בית יוסף סי' ער"ב בשם רוב הפוסקים / לבוש סי"א

היינו בדיעבד אבל לכתחילה יקח יין בלא תערובות כלל

חק יעקב סקכ"ה

אם המבושל או הקונדיטון טוב יותר משאינו מבושל יקח מבושל או קונדיטון

מ"ב סקל"ט

אין יוצאין ביין מבושל

אור זרוע הל' סעודה סי' קס"ב בשם רב האי גאון ובשם ספר בשר על גחלים / שבלי הלקט סי' קמ"ה בשם העיטור בשם רי"ץ גיאת / האגור סי' רפ"א, סי' תשצ"ב בשם רב האי גאון ובה"ג ומהרי"ל / טור סי' תע"ב בשם רב האי גאון

יין שנתערב בו דבש או שאור אפי' כטיפת חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו

סמ"ג עשין כ"ט בשם גאוני מערב / רשב"ץ מאמר חמץ בשם הרמב"ם

יין שנתערב בו דבש מקדשין עליו

רשב"ץ מאמר חמץ

היכא דאין לו יין יקח יין צימוקים

האורה ח"א סי' פ"ט / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ד / הרוקח סי' רפ"ג / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אבודרהם סדר ההגדה בשם רב נטרונאי גאון / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / רשב"ץ מאמר חמץ

סעיף י"ג

אפילו עני המפתפרנס מן הצדקה ימכור מלבושו או ילווה או ישכיר עצמו

בשביל יין לד' כוסות

סמ"ג עשין מ"א / בית יוסף / לבוש סי"ג

בעני שאין לו מזון ב' סעודות עסקינן

מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / אבודרהם סדר ההגדה / בית יוסף בשם רשב"ם / מג"א סקט"ו בשם רשב"ם

בעני שיש לו מזון ב' סעודות עסקינן אלא שאם יקח יין לד' כוסות לא יהיה לו ב' סעודות

מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / אבודרהם סדר ההגדה / בית יוסף בשם רשב"ם / מג"א סקט"ו בשם רשב"ם

מי שאין לו אלא ד' כוסות מצומצמות לאחר מזיגה יקח כולם בלילה ראשונה ולא יחלקם לב' לילות
מג"א סקי"ד / אליה רבא סקי"ז / מ"ב סקמ"א

סעיף י"ד

גם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל מצוות הנוהגות באותו לילה

פסחים ק"ח ב' / הלכות גדולות הל' פסח / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רש"י פסחים ק"ח ב' ד"ה שאף / רשב"ם פסחים ק"ח ב' ד"ה שאף / תוס' פסחים ק"ח ב' ד"ה שאף / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ' / רא"ש פסחים הסדר בקצרה / כלבו סי' נ' / האגודה פסחים ק"ח א' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ח א' / טור / בית יוסף / לבוש סי"ד

סעיף ט"ו

תינוקות שהגיעו לחינוך מצווה ליתן לכל א' כוסו לפניו.

מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים בשם רש"י / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"א / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / טור / בית יוסף בשם הרא"ש והמרדכי / ב"ח בשם הרא"ש והמרדכי / לבוש סט"ו

רק תינוקות שהגיעו לחינוך

רבינו יונה סדר פסח / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / ב"י בשם שו"ת הרא"ש / ב"ח / פרי חדש סט"ו

גם לתינוקות שלא הגיעו לחינוך יתן כוס

חק יעקב סקכ"ז בשם מהרי"ל

הגה: ואין ליקח כוס שפיו צר כעין קלו"ג גלא"ז מפני שלא יוכל לשתות רביעית כאחד

ובכוס של ברכת המזון בלא"ה אין לוקחין אותו וכן בכוס של קידוש

מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו

פסחים ק"ט א' / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ג א' (דפי הרי"ף) / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פסקי רי"ד פסחים ק"ט א' / תוס' רי"ד פסחים י"א א' ד"ה קמח וקלי / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"ח ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"א / טור / בית יוסף / לבוש סט"ז

אם לא נתן לא עיכב רק הוא למצווה מן המובחר

חק יעקב סקכ"ח

קליות הוא קלי מחיטים ישנים

רש"י פסחים ק"ט א' ד"ה קליות / רשב"ם פסחים ק"ט א' ד"ה קליות / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / רשב"ץ מאמר חמץ

מייבשין חיטין במחבת על האור ואוכלים אותם עם אגוזים

רשב"ם פסחים ק"ט א' ד"ה קליות / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

קליות הם כעין אגוזים הגדלים על עצי ארזים

ראב"ן פסחים / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה

סעיף א'

מוזגין לו כוס ראשון

קודם מזיגה ישטוף הכוס מבפנים וידיחנו מבחוץ

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / הרוקה סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' / מאמר חמץ לרשב"ץ אות קי"ד / מנהגים מהרא"ק סי' ק"ה א' / לקט יושר עמ' פ"ז / יוסף אומץ סי' תשמ"ג / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב'

ומקדש עליו ומברך שהחינו

רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' צ', ח"ב סי' מ"ד / סידור רש"י סי' ש"פ, שפ"ב / איסור והתר לרש"י סי' ל' / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ה, סי' ס"ח / העיטור הל' מצה ומרור קל"ג ב' / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / הרוקה סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רבינו יונה סדר פסח / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ח' / רשב"ץ מאמר חמץ אות קי"ד / לקט יושר עמ' פ"ז / טור / ב"ח / עולת תמיד סק"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / ערוך השולחן ס"א

יקדש מעומד

סדר היום סדר תפילת ערבית וקידוש של פסח / כנה"ג הגה"ט סק"א בשם סדר היום

צריך לישב בקידוש בעה"ב וכל המסובין

כנה"ג הגה"ט סק"א / פמ"ג א"א סק"ב

כשחל בשבת מקדש מעומד

כנה"ג הגה"ט סק"א

מקדשין מיושב גם כשחל בשבת

חק יעקב סק"ד / אליה רבא סק"ה

גם בויכולו אין לעמוד

אליה רבא סק"ה

יש מוסיפין בברכת בפה"ג אשר ברא יין עסיס וכו' וחותמים בא"י המלך המרומם לבדו בורא

פרי הגפן ואין לעשות כן

סידור רבי סעדי' גאון

יש מוסיפין בברכת אשר בחר בנו וכו' בחר בנו ויגדלנו רצה בנו ויפארנו כו'

סידור רבי סעדי' גאון / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח בשם רב עמרם גאון

שכת לברך שהחיינו ביום א' מברך ביום ב' או באיזה יום שיזכור

מג"א סק"א / כנה"ג הגה"ט סק"ב / חק יעקב סק"א / אליה רבא סק"ג / עולת תמיד סק"א / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"א / מ"ב סק"א

בירך שהחיינו בליל א' ובליל ב' שכת מברך באיזה יום שיזכור

מג"א סק"א / חק יעקב סק"א / אליה רבא סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"א / מ"ב סק"א

תקנו לברך שהחיינו בליל ב' דלא ליתי לזלזולי בי' א"כ כששכת דתו ליכא משום זלזול אמאי

יחזור ויברך

נהר שלום סק"א / שער הציון סק"ג

שכת לברך שהחיינו בליל א' ובירך בליל ב' א"צ להשלים זמן דליל א'

חק יעקב סק"א / בגדי ישע מג"א סק"א / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"א

האם יכול להשלים שהחיינו ביום ח' דפסח בחו"ל

פמ"ג א"א סק"א / מ"ב סק"א

אין לו יין בשעת קידוש מברך שהחיינו בלא כוס

כנה"ג הגה"ט סק"ב / חק יעקב סק"א / ערוך השולחן ס"א

אינו מברך שעש ניסים לפי שעתיד לאמרו בהגדה

סידור רב עמרם גאון סדר פסח / האורה ח"א סי' צ' / סידור רש"י סי' שפ"ב / הפרדס לרש"י הל' פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל"ז / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ח / ספר המנהגות לרבינו אשר מלוניל דף כ"ו ע"ב / ראב"ן סדר ליל פסח / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז / אבודרהם סדר ההגדה / מאמר חמץ לרשב"ץ אות קט"ז / טור / בית יוסף בשם הרוקח / חק יעקב סק"ב / אליה רבא סק"ד / פרי חדש / ערוך השולחן ס"ב

ואם חל בשבת אומר ויכולו ואם חל במוצאי שבת אומר יקנה"ז

סידור רש"י סי' שפ"ב / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / מנהגים מהרא"ק סי' ק"ה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה סי' י"ב / לקט יושר עמ' פ"ז / טור / לבוש ס"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג'

אומר הבדלה מיושב כמו הקידוש

לבוש ס"א / חק יעקב סק"ד / אליה רבא סק"א / אליה זוטא סק"ד / פמ"ג מש"ז סק"ב, א"א סק"ב / שו"ע הגר"ז ס"ח / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סק"ג

כשחל במוצ"ש יש נוהגים לעמוד בהבדלה

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד אחר שהתחיל ההגדה ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואחר כך יבדיל.

האורה ח"א סי' צ' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' / מנהגים מהרא"ק סי' ק"ה ה' / בית יוסף בשם ארחות חיים / דרכי משה סק"א / לבוש ס"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / שו"ע הגר"ז ס"ז / ערוך השולחן ס"ה

וה"ה אם נזכר מייד אחר ששתה כוס ראשון

שו"ע הגר"ז ס"ז / מ"ב סק"ד

דמיחזי כמוסיף על הכוסות

חק יעקב סק"ה / פמ"ג א"א סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה / שו"ע הגר"ז ס"ז / מ"ב סק"ד

אי אמרינן שהבדלה מוכחת שאינו מוסיף על הכוסות

ביאור הלכה ד"ה עד שהתחיל

שכח להבדיל ונזכר אחר שהתחיל הגדה יבדיל מיד

דרכי משה סק"א

נזכר קודם שהתחיל הגדה אימתי יבדיל

מ"ב סק"ד / שער הציון סק"י / ביאור הלכה ד"ה עד שהתחיל

שכח להבדיל ונזכר באמצע סעודתו מבדיל על הכוס באמצע סעודתו

מג"א סק"ב / חק יעקב סק"ו / אליה רבא סק"ז / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / שו"ע הגר"ז ס"ז / ערוך השולחן ס"ה / מ"ב סק"ה

כשמבדיל בסעודתו אם היה דעתו לשתות יין בסעודה אינו מברך בפה"ג ואם לא הי' דעתו

לשתות יין בסעודה יברך בפה"ג ויבדיל

מג"א סק"ב / חק יעקב סק"ו / אליה רבא סק"ז / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / שו"ע הגר"ז ס"ז / ערוך השולחן ס"ה / מ"ב סק"ה

שכח להבדיל ונזכר אחר ששתה כוס ב' ימזוג כוס יין ויבדיל ולא יברך בפה"ג אא"כ היה

דעתו שלא לשתות יין בסעודה

שו"ע הגר"ז ס"ז / שער הציון סקט"ו

שכח להבדיל ונזכר אחר אכילת אפיקומן יבדיל על כוס בהמ"ז

שו"ע הגר"ז ס"ז

שכח והבדיל ונזכר באמצע בהמ"ז יבדיל על כוס בהמ"ז

ערוך השולחן ס"ה / מ"ב ס"ה

שכח להבדיל ונזכר אחר ששתה כוס בהמ"ז יבדיל על כוס ד'

מג"א סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ג' / שו"ע הגר"ז ס"ז / ערוך השולחן ס"ה / מ"ב סק"ה

שכח להבדיל ונזכר אחר ששתה כוס ה' יבדיל על כוס ה'

שו"ע הגר"ז ס"ז / מ"ב סק"ה

הגה: ואין ליטול ידיו כלל קודם קידוש

האורה ח"א סי' צ' / סידור רש"י סי' שפ"ב / הפרדס לרש"י הל' פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל"ז / מחזור ויטרי
הל' פסח סי' נ"ז, סי' ס"ח / ספר המנהגות לרבינו אשר מלוניל דף כ"ה ע"א / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה /
מרדכי פסחים הסדר בקצרה / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / ארחות חיים סדר ליל
פסח סי' י"ג / כלבו סי' נ' / מנהגים מהרא"ק סי' ק"ה / מנהגים מהר"ש סי' רפ"ה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה אות
ח' / טור / ב"ח בשם הרא"ש והמרדכי ורבינו ירוחם / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / חיי אדם כלל ק"ל
הסדר בקצרה ג' / שו"ע הגר"ז ס"ד

נוטל ידיו קודם קידוש

מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ו / מנהגים דבי מהר"ם סדר פסח

קודם קידוש נוטל ידיו אחת ואינו מברך

שו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ה / שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ם סי' ר"ב / החינוך מצווה כ"א / ארחות
חיים סדר ליל פסח סי' י"ג בשם הרשב"א / מאמר חמץ לרשב"ץ אות קי"ד / כנה"ג הגה"ט סק"א בשם הרמב"ן

הרגיל ליטול כל ימות השנה קודם קידוש גם עתה יכול ליטול ידיו קודם קידוש

הנהגות מנהגים מהרא"ט ליל הסדר אות פ"ו / טור / מהרש"ל

לא יטול ידיו קודם קידוש בין אם רגיל ליטול ידיו קודם קידוש בין אם אינו רגיל ליטול ידיו

קודם קידוש

בית יוסף בשם שו"ת הרא"ש / מג"א סק"ג / אליה רבא סק"א / ערוך השולחן ס"ו

בני הבית רשאים ליטול ידיהם קודם קידוש כי הם לא יצטרכו ליטול שנית לצורך טיבול

ראשון

מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / בית יוסף בשם המרדכי / יוסף אומץ סי' תשמ"ה

משום דיש הפסק גדול בנתיים אין ליטול ידיו קודם קידוש כיון דצריך ליטול אחר קידוש

לצורך טיבול ראשון נמצא דברכה ראשונה לבטלה

מרדכי פסחים תוס' מערבי פסחים / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ח' /
בית יוסף בשם המרדכי / לבוש ס"א / חק יעקב סק"ז

איזה הפסק יש בקידוש דפסח יותר מקידוש דכל שבת ויו"ט

בית יוסף

בפסח בעי למימר אגדתא והלילא והוי הפסק גדול בין קידוש לסעודה

ב"ה

למה לא תעלה נטילה שקודם קידוש לצורך טיבול ראשון כמו שעולה בשבת נטילה דקודם

קידוש לנטילה דסעודה

בית יוסף

נט"י קודם קידוש עולה לסעודה כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה הוי סעודה צורך

קידוש משא"כ טיבול ראשון אין לו עניין לקידוש הלכך הוי הפסק בין נטילה לטיבול

ב"ה / ט"ז סק"א

קודם קידוש לא יטול ידיו כמו בשבת דבשבת יכול לקדש על הפת משא"כ בפסח צריך ד'

כוסות

בית יוסף בשם רבינו ירוחם

ואם אין ידיו נקיות יטול מעט

מנהגים מהרא"ט ליל הסדר

היינו שלא יטול נטילה גמורה

מ"ב סק"ז

נותן מים על ידו אחת וממנה לחברתה

רבינו יונה סדר פסח

אם ידיו מטונפות יטול קודם קידוש ולא יטול אחר קידוש

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / מנהגים מהרא"ט ליל הסדר

אבל אין לברך על הנטילה

יוסף אומץ סי' תשמ"ה

ובעל הבית לא ימזוג בעצמו רק אחר ימזוג לו דרך חירות.

שיירי כנה"ג הגה"ט סק"א / יוסף אומץ סי' תשנ"ג / לבוש ס"א / חק יעקב סק"ח / ערוך השולחן ס"א / שו"ע הגר"ז

ס"א

שותה בהסיבה ואינו מברך אחריו

סעיף ג'

אם ירצה לשתות כמה כוסות הרשות בידו

פסחים ק"ח א' / רשב"ם פסחים ק"ח א' ד"ה בין הכוסות / רשב"ם פסחים קי"ז ב' ד"ה בין ג' לד' / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים קי"ז ב' / האגור סי' תשצ"ה / טור / בית יוסף

דיין שלפני המזון אינו משכר

רשב"ם פסחים קי"ז ב' ד"ה בין ג' לד' / מרדכי פסחים הסדר בקצרה

בברכת בפה"ג על כוס א' יכוין שרוצה לשתות בין הכוסות כדי שלא יצטרך לברך בפה"ג על

שתייתו ויהי' כמוסיף על הכוסות

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / האגור סי' תשצ"ה בשם ראבי"ה / טור בשם ראבי"ה / פרי חדש / חק יעקב סק"י / שו"ע הגר"ז סי"ב / ערוך השולחן ס"ז / מ"ב סק"ג / שער הציון סק"ח

להשיטות שאין מברכין בפה"ג על כל כוס הוי כמוסיף אף בלא ברכת בפה"ג

האגור סי' תשצ"ה / טור

אף להשיטות שאין מברכין בפה"ג על כל כוס מ"מ מברכין עליהן וכששותה בלא ברכה כלל

לא הוי כמוסיף על הכוסות לכו"ע

ב"ח

כיון שכוס דחיובא שותה בהסיבה והשתא שותה בלא הסיבה ניכר שאינו מוסיף

פרי חדש

יכול לברך הטוב והמטיב ולא הוי כמוסיף על הכוסות אם אינו מברך בפה"ג

מנהגים דבי מהר"ם סדר פסח / תשבץ סי' צ"ט / אבודרהם סדר ההגדה / מנהגים מהרא"ק סי' קט"ז ה' / האגור סי' תשצ"ה בשם מהר"ם / טור בשם מהר"ם מרוטנבורג

ומ"מ ראוי ליזהר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא

ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה

המנהגות לרבינו אשר מלוניל דף כ"ח ע"א / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ה' / כלבו סי' נ' / בית יוסף בשם כלבו / לבוש ס"ג / פרי חדש / חמד משה / שו"ע הגר"ז סי"א

אבל משקין שאין משכרין מותר לשתות

חק יעקב סק"א / אליה רבא סק"ט / בגדי ישע ס"ג / שו"ע הגר"ז סי"ג / מ"ב סקט"ז

יש להימנע משתיית שאר משקים חוץ ממים

ערוך השולחן ס"ז

משקים שהם חמר מדינה לא ישתה אבל משקין שהן חמר מדינה לא ישתה

בגדי ישע ס"ג / שו"ע הגר"ז סי"ג

בין ראשון לשני לא ישתה ישתה הרבה דמיגרר גריר

מרדכי פסחים הסדר בקצרה / ב"ח בשם המרדכי / פרי חדש

בין הכוסות ישתה אבל כיון שמזג כוס שני אינו בדין שימזוג כוס אחר וישתה

פרי חדש בשם הרמב"ן והר"ן / ביאור הלכה ד"ה הרשות בידו בשם הרמב"ן והר"ן ושכן דעת השו"ע

עד ברכת אשר גאלנו מותר לשתות

פרי חדש בשם תוס' והר"ה / ביאור הלכה ד"ה הרשות בידו

אחר שתיית כוס שני יכול לשתות יין כרצונו אפי' קודם סעודה

שו"ע הגר"ז סי"א

סעיף ד'

מביאין לפני בעל הבית

פסחים קט"ו ב' / הלכות גדולות הל' פסח / הלכות פסוקות הל' פסח / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה מצה לפני / העיטור הל' מצה ומרור קל"ד ב' / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ט / האגודה פסחים קט"ו ב' / מאמר חמץ לרשב"ץ אות קכ"ב / שו"ע הגר"ז סכ"ד / מ"ב סקי"ז

קודם קידוש

מנהגים דבי מהר"ם סדר פסח / אבודרהם סדר ההגדה / חייאדם כלל ק"ל הסדר בקצרה

אחר קידוש קודם טיבול ראשון

תוס' פסחים קי"ד א' ד"ה הביאו / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ט, סי' צ"ז / ראב"ן / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / תניא רבתי סי' מ"ז / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' / טור / שו"ע הגר"ז סכ"ה

אחר נט"י לטיבול ראשון קודם הטיבול

סדור רש"י סי' שפ"ג / איסור והתר לרש"י סי' ל"ה / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ט / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"א / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שבלי הלקט סי' רי"ח / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב, י"ג / כלבו סי' נ' / לבוש ס"ד

אחר טיבול ראשון

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / רש"י פסחים קי"ד א' ד"ה הביאו / רשב"ם פסחים קי"ד א' ד"ה הביאו / העיטור הל' מצה ומרור קל"ג ד' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / ר"ן פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף) / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ח' / שו"ע הגר"ז סכ"ה

קודם מה נשתנה

אהל מועד שער הפסח דרך ה'

קערה שיש בה שלש מצות

בית יוסף בשם תוס' והרא"ש / ערוך השולחן ס"ח

מביאין בקערה ב' מצות

רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / מאמר חמץ לרשב"ץ אות קכ"ג / בית יוסף בשם הרי"ף והרמב"ם / ערוך השולחן ס"ח

אין ליתן על השולחן שום מצה חוץ ממצות אלו

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י' / מג"א סקכ"ו / חק יעקב סקל"ח בשם מהרי"ל / מ"ב סקס"ו

כשמחזיר הקערה ומתחיל עבדים היינו יכול להניח על השולחן עוד מצות

חק יעקב סקל"ח

ומרור וחרוסת וכרפס או ירק אחר (וחומץ או מי מלח)

מי מלח מניח על השולחן ולא בקערה

חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה א'

ושני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה

פסחים קי"ד א' ב' / טור / בית יוסף

בעינן שני מיני בשר

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"א / בית יוסף בשם הרמב"ם והגהות מיימוניות / ב"ח בשם רשב"ם ותוס' בשם ר"ח והרמב"ם והגהות מיימוניות בשם רבינו שמחה ומנהגי מהר"ש ומהרי"ל

שני תבשילין שני מיני בשר א' צלי כנגד הפסח וא' מבושל כנגד חגיגה

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ב' / בית יוסף בשם רשב"ם בשם ר"ח / ב"ח בשם רשב"ם וכ"כ הרי"ף

שני תבשילין שני מיני בשר שניהם צלויים או שניהם מבושלים
הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ב' / בית יוסף בשם תוס' בשם ר"י

שני תבשילין שני מיני בשר א' של עגל וא' של בקר
מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ו'

הטור מפרש דברי רבינא בגמ' דאמר אפי' עצם ובישולו וא"צ לומר מידי אחריו
ב"ח וכ"כ רבינו ירוחם

ונהגו בבשר וביצה

ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / שו"ת מהרי"ל סי' נ"ח / שו"ת מהר"י ווייל
סי' קצ"ג / האגור סי' תשצ"ו בשם מהרי"ל / טור / בית יוסף בשם כלבו / דרכי משה / ב"ח בשם האגודה / עולת
תמיד סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"כ / מ"ב סקכ"ג

למה מקילים נגד דעת הרבה ראשונים דבעינן שני מיני בשר
ב"ח

כיוון דרבא הוה מהדר אסילקא וארוזא ש"מ דליתי' למ"ד דבעינן ב' מיני בשר
אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פרי חדש / נהר שלום סק"ד

רבינא אמר דסגי בגרמא ובישולא ומ"מ בעינן ב' מיני בשר
הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ב' / ב"ח בשם הגהות מיימוניות והר"ן

רבינא דהוא בתרא אמר גרמא ובישולא ש"מ דבעינן א' מהתבשילין בשר
פרי חדש

רבינא אמר דגרמא ובישולא חשיב ב' מינים ולא בא לומר אם צריך דווקא בשר
נהר שלום סק"ד

ביצה לומר בעא רחמנא למיפרק יתנא
מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ו' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / חיי אדם כלל ק"ל ס"ו / מ"ב סקכ"ג

ביצה זכר לאבלות בית המקדש
כלבו סי' נ' / רשב"ץ מאמר חמץ / בית יוסף בשם כלבו / לבוש ס"ה / מ"ב סקכ"ג

ביצה מפני שהיא קלה לבשל
כלבו סי' נ' / בית יוסף בשם כלבו

הגה: ויסדר הקערה לפניו בעניין שא"צ לעבור על המצווה דהיינו הכרפס יהא למעלה מן הכל והחומץ סמוך לו יותר מן המצה והמצות מן המרור והחרוסת והם יהיו קרובים אליו מן הבשר והביצה

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"א / לבוש ס"ה / חק יעקב סקט"ז / אליה רבא סקכ"ב / פמ"ג א"א סק"ו / שו"ע הגר"ז
סק"ו / ערוך השולחן סי"א / מ"ב סקכ"ד, כ"ה, כ"ו

מרור וחרוסת וב' תבשילין אי איכא בהו משום אין מעבירין על המצות
חק יעקב סקט"ז / פמ"ג א"א סק"ו / שו"ע הגר"ז סכ"ו / מ"ב סקכ"ו

צריך להניח המצות בקערה עם המרור וכל המינים
הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ג' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י' / של"ה מס' פסחים נר מצוה

מניח הירקות והחרוסת בקערות מיוחדות ולא בקערה שבה המצות
מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ט"ז בשם מהר"ש

מסדרין כל הדברים על המצה
שו"ע הגר"ז סכ"ו

יניח בקערה ג' מצות ויכסם כמו בכל שבת ויו"ט ועליהם יניח הזרוע מימין וביצה משמאל
מרור לברכה באמצע חרוסת תחת הזרוע כרפס תחת הביצה מרור לכריכה באמצע
חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה א'

והבשר נהגו שיהיה זרוע

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / כלבו סי' נ' / טור / בית יוסף בשם כלבו

זכר לזרוע נטוי'

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר
ההגדה ו' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

נוטלין זרוע וביצה לומר בעא רחמנא למיפרק יתנא בדרעא מרמא

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / אבודרהם סדר ההגדה / מאמר חמץ
לרשב"ץ אות קכ"ו / האגור סי' תשצ"ו בשם ארחות חיים / לבוש ס"ה / מ"ב סקכ"ג

עצם בלא בשר לא מיקרי תבשיל ולכן יראה שיהיה מעט בשר על העצם

חי' הר"ן פסחים קי"ד ב' / מג"א סק"ז בשם הר"ן / אליה רבא סק"כ / חיי אדם כלל ק"ל ס"ו / שו"ע הגר"ז סכ"ב /
מ"ב סקכ"ז

מי שאין לו זרוע יקח שאר בשר אף בלא עצם

פמ"ג א"א סק"ז / ערוך השולחן ס"ט / מ"ב סקכ"ז

מה שנוהגים קצת ליקח מפרקת של עוף עם בשר שעליו אין לו טעם דמה הבדל ביו זה לשאר
בשר
פמ"ג א"א סק"ז

ונהגו שהבשר יהיה עלי על הגחלים והביצה תהיה מבושלת

רשב"ם פסחים קי"ד ב' ד"ה שני בשם ר"ח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רשב"ץ מאמר חמץ

מנהגנו ליקח זרוע טלה צלוי' וביצה מבושלת

כנה"ג הגה"ט סק"ח

שניהם מבושלים

תוס' פסחים קי"ד ב' ד"ה שני / האגודה פסחים קי"ד ב' בשם תוס' / פרי חדש

מנהג שצולין אותו על הגחלים

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / כל בו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / בית יוסף בשם כלבו / מג"א סק"ח / לבוש ס"ה / פרי חדש / ברכי יוסף סק"ה / שו"ע הגר"ז סכ"א / מ"ב סקכ"ח

אין צולין אותו על השפוד כקרבן פסח לפי שפסח נצלה רק על שפוד של רימון וטורח גדול לחזר אחר שפוד של רימון

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / בית יוסף בשם כלבו / מג"א סק"ח / לבוש ס"ה / פרי חדש / ברכי יוסף סק"ה / שו"ע הגר"ז סכ"א / מ"ב סקכ"ח

והוא הדין עליוה וכן נהגו בעירנו.

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פרי חדש / ברכי יוסף סק"ו

מנהג אשכנז לצלות הזרוע והביצה ואין אוכלין אותן לפי שנהגו שאין אוכלין צלי אפי' ביצה צלוי' ב"ח

אין אוכלים הזרוע אפי' במקום שאוכלים צלי בליל פסח

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / חק יעקב סקי"ז / פמ"ג מש"ז סק"ד / שו"ע הגר"ז סכ"א / מ"ב סקל"ב

צריך לצלות הזרוע והביצה מבעו"י דאין לצלותם ביו"ט כיון שאינן נאכלין ביו"ט

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ב"ח בשם מהר"י ווייל / מג"א סק"ח / חק יעקב סקי"ז / אליה רבא סקכ"א / חיי אדם כלל ק"ל ס"ו / שו"ע הגר"ז סכ"א / מ"ב סקל"ב

אם שכח לצלות הזרוע מבעו"י יצלנו בלילה ויאכלנו בשחרית ביו"ט ראשון

מג"א סק"ח / חק יעקב סקי"ז / שו"ע הגר"ז סכ"א / מ"ב סקל"ב

אם אינו רוצה לאכול הביצה עד ליל ב' אסור לצלותה בליל יו"ט ראשון

מג"א סק"ח / חיי אדם כלל ק"ל ס"ו / מ"ב סקל"ב

צריך לאכול הזרוע והביצה זכר לפסח ולחגיגה ולכן יבשלם ולא יצלם ותיכף אחר הכריכה

יחלקם למסובים

סדר היום סדר קערה של פסח / של"ה מס' פסחים פ' נר מצווה / ב"ח בשם מהרש"ל / אליה רבא סקכ"א / אליה זוטא סק"ז / פרי חדש / עולת שבת סק"ג / ערוך השולחן ס"ט

ראיות מגמ' דאין אוכלים הזרוע בליל פסח

ט"ז סק"ד / פרי חדש

כשחל פסח במוצ"ש אין להביא רק התבשיל שזכר לפסח אבל לא אותו שכנגד החגיגה

תוס' פסחים קי"ד ב' ד"ה אחד / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ב' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קי"ד ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ד ב' בשם הר"י מאורלינ"ש / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תשצ"ז / טור / בית יוסף בשם הרא"ש ורבינו ירוחם / ב"ח / מ"ב סקכ"ב

כשחל פסח במוצ"ש מביאין ב' תבשילין כיון שאינו אלא לזכר והמדקדק שלא להביא נראה

שעושה אותו כקדשים ממש

תוס' פסחים קי"ד ב' ד"ה אחד / הגהות רבינו פרץ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ה' / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה / כלבו סי' נ"ה / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קי"ד ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ו' / האגור סי' תשצ"ז בשם העיטור ורבינו פרץ והמרדכי / טור בשם רבינו פרץ והעיטור / בית יוסף ב שם המרדכי והגהות מיימוניות וסמ"ק / ב"ח בשם המרדכי וסמ"ק והגהות מיימוניות ומהרא"ק ומהר"ש ומהרי"ל / לבוש ס"ה / חק יעקב סקי"ד / פרי חדש / ברכי יוסף סק"ו / שו"ע הגר"ז סכ"ג / מ"ב סקכ"ב

סעיף ה'

אלו ירקות שיוצאין בהן ידי חובתו חזרת עולשין תמכא חרחבינא (פירוש מיני

עשבים מרים) מרור

פסחים ל"ט א' / האורה ח"א סי' פ"ז / הפרדס לרש"י הל' פסח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז הי"ג / הרוקח סי' רפ"ג / רא"ש פסחים פ"ב סי' י"ט / אבודרהם / טור / בית יוסף / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סכ"ז

פי' מינים אלו ושמותם בשפת כל מקום

רי"ץ גיאת / איסור והתר לרש"י סי' מ' / האורה ח"א סי' פ"ז / סידור רש"י סי' מ', סי' שפ"ז / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ע"א / העיטור הל' מצה ומרור ק"ל ג' / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / הפרנס סי' נ"ז / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ד' / טור / בית יוסף / לבוש ס"ה / מג"א סק"ט, סק"י, סקי"א, / אליה רבא

סקי"ב, סקי"ז / אליה זוטא סקי"ו / חק יעקב סקי"ח / עולת תמיד סקי"ד / פמ"ג א"א סקי"א / שו"ע הגר"ז סכ"ז /
ערוך השולחן סי"ב / מ"ב סקל"ד

מרור הוא חזרת של יער שהיא מרה

בית יוסף

מינים אלו אם ברכתם בפה"א

פמ"ג א"א סקי"ט

מרור שאין ראוי לאכלו חי אם יוצאין בו

פמ"ג א"א סקי"ט

ויוצאים בעלין שלהם ובקלחן

האורה ח"א סי' פ"ז / סידור רש"י סי' שפ"ז / הפרדס לרש"י הל' פסח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז הי"ג / ראבי"ה
מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים ל"ט א' /
ריטב"א פסחים ל"ט ב' / רא"ש פסחים פ"ב סי' י"ט / טור / בית יוסף /

אבל לא בשורש

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ל' / הפרנס סי' נ"ז / ריטב"א פסחים ל"ט ב' / בית יוסף בשם הגהות
מיימוניות וסמ"ג / ב"ח בשם הגהות מיימוניות / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סכ"ז / ערוך השולחן סי"ד

הא דאמרינן אין יוצאין בשורש הוא בשרשים קטנים המתפצלים לכאן ולכאן אבל השורש

הגדול שבו עומד הירק הוי בכלל הקלח

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ט"ז סק"ה / מג"א סקי"ב בשם מהר"י ווייל / אליה רבא סקי"ג / פמ"ג מש"ז סק"ד /
חיי אדם כלל ק"ל ס"ג / שו"ע הגר"ז סכ"ח / ערוך השולחן סי"ד / מ"ב סקל"ו

קרוי קלח עד למטה מזנבו ושבלים קטנים יוצאים מהם

מג"א סקי"ב

כשולקת קריי"ן יקח מה שהוא למעלה מהקרקע כמו העלין וסמוך להן אבל לא יקח מה

שלמטה מהקרקע שהוא שורש

פסקי רבינו יחיאל מפארי"ש סי' ה' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ד / שו"ת מהרי"ל סי' נ"ח / שו"ת מהר"י ווייל
סי' קצ"ג / ב"ח בשם מהר"י ווייל / כנה"ג סי' תע"ה הגה"ט סקי"ט / מג"א סקי"ב בשם מהר"י ווייל ושל"ה / אליה
רבא סקי"ג / אליה זוטא סקי"ד / עולת שבת סקי"ד / שו"ע הגר"ז סכ"ח / ערוך השולחן סי"ד

אלא שבעלין אין יוצאין אלא אם כן הן לחים ובקלחים יוצאים בין לחים בין

יבשים

האורה ח"א סי' פ"ז / סידור רש"י סי' שפ"ז / איסור והתר' לרש"י סי' מ' / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל'
פסח סי' ע"א / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז הי"ג / העיטור הל' ערבי פסחים ק"ל ד' / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה /

הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים ל"ט א' / ריטב"א פסחים ל"ט ב' /
רא"ש פסחים פ"ב סי' י"ט / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אהל מועד שער
הפסח דרך ה' נתיב ד' / טור / בית יוסף / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סכ"ט / מ"ב סקל"ז

יוצאין בעלין כמושין

בית הבחירה להמאירי פסחים ל"ט א' / ריטב"א פסחים ל"ט ב' / ב"ח בשם שלטי הגבורים / אליה זוטא סק"ה / פרי
חדש / פמ"ג א"א סקי"ג / ברכי יוסף סק"ז / נהר שלום סק"ה / מ"ב סקל"ז / שער הציון סקמ"ח בשם העיטור
וראב"ן וריטב"א ורשב"ץ

אין יוצאין בעלין כמושין

ב"ח בשם שלטי הגבורים / כנה"ג הגה"ט סק"ז / מג"א סקי"ג / חק יעקב סקי"ט / עולת תמיד סק"ד / אליה רבא
סקי"ד / פמ"ג א"א סקי"ג / בגדי ישע סקי"ג / נהר שלום סק"ה / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ערוך השולחן סט"ו / מ"ב
סקל"ז

יוצאין בקלחים כמושין

פסחים ל"ט א' / רי"ץ גיאת / העיטור הל' מצה ומרור ק"ל ד' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ד' / כנה"ג הגה"ט
סק"ז / אליה רבא סקי"ד / אליה זוטא סקי"ד / פרי חדש / נהר שלום סק"ד / מ"ב סקל"ז

קלחים כמושים לא גרע מיבשים שיוצאים בהם

כנה"ג הגה"ט סק"ז / אליה זוטא סק"ה / חק יעקב סקי"ט / פמ"ג א"א סקי"ג / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ערוך השולחן
סט"ו

אבל לא כבושים ולא שלוקים ולא מבושלים

רי"ץ גיאת / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז הי"ג / העיטור הל' מצה ומרור ק"ל ד' / רא"ש פסחים פ"ב סי' י"ט / ארחות
חיים סדר ליל פסח סי' י' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ד' / טור / בית
יוסף / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ערוך השולחן סט"ו

כבושים היינו בחומץ

מג"א סקי"ד / חק יעקב סק"כ / מ"ב סקל"ח

כבוש מעל"ע במים הוי כבוש ואין יוצאים בו ידי"ח מרור

מג"א סקי"ג / חק יעקב סק"כ / עולת תמיד סק"ד / אליה רבא סקי"ד / אליה זוטא סק"ה / נהר שלום סק"ו / ברכי
יוסף סק"ח / חיי אדם כלל ק"ל ס"ג / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ערוך השולחן סט"ו / מ"ב סקל"ח

כבוש במים מעל"ע יוצאים בו כיון דאיכא טעם מרור

חק יעקב סק"כ / אליה רבא סקי"ד / פמ"ג א"א סקי"ד / ברכי יוסף סק"ט / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ערוך השולחן סט"ו
/ מ"ב סקל"ח

בעלים אין להקל בכבוש במים מעל"ע

מ"ב סקל"ח

שרה במים כ"ג שעות והוציאו ואח"כ שרה עוד כ"ג שעות לא הוי כבוש דבעינן כ"ד שעות רצופין

פמ"ג א"א סקי"ד / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ערוך השולחן סט"ו

כשחל ע"פ בשבת יכול להשרות המרור במים בשבת
אליה רבא סקי"ד / פמ"ג א"א סקט"ו

כשחל ע"פ בשבת יגלגלם במטפחת שרוי' במים
נהר שלום סק"ה

אפי' אם כולו במים מיקרי כבוש דע"י הכבישה למטה מפעפע למעלה
נהר שלום סק"ה

ובולם מצטרפים לכזית שהוא השיעור שלהם
סידור רש"י סי' שפ"ז / רא"ש פסחים פ"ב סי' י"ט / טור

ועיקר המצווה בחזרת

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ט א' / רא"ש פסחים פ"ב סי' י"ט / אבודרהם סדר ההגדה / טור / בית יוסף / לבוש ס"ה / פרי חדש / חיי אדם כלל ק"ל ס"ג / שו"ע הגר"ז ס"ל / ערוך השולחן סי"ג / מ"ב סקמ"ב

טוב לחזר אחר חסא אפי' לקנות בדמים מרובים
הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ אות א' / בית יוסף בשם סמ"ק / לבוש ס"ה / חק יעקב סקכ"ב / שו"ע הגר"ז ס"ל / מ"ב סקמ"ב

היינו עד שליש בדמיו
חק יעקב סקכ"ב / שו"ע הגר"ז ס"ל

למה השמיט הרמב"ם דין זה
בית יוסף / פרי חדש / ברכי יוסף סק"י

יקח לאטי"ך לברכה אפי' דמיו יקרים ולכריכה יקח קריי"ן
יוסף אומץ סי' תשמ"ו

יש שלוקחים לברכה ירק הקריי"ן ובשעת הכריכה נוטלין הקלח ואין לזה טעם וריח ויש ליקח הירק גם לכריכה ויוכל לאכול כזית בטוב
ט"ז סק"ה / מ"ב סקל"ח

לוקחים העלים לברכה דמשמע בגמ' דעלים עדיף מקלח ומפני שאין העלין הרבה לכן נוטלין

הקלח לכריכה

נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / מג"א סקי"ב / אליה רבא סקי"ז

לכריכה נוטלין הקלח כיון שאין הרבה עלים לב' זתים

מג"א סקי"ב / אליה רבא סקי"ז

ואם אין לו חזרת יחזר אחר ראשון ראשון כפי הסדר שהם שנויים

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / טור / בית יוסף בשם הגהות מיימוניות וכלבו / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סל"א

חולה או איסטניס יקח מין שערב עליו ביותר

חק יעקב סקכ"א / מ"ב סקמ"ג

הגה: ואם אין לו אחד מאלו הירקות יקח לענה או שאר ירק מר

תשב"ץ סי' צ"ט / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ד / האגור סי' תת"ג בשם מהרי"ל / בית יוסף בשם האגור בשם מהרי"ל / נהר שלום סק"ז

דס"ל דלענה היינו מרור דתנן במתני'

מג"א סקט"ו / חק יעקב סקכ"ג / אליה רבא סקי"ב / ערוך השולחן סי"ג / מ"ב סקמ"ו / ביאור הלכה ד"ה יקח לענה

אם אין לו מה' מיני מרור יקח ירק מר ויאכלנו בלא ברכה

מג"א סקט"ו / חק יעקב סקכ"ד / חיי אדם כלל ק"ל ס"ג / שו"ע הגר"ז סל"א / מ"ב סקמ"ו

וחרוסת יעשה עב זכר לטיט

פסחים קט"ז א' / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ז / הפרדס לרש"י הל' פסח / סידור רש"י סי' שפ"ג / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ' / הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / כלבו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים קט"ז א' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קט"ז א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ד' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / לבוש ס"ה

ומדברים חמוצים זכר לתפוח

רש"י פסחים קט"ז א' ד"ה צריך לקהוייה / רשב"ם פסחים קט"ז א' ד"ה צריך לקהוייה / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ' / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ז א' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים קט"ז א' / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קט"ז א' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / טור / בית יוסף / ב"ח / פרי חדש

ומדברים חמוצים זכר למרור

טור / ב"ח / לבוש ס"ה / פרי חדש

זכר לתפוח היינו תחת התפוח עוררתיך

תוס' פסחים קט"ז א' ד"ה צריך / האורה ח"א סי' פ"ז / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / ראב"ן פסחים / הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ט' / תניא רבתי סי' מ"ז / רשב"ץ מאמר חמץ / ב"ח / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סל"ב / ערוך השולחן סי"ז

זכר לתפוח כשנשאנו הטיט על צווארם הי' טופח צווארם ונעשה מוגלה

האורה ח"א סי' פ"ז

ואחר כך נותנין בו מעט חומץ או יין אדום זכר לדם

תוס' פסחים קט"ז א' ד"ה צריך / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ט' / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ט' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / כלבו סי' נ' / האגודה פסחים קט"ז א' / רשב"ץ מאמר חמץ / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / בית יוסף בשם תוס' והגהות מיימוניות וסמ"ק / לבוש ס"ה / יוסף אומץ סי' תשמ"ו / נוהג כצאן יוסף ערב פסח י"ג / חיי אדם כלל ק"ל ס"ד / שו"ע הגר"ז סל"ב / ערוך השולחן סי"ז / מ"ב סקמ"ח

כשחל בשבת יתן המשקה מע"ש

כלבו סי' נ' / האגודה פסחים קט"ז א' / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ו' / מג"א סקט"ז בשם האגודה / יוסף אומץ סי' תשמ"ו / חק יעקב סקכ"ו / אליה רבא סקי"ח / שו"ע הגר"ז סל"ד / ערוך השולחן סי"ז / מ"ב סקמ"ח

כשחל בשבת יתן בה יין מע"ש ובשבת יערב

ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / כלבו סי' נ' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ו' / מג"א סקט"ז

כשחל בשבת יערב מעט יין בחרוסת בע"ש וכשבא לטבל יוסיף בו יין

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / כנה"ג סי' תע"ה הגה"ט סקי"ג / חק יעקב סקכ"ו

כשחל בשבת יכול ליתן המשקה בשבת ע"י שינוי שיתן המשקה תחילה ואח"כ החרוסת

מג"א סקט"ז / חק יעקב סקכ"ו / אליה רבא סקי"ח / חיי אדם כלל ק"ל ס"ד / שו"ע הגר"ז סל"ד / ערוך השולחן סי"ז

כשחל במוצ"ש יכין החרוסת מע"ש ואם לא הכין מע"ש יכול להכין ביו"ט

שו"ת רש"י סי' ש' / חק יעקב סקכ"ה / מ"ב סקמ"ז

ועושין החרוסת מפירות שנמשלו בהם ישראל כגון תפוחים תאנים אגוזים רימונים שקדים

תוס' פסחים קט"ז א' בשם תשובת הגאונים / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ט' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / טור / בית יוסף בשם תוס' / ב"ח בשם תשובת הגאונים / לבוש ס"ה / פרי חדש / אליה רבא סקי"ט / נוהג כצאן יוסף ערב פסח י"ג / חיי אדם כלל ק"ל ס"ד / שו"ע הגר"ז סל"ב / ערוך השולחן סי"ז / מ"ב סקמ"ט

תפוחים שבחרוסת יהיו חמוצים

ונותנין עליו תבלין כגון קנמון וזנגביל הדומים לתבן שהיו מגבלין בו הטיט

רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / האורה ח"א סי' פ"ז / סידור רש"י סי' שפ"ג / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ' / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ז א' / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ד' / טור / בית יוסף / לבוש ס"ה / מג"א סקי"ז / חק יעקב סקכ"ו / יוסף אומץ סי' תשמ"ו / שו"ע הגר"ז סל"ג / ערוך השולחן סי"ז / מ"ב סק"נ

נותנין בה קנה וקנימון וזנגביל לפי שא"א לדוכן היטב שלא יהא בהן חושים קשים וזהו זכר

לטיט שהיה בו תבן מעורב עם הטיט

מרדכי פסחים הסדר בקצרה בשם הרוקח / בית יוסף בשם המרדכי בשם הרוקח / מג"א סקי"ז בשם הרוקח ומהרי"ל / חק יעקב סקכ"ז / אליה רבא סקי"ט / ערוך השולחן סי"ז / שער הציון סקס"ח בשם מהרי"ל

נותנין בה גרירת לבינה או חרס כתוש

עי' רש"י פסחים קט"ז א' ד"ה תבלין / רשב"ם פסחים קט"ז א' ד"ה תבלין / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ט' / ברכי יוסף סקי"ב

חרוסת עשוי' ממיני ירקות כתושין ופרחי אילן ותבלין

שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז

שורין תאנים או תמרים ומבשלים אותם ודכין אותם ולשין הכל בחומץ ונותנין בו שבולת

נרד או אזוב בלתי שחוקים

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א'

נוהגים לעשות עיקר החרוסת מערמונים

ברכי יוסף סקי"ג מנהג שאלוניקי

הרבה ירקות כתושים יחד נקרא חרוסת בלשון ארמי

איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / סידור רש"י סי' שפ"ה / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ' / הרוקח סי' רפ"ג בשם ירושלמי / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

חרוסת לשון חרסית על שם הלבנה שנעשית מחרסים

מרדכי פסחים הסדר בקצרה / פרישה סק"ז / אליה רבא סקי"ט / פמ"ג א"א סקי"ז

נוטל ידיו לצורך טיבול ראשון ולא יברך על הנטילה

תוס' פסחים קט"ו ב' ד"ה כל שטיבולו (בע"א) / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / תשבץ סי' צ"ט / הגהט מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות א' / כלבו סי' נ' בשם מהר"ם / האגודה פסחים קט"ו א' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ג / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / האגור סי' תשצ"ט בשם מהרי"ל / טור בשם מהר"ם מרוטנבורג / ב"ח / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / אליה רבא סקכ"ג / פרי חדש / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ד' / שו"ע הגר"ז סי"ט / ערוך השולחן סי"ח / מ"ב סקנ"ב

מברך על נטילת ידיים

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / סדור רב סעדיה גאון / רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' צ' / סדור רש"י סי' ש"פ, סי' שפ"ב / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ז, סי' ס"ח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"א / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות א' בשם הגאונים ורש"י / שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' ר"ב / שו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ה / החינוך מצווה כ"א / הגדה של פסח להריטב"א / תניא רבתי סי' מ"ז / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / כלבו סי' נ' בשם ר"ש ורוב פוסקים / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ח' / האגור סי' תשצ"ט בשם תשובת הגאונים וה"ר שמעל' בשם רש"י / טור / ב"ח בשם רש"י / לבוש ס"ו / שער הציון סק"ע

הרוצה לצאת מספק יביא עצמו לחיוב נטילה ממקום אחר כגון שיסך רגליו וישפשף

מנהגים דבי מהר"ם סדר פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות א' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / האגור סי' תשצ"ט / טור / ב"ח בשם מהרש"ל / כנה"ג הגה"ט סק"ט בשם מהרש"ל

לדעת הרא"ש אין מברך ענט"י אא"כ רוצה להתפלל א"כ אין בזה להוציא מספק

בית יוסף

קאי אנוטל ידיו קודם קידוש ומברך משום דקידוש הוי כסעודה

ב"ח

מ"ש הרוצה לצאת מידי ספק קאי אנטילה ולא אברכה כי אם א"צ נטילה איכא איסור ליטול

ידיו דהנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח

ט"ז סק"ז

כיון שעושה כן לצאת ידי דעת המחייבים אין שייך בזה גסות הרוח

נהר שלום סק"ח / מאמר מרדכי סק"ב

דעת הטור דצריך לברך ענט"י אלא דכ' לדעת המפקפק בזה א"כ בנט"י לאשר יצר דהרבה

ס"ל דמברך ענט"י מצטרפין ב' דעות לחיוב ברכה

נהר שלום סק"ח / מאמר מרדכי סק"ב

נטל ידיד קודם קידוש אינו חוזר ונוטל ידיד לטיבול ראשון

מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ו / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז /
ב"ח בשם מהרש"ל / כנה"ג הגה"ט סק"ט בשם מהרש"ל / ט"ז סק"א / מג"א סק"ג / ערוך השולחן ס"ו

נטל ידיד קודם קידוש חוזר ונוטל לטיבול ראשון

רבינו יונה סדר פסח / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / ב"ח / ט"ז סק"א / אליה זוטא סק"א

כל א' מהמסובין מברך לעצמו ענט"י

אבודרהם סדר ההגדה

יברך ענט"י בלא הזכרת שם ומלכות

סדר היום סדר ורחץ כרפס

בעה"ב נוטל ידיד אבל המסובים א"צ ליטול ידיהם

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ג בשם מהר"ש

בעה"ב נוטל ידיד וכל המסובין נוטלין עמו

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ג בשם מהר"ש

ויקה מהכרפס

יטול כרפס שקורין אפי"ו לטיבול ראשון כי יש בו רמז אותיות ס' פרך שעבדו במצרים

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / תניא רבתי סי' מ"ז / אבודרהם סדר ההגדה /
מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ד / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / האגור סי' תת"א בשם הרוקח ומהרי"ל / בית יוסף
בשם האגור בשם מהרי"ל / מג"א סק"ד / לבוש ס"ו / חק יעקב סקי"ב / מאמר מרדכי סק"ד / שו"ע הגר"ז סט"ז

נוטלין שומר רענן הנקרא פנו"ל

מהר"ם חלאווה פסחים קי"ד א'

פיטרוסילי"ו וקירבי"ל לא יטול לטיבול ראשון כי יש להסתפק אם הם מה' מיני מרור

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ד / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / האגור סי' תת"א בשם מהרי"ל / בית יוסף בשם
האגור בשם מהרי"ל / ב"ח / יוסף אומץ סי' תשמ"ו /

אנו יודעים שעולשין הוא אינדיו"א בלע"ז ואינו עניין לפיטרוסילי"ו

בית יוסף / ב"ח

לא יטול פעטרזל"ן כי הוא טוב יותר מבושל מחי וא"כ אין מברכים עליו בפה"א

מג"א סק"ד בשם מהרי"ל

נהגו ליקח פעטרזל"ן כי נאכלים כשהם חיים אלא טובים יותר כשהם מבושלים

יוסף אומץ סי' תשמ"ט / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / מג"א סק"ד / חק יעקב סקי"ב / חיי אדם כלל ק"ל
ס"ה

הא דנהגו ליקח פעטרזל"ן ולא נהגו בירק אחר שאין עליו מחלוקת

מג"א סק"ד

לוקחים בצלים או צנון או תפוחי אדמה

ערוך השולחן סי' תע"ג ס"י

אם אין לו איפי"א יקח לוי"ך משום דאיכרי כרתי כלומר נכרתו שונאנו

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ד / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

כשאין לו כרפס יקח כרתי פור"י בלע"ז

האגור סי' תת"א בשם מהרי"ל / בית יוסף בשם האגור בשם מהרי"ל / ב"ח / אליה רבא סק"ז / מועד לכל חי סי' ד' אות ט"ו

צריך ליטול ירק שנאכל חי ומבושל שמברכין עליו בפה"א

תניא רבתי סי' מ"ז / חק יעקב סקי"ב / שו"ע הגר"ז סי"ב / מ"ב סק"כ

פחות מכזית

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ד' / שו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ה / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / רשב"ץ מאמר חמץ בשם הרשב"א / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ט"ו / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / בית יוסף בשם הרא"ש והגהות מיימוניות / ב"ח בשם הרא"ש / לבוש ס"ו / פרי חדש / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / שו"ע הגר"ז סט"ו /

אוכל כזית

האורה ח"א סי' צ' / מחזור ויטרי הל' פסח סי' צ"ז / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ב / ראב"ן / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד בשם הרמב"ם / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ט"ו / בית יוסף בשם הרמב"ם / ב"ח / ערוך השולחן ס"ט

ראיה לשיטה זו

ב"ח / פרי חדש

אוכל פחות מכזית לאפוקי נפשי' מפלוגתא אי מברך אחריו בנ"ר

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ב"י בשם מהרי"ל / ט"ז סק"ח / לבוש ס"ו

והא פחות מכזית אינו חייב בנט"י

רשב"ץ מאמר חמץ / ביאור הלכה ד"ה פחות מכזית

אם מברך ענט"י צריך לאכול כזית

ביאור הלכה ד"ה פחות מכזית / שער הציון סק"ע

ומטבלו בחומץ

רשב"ם פסחים קי"ד א' ד"ה מטבל / תוס' פסחים קי"ד א' ד"ה מטבל / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח בשם רבינו שמואל ורבינו יעקב מצרפת / סמ"ג עשין מ"א / רבינו יונה סדר פסח / חידושי רבינו דוד פסחים קי"ד א' / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ב' / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה בשם רשב"ם ור"ת / האגודה פסחים קי"ד א' / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ד א' בשם ר"ת / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ט"ו / טור בשם ר"ת והרא"ש / בית יוסף בשם רשב"ם ותוס' והרא"ש בשם ר"ת / סדר היום סדר ורחץ / יוסף אומץ סי' תשמ"ט / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / פרי חדש

מטבלו בחרוסת

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / תוס' פסחים קי"ד א' ד"ה מטבל בשם ה"ר יוסף ורש"י ורבינו שמעיה / האורה ח"א סי' צ' / הפרדס לרש"י הל' פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס', סי' ס"ט / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ב / ראב"ן / הרוקח סי' רפ"ג / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח מנהג כל ישראל בספרד ופרובינצא וברוב צרפת / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / ח"י רבינו דוד פסחים קי"ד א' / שבלי הלקט סי' רי"ח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ג' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / תניא רבתי סי' מ"ז / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' י"ב / אבודרהם סדר ההגדה בשם הגאונים וכן נהגו העולם / רשב"ץ מאמר חמץ / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ד א' בשם הרמב"ן / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / ר"ן פסחים כ"ג ב' (דפי הרי"ף) / האגור סי' ת"ת בשם רב עמרם גאון והרמב"ן / טור בשם רב עמרם גאון והרמב"ן / ב"ח בשם רי"ץ גיאת / ערוך השולחן סי"ט בשם הרמב"ם

טובל בחומץ או ביי

מרדכי פסחים סדר של פסח / האגודה פסחים קי"ד א'

טובל במלח

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו בשם ירושלמי

אם טובל במלח א"צ נט"י

מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס'

טובל בחרוסת או בחומץ

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

א"צ חרוסת אבל אם רוצה לטבל בחרוסת הרשות בידו

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ג' / בית יוסף בשם הגהות מיימוניות

אסור לטבל בחרוסת כי החרוסת מצוותו עם המרור ואין לאכול ממנו קודם מצוותו

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו בשם הקדוש מוורמ"ש / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / טור בשם ר"ת / בית יוסף בשם סמ"ג וספר התרומה / לבוש ס"ו / פרי חדש

טיבול בחומץ הוא לכו"ע וביטבול בחרוסת איכא פלוגתא הלכך טיבול בחומץ עדיף וכן

נוהגים המדקדקים

בית יוסף

מערב חרוסת בחומץ לצאת לכו"ע

האגור סי' ת"ת בשם האגודה / כנה"ג הגב"י סק"ט בשם האגודה

אי איכא איסורא לאכול חרוסת קודם טיבול שני מה יועיל שמערבו בחומץ

כנה"ג הגב"י סק"ט

גם כשאין לו שאר ירקות ונוטל א' מה' מיני מרור לטיבול ראשון לא יטבל בחרוסת

רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה / טור / בית יוסף בשם הרא"ש

יש עושים טיבול זה במי מלח

תוס' פסחים קי"ד א' ד"ה מטבל בשם ר"ת / האגודה פסחים קי"ד א' / בית יוסף / לבוש ס"ה / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / פרי חדש / שו"ע הגר"ז סי"ד / מ"ב סקנ"ד

כשחל בשבת יכין מי מלח קודם שבת

ט"ז סק"א / מג"א סק"ה / לבוש ס"ו / חק יעקב סקי"ג / אליה רבא סקכ"ה / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה א' / שו"ע הגר"ז סי"ט / ערוך השולחן סי"י / מ"ב סק"כ

כשחל בשבת ושכח להכין מי מלח קודם שבת ואין לו חומץ יעשה מי מלח מעט

סמ"ג לאווין ס"ה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ג' / ט"ז סק"א / מג"א סק"ה / חק יעקב סקי"ג / אליה רבא סקכ"ה / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה א' / שו"ע הגר"ז סי"ט / ערוך השולחן סי"י / מ"ב סק"כ

שני שלישי מלח ושליש מים אף מעט אסור

פמ"ג מש"ז סק"ג

כשאין לו חומץ ולא מי מלח יטבל בחרוסת

שו"ע הגר"ז סי"ד

ומברך בורא פרי האדמה

מברך בפה"א קודם הטיבול או אחר הטיבול

סידור רב עמרם גאון סדר פסח / סידור רב סעדיה גאון / רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' צ' / הפרדס לרש"י הל' פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל', סי' ל"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס', סי' צ"ז / המנהיג בל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים קי"ד א' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / תניא רבתי סי' מ"ז / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / יוסף אומץ סי' תשמ"ט / מג"א סקי"ט / אליה רבא סקכ"ה / פמ"ג א"א סקי"ט

יכוין בברכת בפה"א לפטור המרור

בגדי ישע סק"ד / שו"ע הגר"ז סי"ז / ערוך השולחן סי"ה / מ"ב סקנ"ה

בהסיבה

אבודרהם סדר ההגדה / ברכי יוסף סקי"ד / מאמר מרדכי סקי"ד

א"צ להסב באכילתו

שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז / ברכי יוסף סקי"ד / מאמר מרדכי סקי"ד

ואינו מברך אחריו

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ / כלבו סי' נ' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / האגור סי' תת"ב בשם רשב"ם / טור בשם רשב"ם והרא"ש / ב"ח בשם סמ"ג בשם ר"י וכן נהג ר"ת / לבוש ס"ו

אפי' אכל כזית

פרי חדש / חק יעקב סקכ"ט / פמ"ג מש"ז סק"ח / נהר שלום סק"ה / מאמר מרדכי סק"ג / שו"ע הגר"ז סי"ז / ערוך השולחן סי"ט / מ"ב סקנ"ו

כי ברכת בפה"א פוטרת המרור

רבינו יוסף טוב עלם / רש"י פסחים קי"ד ב' ד"ה פשיטא / רשב"ם פסחים קי"ד ב' ד"ה פשיטא / תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה והדר בשם ה"ר יוסף טוב עלם / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ / שו"ת הרשב"א ח"א סי' ע"ב / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / אבודרהם סדר ההגדה / טור בשם רשב"ם והרא"ש / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / מאמר מרדכי סק"ג / שו"ע הגר"ז סי"ז / מ"ב סקנ"ו

כי ברכת המזון פוטרת

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

מברך בנ"ר אחר טיבול ראשון

מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס' / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רבינו יונה סדר פסח / שבלי הלקט סי' רי"ח / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ / תשב"ץ סי' צ"ט / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ד' / תניא רבתי סי' מ"ז / האגור סי' תת"ב בשם ר"י / טור בשם ר"י / ביאור הלכה ד"ה ואינו מברך אחריו לד' הגר"א

אמאי לא נפטר הכרפס בבהמ"ז ככל הדברים הבאים להמשיך תאוות המאכל

ב"ח בשם מהר"ל מפראג / ערוך השולחן סי"ט

לא חשיב ממשיך תאוות המאכל אא"כ אוכל הסעודה מייד לאחריו

ב"ח

אחר המרור מברך בנ"ר על הכרפס ועל המרור

שו"ת הרשב"א ח"א סי' ע"ב / החינוך מצווה כ"א / בית יוסף בשם הרשב"א / ב"ח בשם הרשב"א / עולת שבת סק"ה

מברך בנ"ר על הכרפס ועל המרור אחר המרור או אחר בהמ"ז
אליה רבא סק"ד / אליה זוטא סק"ח

והא עבר שיעור עיכול מאכילת הכרפס עד אכילת המרור
אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

הרוצה לצאת ידי"ח לכו"ע יהא דעתו בשעת ברכת בפה"א על הכרפס שלא לפטור המרור
ויאכל כזית ויברך בנ"ר ובברכת המוציא יכוין לא לפטור המרור בברכה זו ויברך על המרור
בפה"א ועל אכילת מרור ויברך אחריו בנ"ר
ב"ח

ועדיין לא יצא לד' סמ"ק דאין מברכין על המרור ברכת הנהנין כיון שלא בא ליהנות ממנו
חק יעקב סק"ט

והא ליכא מ"ד דצריך לברך כ"כ ברכות
מאמר מרדכי סק"ג

אחר שאכל הכרפס יכול לסלק הכרפס ומי מלח מהקערה
מג"א סק"ה / שו"ע הגר"ז סכ"ה

ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתיים ויתן חציה לאחד מהמסובין לשמרה **לאפיקומן ונותנין אותה תחת המפה וחציה השני ישים בין שתי השלימות**

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים סדר של פסח בשם ראב"ה / הלכות ברכות למהר"ם מרוטנבורג /
רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / האגודה פסחים קט"ו ב' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / בית יוסף בשם
הרא"ש והמרדכי והגהות מיימוניות בשם מהר"ם מרוטנבורג / ב"ח בשם הרא"ש והגהות מיימוניות וראב"ה
והמרדכי / לבוש ס"ו / יוסף אומץ סי' תש"ן / שו"ע הגר"ז סל"ה / ערוך השולחן ס"כ / מ"ב סקנ"ז, נ"ח, נ"ט

יקח מצה ראשונה ויבצענה
סמ"ג עשין מ"א / בית יוסף בשם סמ"ג והרוקח / ב"ח בשם סמ"ג והרוקח

בוצע א' מג' מצות
האורה ח"א סי' צ' / הפרדס לרש"י הל' פסח / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר
ההגדה

טעם לבציעת המצה קודם קריאת ההגדה
אבודרהם סדר ההגדה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"א / בית יוסף בשם כלבו / ב"ח בשם כלבו

נהגו לפרוס המצה קודם שעת אכילתה כדי שזיהי' בשעת אכילתה כהביאו לפניו פתיתין
ושלמין

בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף)

יבצע המצה קודם המוציא

ב"ח בשם הרמב"ם

מניחים הפרוסה בין ב' השלימות או על השלימות

ב"ח בשם הרא"ש ומרדכי וסמ"ג

חלק הגדול יניח לאפיקומן

ב"ח בשם מהרי"ל ומהרש"ל / כנה"ג הגה"ט סקי"א / ט"ז סק"ט / מג"א סקכ"א / חק יעקב סק"ל / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ו' / שו"ע הגר"ז סל"ה / מ"ב סקנ"ח

אחר הכרפס עוקרין השולחן ולוקחין המצות וכורכין במפות ונושאים אותם על כתפיהם

והולכים לפינות הבית וחוזרים למקומם ואומרים ההגדה

כלבו סי' נ'

יכרוך המצה לאפיקומן במפה וקודם אכילת אפיקומן יניחו על כתפו וילך ד"א ויאמר כך היו

אבותינו הולכין משארותם צרורות בשמלותם

חק יעקב סקל"א / פמ"ג א"א סקכ"ב

אם יש לו רק ב' מצות שלימות לא יבצע המצה קודם המוציא ויברך המוציא על ב' שלימות

דלחם משנה דין התלמוד הוא ופריסת המצה קודם המוציא לא נזכר בתלמוד

פמ"ג סי' תע"ה מש"ז סק"

ויגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר הא לחמא עד מה נשתנה

סידור רבי סעדיה גאון / רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / כלבו סי' נ' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / רשב"ץ מאמר חמץ / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / בית יוסף בשם הרא"ש / ב"ח בשם הרא"ש / יוסף אומץ סי' תשנ"א / לבוש ס"ו / שו"ע הגר"ז סל"ו

הגבהת הקערה מנהג של חנם הוא

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' בשם רשב"ם

הגבהת הקערה הוא מנהג שמחה כהגבהת הכוס בלפיכך

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' בשם ראבי"ה

צריך להגביה הקערה עם המצות ולא רק המצה לחוד

כנה"ג הגה"ט סקי"ב / חק יעקב סקל"א / פרי חדש

מגביה הקערה בידו א' והמצה בידו א' ואומר הא לחמא כו'

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ב / האגור סי' תשצ"ח בשם מהרי"ל / חק יעקב סקל"א / אליה רבא סקכ"ח

נוטל הכוס בימינו והקערה בשמאלו ומגביהין הקערה ואומרים הא לחמא

שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז

מגביה הקערה עם המסובין

יוסף אומץ סי' תשנ"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ז'

כשמגביה הקערה ואומר הא לחמא תהא המצה מגולה

לקט יושר או"ח עמ' פ"ד

יש מדקדקין להוציא ב' התבשילין מהקערה כשמגביהה

רבינו יוסף טוב עולם / תוס' פסחים קט"ו ב' ד"ה למה בשם ה"ר יוסף / ראב"ן / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' בשם רבינו יוסף טוב עולם ובשם רבינו שמחה / כלבו סי' נ' / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ב / טור

א"צ להוציא התבשיל מהקערה כשמגביהה

תוס' פסחים קט"ו ב' ד"ה למה / האורה ח"א סי' צ' / סידור רש"י סי' שפ"ד / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ב / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה בשם רשב"ם / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רבינו יונה סדר פסח / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ג' / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' בשם רשב"ם וספר התרומה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / כלבו סי' נ' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / בית יוסף בשם רשב"ם ותוספות והגהות מיימוניות / מג"א סקכ"ג / לבוש ס"ו / פמ"ג א"א סקכ"ג / שו"ע הגר"ז סל"ו / מ"ב סק"ס

אם לשבש הנוסחא ולומר הא כלחמא או כהא לחמא

מג"א סקכ"ד / חק יעקב סקל"ב / אליה רבא סקכ"ט / שו"ע הגר"ז סל"ז / ערוך השולחן ס"כ / מ"ב סקס"א

הגה: ויאמר בלשון שמבינים הנשים והקטנים או יפרש להם העניין וכן עשה

ר"י מלונדר"י כל ההגדה בלשון לעז כדי שיבינו הנשים והקטנים

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו בשם הקדוש מדרי"ש / כלבו סי' נ' / בית יוסף בשם כלבו / יוסף אומץ סי' תשנ"ו / לבוש ס"ו / פרי חדש / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ז' / מ"ב סקס"ב

ואז יצווה להסירם מעל השולחן ולהניחם בסוף השולחן כאילו כבר אכלו כדי

שיראו התינוקות וישאלו

תוס' פסחים קט"ו ב' ד"ה למה / האורה ח"א סי' צ' / סידור רש"י סי' שפ"ד / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ' / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ג' / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות א' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ט / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ב / שו"ת מהרי"י וייל סי' קצ"ג / האגור סי' תשצ"ח בשם מהרי"ל / טור / בית יוסף בשם רשב"ם ותוס' והרא"ש והגהות מיימוניות והגהות רבינו פרץ לסמ"ק / ב"ח / לבוש ס"ו / יוסף אומץ סי' תשנ"ב / שו"ע הגר"ז סל"ח

עכשיו לא נהגו להסירם דאין היכר לתינוקות בזה שיודעים שאלו הדברים לא ניתנו על

השלחן לצורך אכילה

מג"א סקכ"ד / חק יעקב סקל"ג / אליה רבא סק"ל / שו"ע הגר"ז סל"ח

נוהגים לומר להסיר הקערה אעפ"י שאין מסירים

חק יעקב סקל"ג / פמ"ג א"א סקכ"ה

ואם השולחן קטן יסירם מהשולחן

מ"ב סקס"ה

סעיף ז'

מוזגין לו מייד כוס שני כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קודם

סעודה

פסחים קט"ז א' / סידור רבי סעדיה גאון / רשב"ם פסחים קט"ז א' ד"ה וכאן הבן / רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / ראב"ן / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פסקי הרי"ד פסחים קט"ז א' / רבינו יונה סדר פסח / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / פסקי ריא"ז פסחים קט"ז א' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ד / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / בית יוסף / ב"ח / לבוש ס"ז / שו"ע הגר"ז ס"מ

אם שאל הקטן למה מזגו הכוס או למה סלקו הקערה א"צ לומר מה נשתנה

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ד

מוזגין כוס שני קודם הא לחמא

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל' / האורה ח"א סי' צ' / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ז

א"צ לשטוף הכוס קודם מזיגה

ב"ח בשם מהרש"ל / כנה"ג הגה"ט סקט"ז / חק יעקב סקל"ד / אליה רבא סקל"ב / פרי חדש / שו"ע הגר"ז סל"ט / מ"ב סקס"ח

ואם אין חכמה בבן אביו מלמדו אם אין לו בן אשתו שואלתו ואם לאו הוא

שואל את עצמו ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה לזה מה נשתנה

פסחים קט"ז א' / סדור רבי סעדיה גאון / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / ראב"ן / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי רי"ד פסחים קט"ז ב' / רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ז א' / רא"ש פ"י סי' ל' / רבינו ירוחם נ"ה

ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים קט"ז א' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / לבוש ס"ז / שו"ע הגר"ז סי' מ' / ערוך השולחן סכ"א

אין לומר במה נשתנה שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבל כו

פסחים קט"ז א' / רשב"ם פסחים קט"ז א' ד"ה אלא / טור / בית יוסף / ב"ח / לבוש ס"ז / אליה רבא סקל"ג / שו"ע הגר"ז סמ"א

וכשמתחיל עבדים היינו לפרעה מחזיר הקערה שבה המצות לפניו וקורא כל

ההגדה

סידור רש"י סי' שפ"ד / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / כנה"ג הגה"ט סקי"ז / יוסף אומץ סי' תשנ"ה / לבוש ס"ז / שו"ע הגר"ז סמ"ד

כדאמרינן לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה

טור / ב"ח בשם סמ"ק / לבוש ס"ז / שו"ע הגר"ז סמ"ד

מחזירין הקערה קודם מה נשתנה

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"א

מחזירין הקערה כשמגיע לרבן גמליאל היה אומר

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ד / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

שמע סיפור יצי"מ יצא וא"צ לומר בפיו

עולת שבת סק"ה בשם שו"ת הרא"ם

מי שאין לו סדר הגדה ויש לו חומש יאמר הפרשיות שנזכר בהם יציאת מצרים

פמ"ג סי' תע"ד מש"ז סק"א

ולכשיגיע למצה זו צריך לחגביה להראותה למסובין שתתחבב המצווה

עליהם

פסחים קט"ז ב' / רשב"ם פסחים קט"ז ב' ד"ה צריך להגביה / סידור רבי סעדיה גאון / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / הרוקח סי' רפ"ג / סמ"ג עשין מ"א / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים קט"ז ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / יוסף אומץ סי' תשנ"ה / לבוש ס"ז / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ז'

קורא ההגדה מגביה ואח"כ כל א' מגביה

בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב'

כשאומר פסח שהיו כו' לא יגביה התבשיל דנראה כאילו הקדישו לכך

רי"ץ גיאת / רשב"ם פסחים קט"ז ב' ד"ה בשר א"צ להגביה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ז ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ז ב' / טור / בית יוסף / מ"ב סקע"ב

כשאומר פסח שהיו כו' יביט בזרוע

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ב"ח בשם מהר"י ווייל / כנה"ג הגה"ט סקי"ט בשם מהר"י ווייל / חק יעקב סקל"ו / אליה רבא סקל"ו

מצה זו וכו' שלא הספיק בצקם וכו' דפסח מצרים אינו אלא לילה ויום והיו יכולים להתמיצו

לצורך מחר

פסקי רי"ד פסחים קט"ז ב' / תוס' רי"ד פסחים קט"ז ב' / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ז א' / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ז ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף)

כל שלא אמר שלשה וכו' לא יצא וכו' היינו לא יצא ידי חובתו כראוי אבל לא אמר דלא יצא

ידי חובתו כלל

מלחמת ה' ברכות ב' ב' (דפי הרי"ף) / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף)

ויש להגביה מצה הפרוסה שהיא כלחם עוני וכן כשיגיע למרור זה

רשב"ם פסחים קט"ז ב' ד"ה צריך שיגביה בשם תשובת הגאונים / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / לקט יושר או"ח עמ' פ"ד / ב"ח בשם מהר"י ווייל / כנה"ג הגה"ט סקי"ט בשם מהר"י ווייל / שו"ע הגר"ז סמ"ה

מגביה המצה השלימה

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ו

וכשיגיע לפיכך מגביה כל אחד כוסו בידו עד שחותם גאל ישראל

הפרדס לרש"י הל' פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל"ט / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / תשבץ סי' צ"ט / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה סדר ההגדה אות ג' / כלבו סי' נ"א / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ח / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / בית יוסף בשם הגהות מיימוניות / יוסף אומץ סי' תש"ס / לבוש ס"ז / אליה רבא סקל"ב

יכסה המצה כדי שלא יראה הפת בושתו

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ח / האגור סי' תשצ"ח / לבוש ס"ז / אליה רבא סקל"ב

נוהגין להגביה הסל על ראשי התינוקות כשאומרים לפיכך

רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / בית יוסף בשם רבינו ירוחם

בלפיכך אומרים ונאמר לפניו הללוי' או ונאמר לפניו שירה חדשה הללוי'

ב"ח בשם תוס' ומרדכי ומהרש"ל

הגה: ונוהגים לזרוק מעט מן הכוס באצבע כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן וכן כשמזכיר המכות דע"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט הכל ט"ז פעמים

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ז / לבוש ס"ז / שו"ע הגר"ז ס"ב

יש לזרוק באצבע קטנה דהיינו זרת

יוסף אומץ סי' תשנ"ט / חק יעקב סקל"ז בשם הגהות מנהגים / ערוך השולחן סכ"ד

יש לזרוק בקמיצה

חק יעקב סקל"ז בשם מג"א / שו"ע הגר"ז סנ"א / ערוך השולחן סכ"ד / שער הציון סקפ"א

נוהגין לזרוק באצבע ע"ש אצבע א' היא

אליה רבא סקל"ה / שו"ע הגר"ז סנ"א / ערוך השולחן סכ"ד / מ"ב סקע"ד

נוהגין לשפוך מהכוס עצמו

שו"ע הגר"ז סנ"א / ערוך השולחן סכ"ד / שער הציון סקפ"א

אחר ארמי אבד אבי נהגו לומר אמרו כשירד וכו'

מחזור ויטרי הל' פסח סי' צ"ה מנהג פרוונצ"א

אין לומר אמרו כשירד כו'

מחזור ויטרי הל' פסח סי' צ"ה

ויהיה הפת מגולה בשעה שאומר ההגדה עד לפיכך שאוחז הכוס בידו ואז

יכסה הפת

שו"ת מהרי"י ווייל סי' קצ"ג / בית יוסף בשם מהרי"ל והאגור

כשאומר והיא שעמדה אוחז הכוס בידו ומכסה הפת

לקט יושר או"ח עמ' פ"ד / חק יעקב סקל"ד / אליה רבא סקל"ב / אליה זוטא סק"י / עולת שבת סק"ו / שו"ע הגר"ז
סמ"ד / ערוך השולחן סכ"ג / מ"ב סקע"ג

בברכת אשר גאלנו יאמר ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שצריך להקדים זבח הוא

החגיגה לפסח

מרדכי פסחים סדר של פסח / אבודרהם סדר ההגדה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל' / טור / בית יוסף בשם
המרדכי / ב"ח בשם המרדכי / כנה"ג הגה"ט סקכ"א / ט"ז סק"ט / לבוש ס"ז / אליה רבא סקל"ו / אליה זוטא סקי"א
/ מ"ב סקע"ב

בברכת אשר גאלנו אומר ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל' בשם מהר"ש

כשחל פסח במוצ"ש יאמר מן הפסחים ומן הזבחים דאין חגיגה קריבה בשבת

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ב"ח בשם מהר"י ווייל / כנה"ג הגה"ט סק"ב / ט"ז סק"ט / אליה רבא סק"ו / אליה זוטא סק"א / פמ"ג א"א סק"ל / שו"ע הגר"ז סמ"ט / ערוך השולחן סכ"ה / שער הציון סק"פ

מנהגנו לומר מן הזבחים ומן הפסחים גם כשחל במוצ"ש

כנה"ג הגה"ט סק"ב / שו"ע הגר"ז סמ"ט / שער הציון סק"פ

מברכין על ההלל ב'פ א' קודם אכילה וא' אחר אכילה

הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ה' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תת"ה בשם רב האי גאון ורב עמרם גאון וריצב"א ומהר"ם מרוטנבורג / טור בשם רב האי גאון ורב צמח גאון ורב עמרם גאון וריצב"א ומהר"ם מרוטנבורג / כנה"ג הגה"ט סק"כ

מברך לקרא את ההלל או לגמור את ההלל

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ה' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב'

קודם סעודה מברך לקרא את ההלל ולאחר סעודה מברך לגמור את ההלל

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב' / אבודרהם סדר ההגדה / האגור סי' תת"ה בשם ריצב"א

מברך קודם סעודה לגמור את ההלל ולאחר סעודה אינו מברך

אבודרהם סדר ההגדה בשם הרמב"ן

אין מברכין על ההלל כי אין אומרים אותו בתורת קריאה אלא בתורת שירה

רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' פ"ט / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / ח"י הר"ן פסחים קי"ח א' בשם רב האי גאון ורב צמח גאון ורי"ץ גיאת / ר"ן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / אהל מועד שער הפסח דרך ה'

אין מברכין על ההלל לפי שחולקים אותו לשתים

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ג / הרוקח סי' רפ"ג / תוס' רי"ד פסחים קט"ז ב' / סמ"ג עשין מ"א / שבלי הלקט סי' רי"ח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ה' / תניא רבתי סי' נ' / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תת"ה בשם רי"ץ גיאת וראבי"ה / טור בשם רי"ץ גיאת וראבי"ה והרא"ש / כנה"ג הגה"ט סק"כ / לבוש ס"ז / שו"ע הגר"ז סמ"ז

ההפסקה בברכת ההלל אינה מבטלת מצוותו ולא חולקת ברכתו

מהר"ם חלאווה פסחים קי"ח א' / ח"י הר"ן פסחים קי"ח א' / ר"ן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף)

אם אין מברכין על ההלל לפניו איך מברכים לאחריו הא ברכה לאחריו הוא רק כשיש ברכה

לפניו

רי"ץ גיאת / ח"י הרמב"ן פסחים קי"ח א' / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ח א' / ח"י הר"ן פסחים קי"ח א' / ר"ן פסחים כ"ו א' (דפי הרי"ף) / אבודרהם סדר ההגדה בשם הרמב"ן

ראוי לא לברך על ההלל דברכות אינן מעכבות

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה כ"ט / האגור סי' תת"ה / טור / לבוש ס"ז

מנהג כל העולם שלא לברך על ההלל שאומר על שולחנו

אבודרהם סדר ההגדה / בית יוסף

יש נוהגים לקרא ההלל בציבור ולברך עליו כדי שלא יצטרכו לברך עליו בשעת ההגדה

שבלי הלקט סי' רי"ח / חי' הרמב"ן פסחים קי"ח א' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב' / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / חי' הר"ן פסחים קי"ח א' / ר"ן פסחים כ"ו א' (דפי הרי"ף) / טור / בית יוסף דכן הוא מנהג ספרד / כנה"ג הגה"ט סק"כ דכן פשט המנהג / ערוך השולחן סכ"ו

אם לא בירך על ההלל בבית הכנסת מברך עליו בביתו

חי' הרמב"ן פסחים קי"ח א' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב'

ברכת יהללך הוא ברכת כוס רביעי ואינה ברכת ההלל

חי' הרמב"ן פסחים קי"ח א' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב' / חי' הר"ן פסחים קי"ח א'

ברכת יהללך אינה פותחת בברוך כי היא סמוכה לברכת אשר גאלנו

חי' הר"ן פסחים קי"ח א'

ברכת יהללך אינה פותחת בברוך מפני שבכל פעם שהסרכים אותה היא סמוכה לברכה

שלפני ההלל

מהר"ם חלאווה פסחים קי"ח א' / חי' הר"ן פסחים קי"ח א' / אבודרהם סדר ההגדה

היו רגילים לומר ההגדה וההלל בביהכ"נ להוציא מי שאינם בקיאים

אבודרהם סדר ההגדה מתוספתא

סימן תע"ד

שותה כוס שני ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון

רי"ץ גיאת בשם רב יוסף בר רב מארי גאון / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' ר"א / שו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ה / החינוך מצווה כ"א / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / תניא רבתי סי' מ"ח בשם רב כהן צדק ורב יוסף בר עמרם גאון והעיטור / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד בשם תוס' והרא"ש / אבודרהם סדר ההגדה בשם רבני צרפת והרב רבינו יונה והרא"ש / מהר"ם חלאווה בשם רי"ץ גיאת והרשב"א / האגור סי' תת"ו בשם רב כהן צדק גאון ורב יוסף בר עמרם גאון והעיטור והרא"ש / טור בשם הרא"ש ורב כהן צדק / בית יוסף בשם הרא"ש וכן נהגו / פרי חדש

ואין כאן ספק איסור דאסור להנות מעולם הזה בלא ברכה כיון שאינו מברך מחמת ספק ברכה
חק יעקב סק"ב

ואין מברכין על הגפן כי אם אחר כוס רביעי.

השגות הראב"ד פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף) / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / חידושי רבינו דוד פסחים ק"ט ב' בשם המאור / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / תניא רבתי סי' מ"ח בשם רב האי גאון / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה י"ז / טור בשם רב שרירא גאון ורב האי גאון והרא"ש ורבינו יונה / בית יוסף בשם הר"ן והרב המגיד והרא"ש ורבינו יונה והרשב"א

הגה: והמנהג בין אשכנזים לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס

רי"ץ גיאת בשם רב נטרונאי גאון ורב עמרם גאון ורב כהן צדק / האורה ח"א סי' פ"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח / המנהיג הלכות פסח סדר לילות שלפסח / פסקי הרי"ד פסחים ק"ט ב' / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' בשם הרי"ף / תניא אבתי סי' מ"ח בשם הגאונים וכן המנהג / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' ז' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים קי"ז ב' / אבודרהם סדר ההגדה / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' בשם הרי"ף / ר"ן פסחים כ"ד א' (דפי הרי"ף) / האגור סי' תת"ו בשם רב עמרם גאון ורב האי גאון ורב שרירא גאון והרי"ף והרמב"ם וראב"ה / טור בשם רב נטרונאי גאון ורב עמרם גאון ורב שרירא גאון ורב האי גאון והרי"ף והרמב"ם וראב"ה

כיון דאמרינן בגמ' כל חד וחד מצווה אפי נפשה צריך לברך בפה"ג על כל כוס,

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / חידושי רבינו דוד פסחים ק"ט ב' בשם הרי"ף / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / אבודרהם סדר ההגדה בשם הגאונים ורוב המפרשים וכן מנהג העולם / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' בשם הרי"ף / ר"ן פסחים כ"ד א' (דפי הרי"ף) / בית יוסף בשם הרי"ף / מג"א בשם מהרש"ל חולין / לבוש

כיון דא"א למיקרי הגדה ולמישתי בהדדי הוי הפסק בברכה וצריך לחזור ולברך כדאמרי'

(חולין פ"ז א') גבי כוס של בהמ"ז

חידושי רבינו דוד פסחים ק"ט א' בשם הרי"ף / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט א' בשם הרי"ף / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' ב' שם הרי"ף / ר"ן פסחים כ"ד א' (דפי הרי"ף) / ב"ח בשם הרי"ף / מ"ב סק"ג

והא יכול לשתות בתוך ההגדה

חידוש רבינו דוד פסחים ק"ט ב' בשם המאור / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט ב' בשם המאור / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' בשם המאור

מה ששנינו בין הכוסות ישתה הוא קודם שהתחיל ההגדה אבל אחר שהתחל ההגדה אסור

לשתות

חידושי רבינו דוד פסחים ק"ט ב' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט ב' / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' / ר"ן פסחים כ"ד א' (דפי הרי"ף)

אע"ג דכל חד וחד מצווה באנפי נפשי' כיון דליכא הסח הדעת ביניהם אין לברך בפה"ג על

כל א'

רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / אבודרהם סדר ההגדה / בית יוסף בשם הרא"ש / מ"ב סק"א

הוי כמתנה בשעת ברכה שאינה פוטרת אלא כוס זה

ט"ז

כיון בברכת בפה"ג של כוס ראשון לפטור כוס שני אי מברך בפה"ג על כוס שני

פמ"ג מש"ז סק"א

אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד וכן דעת רוב הגאונים

רי"ץ גיאת בשם רב שרירא גאון ורב האי גאון / האורה ח"א סי' פ"ח / תמים דעים להראב"ד סי' ל' / סמ"ג עשין מ"א / חידושי רבינו דוד פסחים פסחים ק"ט ב' בשם רב האי גאון / שו"ת הרשב"א ח"א סי' ע"ב / החינוך מצווה כ"א / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / פסקי ריא"ז פסחים קי"ז ב' / אבודרהם סדר ההגדה בשם רב האי גאון / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט ב' בשם רב האי גאון / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' / ר"ן פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף) / האגור סי' תת"ו בשם רב שרירא גאון ורב האי גאון והר"ר יהודה החסיד / לבוש

מברך אחר כוס שני ואחר כוס רביעי

חידושי רבינו דוד פסחים ק"ט ב' בשם הרי"ף / תניא רבתי סי' מ"ח בשם הרי"ף / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד בשם הרי"ף / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט ב' בשם הרי"ף / אבודרהם סדר ההגדה בשם הרי"ף / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' בשם הרי"ף / האגור סי' תת"ז בשם הרי"ף / טור בשם הרי"ף / בית יוסף בשם הרי"ף

איך יברך אחר כוס שני והרי הוא צריך לפטור יין שבתוך הסעודה

רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד / טור / בית יוסף בשם הרא"ש

מייירי כשאין לו יין לשתות בתוך המזון

בית יוסף בשם המאור

והא יכול לשתות בב' ראשונות רוב כוס וישאר לו יין לתוך המזון

רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ד

הרי"ף ס"ל דין שלפני המזון אינו פוטר יין שבתוך המזון

אבודרהם סדר ההגדה בשם ההשלמה / ב"ח

אפילו אין לו יין לשתות בתוך המזון אינו מברך על הגפן אחר כוס שני

בית יוסף בשם הרא"ש

מברך אחר כוס ראשון ואחר כוס שלישי ואחר כוס רביעי

האורה ח"א סי' פ"ט / הפרדס לרש"י הל' פסח / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / תשב"ץ סי' צ"ט / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד בשם תוס' והרא"ש / האגור סי' תת"ז בשם רשב"ם / טור בשם ראבי"ה

כיון שמפסיק בין כוס לכוס שלא בענייני אכילה ושת' משא"כ בכוס שני שעוסק באכילה

ושת'

בית יוסף / ב"ח בשם הגהות מיימוניות בשם מהר"ם

מברך אחר כוס שלישי ואחר כוס רביעי

רי"ץ גיאת בשם רב הלוי גאון / האגור סי' תת"ז בשם רב נהילאי גאון / טור בשם רבינו חננאל

כיון דכולהו חדא סעודה הוא מתחיל בקידוש ומסיים בברכת המזון הלכך אין לברך בנתיים

מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט ב' בשם רב האי גאון ורב שרירא גאון / בית יוסף

מברכין על הגפן אחר כל כוס

מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ח בשם תשובת הגאונים / ראב"ן / פסקי הרי"ד פסחים ק"ט ב' / תניא רבתי סי' מ"ח בשם רש"י ורבינו ישעי' / אבודרהם סדר ההגדה / האגור סי' תת"ז בשם רש"י ורבינו ישעי' / ב"ח בשם שות הרשב"א סי' ע"ב

מי שאין לו הגדה ואינו יודע לומר סדר הגדה ישתה ד'כוסות אבל לא יברך אלא על כוס

קידוש ועל כוס ברכת המזון בלבד

פמ"ג מש"ז סק"א

יטול ידיו ויברך על נטילת ידיים

מפני שהסיח דעתו משמירת ידיו בשעת קריאת ההגדה

הלכות גדולות הלכות פסח / הלכות פסוקות הלכות פסח / רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' צ' / הפרדס לרש"י הלכות פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל"ט / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ו / ראב"ן / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / פסקי הרי"ד פסחים קט"ו ב' / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / חידושי רבינו דוד פסחים קט"ו ב' / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ח / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ו ב' / חי' הר"ן פסחים קט"ו ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"א / בית יוסף / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"א / ערוך השולחן ס"א / מ"ב סק"א

הגדה הוי הפסק רק לעניין נט"י הואיל וידיים עסקניות הם אבל לא לעניין ברכות הנהנין

אבודרהם סדר ההגדה

אם נתכווין בנטילה ראשונה שתעלה לו לסעודה ולא הסיח דעתו א"צ לחזור וליטול

מרדכי פסחים הסדר בקצרה / כלבו סי' נ' / בית יוסף בשם המרדכי / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"א / ביאור הלכה ד"ה יטול ידיו

נטל ידיו קודם קידוש ויברך ענט"י אם לא הסיח דעתו משמירתם באמירת הגדה ולא נגע

במקום מטונף אסור לברך ענט"י שנית

פמ"ג סי' תע"ג מש"ז סק"א, סי' תע"ה א"א סק"א / ביאור הלכה ד"ה יטול ידיו

אם לא הסיח דעתו ושמר ידיו מנטילה ראשונה יטמא ידיו קודם נט"י לסעודה

ביאור הלכה ד"ה יטול ידיו

אין לכוין בנטילה ראשונה שתעלה לו לסעודה כדי לטא לבטל תקנת חכמים

בית יוסף / לבוש ס"א / חק יעקב סק"א / פמ"ג סי' תע"ג מש"ז סק"א / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"ב

היכן מצינו תק"ח זו

מג"א סק"א

ראוי שקודם נט"י יביא עצמו לחיוב נטילה

פמ"ג סי' תע"ג מש"ז סק"א

נוטל ידיו משום מצה או משום טיבול המרור

בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ו ב' / ח' הר"ן פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף)

ברכת ענט"י מברך כל א' לעצמו

אבודרהם סדר ההגדה

ויקה המצות כסדר שהניחם הפרוסה בין שני השלימות ויאחזם בידו ויברך

המוציא ועל אכילת מצה

תוס' ברכות ל"ט ב' ד"ה הכל / ראב"ן / סמ"ק סי' רי"ט / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"א / האגור סי' תת"ח / טור / בית יוסף בשם הרא"ש והמרדכי והגהות מיימוניות בשם סמ"ג / יוסף אומץ סי' תשס"ד / לבוש ס"א / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ט'

מברך על מצה א' המוציא ובוצע ומברך על מצה ב' על אכילת מצה ובוצע ואוכל משניהם

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / הפרדס לרש"י הל' פסח / איסור והתר לרש"י סי' ל"ט / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ע' / ראב"ן פסחים / הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח בשם רבינו גרשום ורש"י ורשב"ם / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / תניא רבתי סי' מ"ח בשם רבינו גרשום ורש"י / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב'

מברך ברכת המוציא על השלימה ויפרוס ולא יפריד התניכה עד שיברך על הפרוסה על

אכילת מצה

סמ"ג עשין מ"א / תשב"ץ סי' צ"ט / האגודה פסחים קט"ו ב' / לקט יושר או"ח / האגור סי' תת"ח / נהר שלום סק"א

אוחז שלש המצות בידו לצאת לכו"ע

חק יעקב סק"ב / אליה רבא סק"א / מ"ב סק"ב

אוחז הפרוסה בין ב' השלימות כי מברך המוציא על השלימה ואז צריכה להיות למעלה

שו"ע הגר"ז ס"ד

נקטינן עיקר דהמוציא מברך על השלימה ועל אכילת מצה על הפרוסה

פמ"ג מש"ז סק"א / שו"ע הגר"ז ס"ט / ערוך השולחן ס"ג / מ"ב סק"י

אחר ברכת המוציא ישמיט מצה ג' מידו

חק יעקב סק"ב בשם מהרי"ל / שו"ע הגר"ז ס"ה / מ"ב סק"ג

אחר ברכת המוציא לא ישמיט המצה העליונה מידו משום די"א דמברך עליה על אכילת

מצה

שו"ע הגר"ז ס"ה

מברך על השלימה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה

רש"י פסחים קט"ז א' ד"ה אף כאן / רשב"ם פסחים קט"ז א' ד"ה אף כאן / תוס' פסחים קט"ז א' ד"ה מה דרכו בשם ר"י / תוס' ברכות ל"ט ב' ד"ה הכל / האורה ח"א סי' צ' / איסור והתר לרש"י סי' ל', סי' ל"ח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' צ"ז / ראב"ן פסחים בשם רב עמרם גאון ורב יוסף טוב עלם / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / תוס' רי"ד פסחים קט"ו ב' בשם רש"י ורשב"ם / פסקי רי"ד פסחים קט"ו ב' בשם רש"י ורשב"ם / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / סמ"ג עשין מ"א / הגהות רבינו פרץ לסמ"ק סי' רי"ט אות ח' מנהג העולם / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה בשם העיטור / האגודה פסחים קט"ו ב' / חי' הר"ן פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / האגור סי' תת"ח / טור

מברך המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה

רי"ף גיאת / תוס' פסחים קט"ז א' ד"ה מה דרכו בשם ה"ר מנחם מיוני"י וה"ר יו"ט / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / תוס' רי"ד פסחים קט"ו ב' / פסקי רי"ד פסחים קט"ו ב' / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רבינו יונה סדר פסח / רמב"ן ברכות ל"ט ב' / חידושי רבינו דוד פסחים קט"ו ב' / שבלי הלקט סי' רי"ח בשם המאור / הלכות ברכות למהר"ם מרוטנבורג / מרדכי פסחים סדר של פסח / רשב"א ברכות ל"ט ב' / רא"ה ברכות ל"ט ב' / החינוך מצווה כ"א / תניא רבתי סי' מ"ח / כל בו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / אבודרהם סדר ההגדה בשם ר"ח / האגודה פסחים קט"ו ב' בשם תוס' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / האגור סי' תת"ח / שטמ"ק ברכות ל"ט ב'

מברך המוציא ועל אכילת מצה על השלימה

תמים דעים להראב"ד סי' ל"א / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רשב"א ברכות ל"ט ב' / אבודרהם סדר ההגדה / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב'

מברך המוציא על הפרוסה ועל אכילת מצה על השלימה

ראב"ן פסחים בשם ר"ח וגאונים / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה בשם זקנו / שבלי הלקט סי' רי"ח בשם רבינו חננאל ורבינו ישעי' / תניא רבתי סי' מ"ח בשם רבינו חננאל ורבינו ישעי' / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / חי' הר"ן פסחים קט"ו ב' / האגור סי' תת"ח בשם רבינו חננאל ורבינו ישעי' וכן נוהגים / טור

מברך המוציא ועל אכילת מצה על ב' מצות ובוצע א' משניהם

רי"ף גיאת / האגור סי' תת"ח בשם העיטור

מברך המוציא ועל אכילת מצה על ב' מצות ובוצע שניהם

סמ"ג עשין מ"א / הלכות ברכות למהר"ם מרוטנבורג / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד

מברך המוציא ועל אכילת מצה על מצה א' הואיל ואתעבידא בה חדא מצווה נעביד בה

אחריתי

רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ בשם הרי"ף

אין מברכין המוציא ועל אכילת מצה על מצה א' דאין עושין מצות חבילות

תוס' ברכות ל"ט ב' ד"ה הכל / האגור סי' תת"ח

מברכין המוציא ועל אכילת מצה על מצה א' ואין כאן חבילות כיון דהמוציא הוא ברכת

הנהנין ועל אכילת מצה ברכת המצות

תוס' ברכות ל"ט ב' ד"ה הכל / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / סמ"ג עשין
מ"א / הל' ברכות למהר"ם מרוטנבורג / מרדכי פסחים סדר של פסח / האגור סי' תת"ח

מברכים המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה והשלימות אינם אלא בשביל היכרא דלחם

משנה

רי"ץ גיאת / מרדכי פסחים סדר של פסח / האגודה פסחים קט"ו ב' בשם תוס' / האגור סי' תת"ח

מניח פרוסה בתוך השלימה היינו שמניח פרוסה על השלימה

סידור רש"י סי' שפ"ד / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ט / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שו"ת הרשב"א החדשות
מכת"י סי' ל"ה / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / פמ"ג מש"ז סק"ב

מניח פרוסה בתוך השלימה היינו תחת השלימה ובוצע על השלימה בלבד

תוס' ברכות ל"ט ב' ד"ה מניח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ב

מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע היינו בוצע על הפרוסה

וס' רי"ד פסחים קט"ו ב' / פסקי רי"ד ברכות ל"ט ב' / רא"ה ברכות ל"ט ב' / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב'
/ ח' הר"ן פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / שטמ"ק ברכות ל"ט ב'

מניח פרוסה בתוך השלימה היינו שמניח הפרוסה בין ב' השלימות

האגור סי' תת"ח בשם העיטור

מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע משתיהן או מהשלימה

רש"י ברכות ל"ט ב' ד"ה ומניח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / האגור סי' תת"ח

הא דאמרינן מה דרכו של עני בפרוסה אם הוא בדיעבד או רק לכתחילה

רי"ף / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף)

מברך על אכילת מצה, על אכילת מרור

תשובות הגאונים שערי תשובה סי' רע"ט / רי"ף פסחים כ"ז ב' (דפי הרי"ף) / ר"ן פסחים כ"ז ב' (דפי הרי"ף) /

מברך לאכול מצה, לאכול מרור

סדור רבינו עמרם גאון סדר פסח / הפרדס לרש"י הל' ברכות / רבינו יונה סדר פסח / רמב"ן פסחים ז' א' / בית
הבחירה להמאירי פסחים ז' ב' / ריטב"א פסחים ז' ב' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם
חלאווה פסחים קי"ד ב' / ח' הר"ן פסחים ז' ב' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / בית
יוסף

ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה משתיהן ביחד

איסור והתר לרש"י סי' ל' / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס"ה, סי' צ"ו / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / תשבץ
סי' צ"ט / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / האגודה פסחים קט"ו ב' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' נתיב ב' / מהרי"ל
מנהגים סדר הפסח ל"א / האגור סי' תת"ח / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ט'

ויטבלם במלח

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג בשם ירושלמי / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ב בשם ירושלמי / רשב"ץ מאמר חמץ בשם ירושלמי / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ב בשם מהר"ש / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג בשם ירושלמי / לקט יושר עמ' פ"ד

טובל בחרוסת

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ו / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח בשם רב עמרם גאון / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה בשם רב עמרם ורב סעדיה והרמב"ם / רשב"ץ מאמר חמץ בשם הרמב"ם / האגור סי' תת"ט בשם רב עמרם גאון והרמב"ם / טור בשם רב עמרם גאון והרמב"ם / בית יוסף בשם הרמב"ם

טיבול זה בחרוסת למה

האגור סי' תת"ט בשם העיטור / טור

והא מצה זכר לחרות וחרוסת זכר לשיעבוד ואיך יתחברו

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אבודרהם סדר ההגדה בשם המנהיג / רשב"ץ מאמר חמץ / טור בשם המנהיג

והא מצה דאורייתא וחרוסת דרבנן ואתי חרוסת דרבנן ומבטל מצה דאורייתא

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / רשב"ץ מאמר חמץ / טור בשם המנהיג

הגה: ואין המנהג לטבל במלח בלילה ראשונה דפת נקי א"צ מלח

רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ב / טור / לבוש ס"א

משום לחם עוני

חק יעקב סק"ג בשם לבוש / פמ"ג א"א סק"ג / ערוך השולחן ס"ה / מ"ב סק"ד

משום חיבת מצה

חק יעקב סק"ג בשם מהרי"ל / שו"ע הגר"ז ס"י / ערוך השולחן ס"ה

ויאכלם בהסיבה

פסחים ק"ח א' / שאילתות דרב אחאי גאון שאילתא ע"ז / הלכות גדולות הל' פסח / הלכות פסוקות הל' פסח / רי"ץ גיאת / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ע"ב / ראב"ן פסחים / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פסקי רי"ד פסחים ק"ח א' / רבינו יונה סדר פסח / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / יוסף אומץ סי' תשס"ד

ביחד בזית מכל אחד

ראב"ן פסחים / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קט"ו ב' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"א / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / חיי אדם כלל ק"ל ס"א

הוא וכל א' מהמסובים

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / אבודרהם סדר ההגדה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"א

יכוין שיוצא ידי"ח אכילת מצה בא' מהם

פמ"ג מש"ז סק"א

אוכל ב' כזיתים משום דגם להמוציא בעינן כזית

מג"א סק"ד / חק יעקב סק"ז / פמ"ג א"א סק"ד / נהר שלום סק"ב

משמע דגם בכזית המוציא צריך להסב באכילתו

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ה' / חק יעקב סק"ז / פמ"ג א"א סק"ד / שו"ע הגר"ז ס"ט / מ"ב סק"י

בעינן כזית להמוציא משום דכמ ברכת אכילת מצה הוי על כל א' מהמצות

ט"ז סק"ב / פרי חדש / שו"ע הגר"ז ס"ה / מ"ב סק"ו

מצווה מן המובחר לבלוע כל הכזית מצה כשהוא מרוסק בבת אחת

תרומת הדשן סי' קל"ט / בית יוסף בשם תרומת הדשן / ט"ז סק"א בשם תרומת הדשן / לבוש ס"ג / חק יעקב סק"ז / אליה רבא סק"ב / פרי חדש / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ט' / ערוך השולחן ס"ד

יכניס ב' כזיתים לפיו ויבלע א' א'

אליה רבא סק"ב / שו"ע הגר"ז ס"ו / מ"ב סק"ט

סגי באכילת כזית א' בב"א

מג"א סק"ד

הא כל שאינו בזה אחר זה אף בבת אחת אינו

ט"ז סק"ב / חק יעקב סק"ה / נהר שלום סק"ב

שאני הכא דמצוותם בכך

חק יעקב סק"ה

ואם אינו יכול לאכול כשני זתים ביחד יאכל המוציא תחילה ואחר כך של

אכילת מצה

ראב"ן פסחים / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / האגודה פסחים קט"ו ב' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"א / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / יוסף אומץ סי' תשס"ד / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ט'

אם הניח הפרוסה מהשלימה מידו ונשאר בידו הפרוסה מהפרוסה לא יניחנה מידו לאכול

תחילה מהשלימה

ט"ז סק"ג

**אם הניח השלימה מידו ונשארה הפרוסה בידו יאכל ממנה אף דנקטינן עיקר דמברך המוציא
על השלימה ועל אכילת מצה על הפרוסה וא"כ צריך לאכול תחילה מהשלימה מ"מ הא אין
מעבירין על המצוות**
פמ"ג מש"ז סק"ג

בדיעבד כשאכל כזית א' בין מן השלימה בין מן הפרוסה יצא
פמ"ג א"א סק"ד / שו"ע הגר"ז ס"ח / ערוך השולחן ס"ה / מ"ב סקי"א

ואחר כך יקח כזית מרור

משום דמברך על אכילת מרור צריך לאכול כזית
מרדכי פסחים הסדר בקצרה / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד

אפי' הוא ברי' שלימה אינו יוצא בפחות מכזית
שו"ת מהרי"ל החדשות סי' נ"ב / תרומת הדשן פסקים וכתבים סי' רמ"ה / מג"א סק"ה / מ"ב סקי"ב

כיון דהשורש אינו מצטרף דאין יוצאין בו לא הוי בריה
תרומת הדשן פסקים וכתבים סי' רמ"ה / פרי חדש / פמ"ג א"א סק"ה / שער הציון סקי"ב

וישקענו כולו בחרוסת

פסחים קט"ו ב' / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ע"א / ראב"ן פסחים / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג
/ שבלי הלקט סי' רי"ח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / כלבו סי' נ' / מנהגים מהרא"ט ליל הסדר / מנהגים מהרא"ק
סי' קי"ד א' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה סי' ל"ג / בית יוסף בשם הרוקח / לבוש ס"א / נהר שלום סק"ג / חיי אדם
כלל ק"ל ס"ז

אין צריך לשקע המרור בחרוסת
בית יוסף בשם הרי"ף הרמב"ם והרא"ש / נהר שלום סק"ג

אין נוהגין לשקע המרור בחרוסת אלא לטבול מקצתו
פרי חדש / נהר שלום סק"ג / שו"ע הגר"ז סי"א / מ"ב סקי"ג

ולא ישחנו בתוכו שלא יבטל טעם מרירותו

פסחים קט"ו ב' / רי"ף פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"ח / המנהגות לרבינו אשר
מלונגיל כ"ח א' / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגדה של פסח
לריטב"א / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ח / כלבו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים
פ"י ה"ג אות י"א / האגודה פסחים קט"ו ב' / מנהגים מהרא"ט ליל הסדר מנהגים מהרא"ק סי' קי"ד ז' / מנהגים
מהרי"ל סדר ההגדה סי' ל"ג / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג

ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו

האגודה פסחים קט"ו ב' / מנהגים מהרא"ט ליל הסדר / מנהגים מהרי"ל סדר ההגדה ל"ג / חיי אדם כלל ק"ל ס"ז

ויברך על אכילת מרור

פסחים ק"ח א' / שאילתות דרב אחאי שאילתא ע"ז / רי"ץ גיאת / הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח
סי' ע"ב / ראב"ן פסחים / ראב"ה הל' פסחים סי' תקכ"ה / סמ"ג עשין מ"א / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר
ההגדה / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / לבוש
ס"א / חק יעקב סק"ח / פמ"ג מש"ז סק"ד / שו"ע הגר"ז סי"ב

מברך וטובל בחרוסת

סידור רב עמרם גאון סדר פסח / סידור רבי סעדיה גאון / איסור והתר לרש"י סי' ל' / האורה ח"א סי' צ' / מחזור
ויטרי הל' פסח סי' צ"ז / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ח / ראב"ן פסחים / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח /
ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת
הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ג
/ נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב'

טובל בחרוסת משום קפא

קפא - ארס שיש בו כדרך הבצלים

הערוך ערך קף ט"ז / רש"י פסחים קט"ז א' ד"ה משום קפא / רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה צריך / פסקי רי"ד פסחים
קט"ז א' / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / אבודרהם סדר ההגדה / לבוש ס"א

קפא – תולעת

הערוך ערך קף ט"ז / רבינו חננאל פסחים קט"ו ב' / רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה צריך / תוס' פסחים קט"ו ב' ד"ה
קפא / ראב"ן פסחים / העיטור הל' מצה ומרור קל"ד א' / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראב"ה מס' פסחים
סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / ריטב"א
עירובין כ"ט ב' ד"ה לא יאכל / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / ט"ז
סק"ד / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז סי"א

מיירי שהתליע לאחר שנתלש

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / כלבו סי' נ' / רשב"ץ מאמר חמץ

ברוב ירקות אין תולעת ומשום סכנה חיישינן למיעוטא וצריך חרוסת

תוס' פסחים קט"ו ב' ד"ה קפא / פמ"ג מש"ז סק"ד

אמרו לטבל בחרוסת משום קפא לבטל היזקו אבל לא לבטל איסורו דהוא אסור בין חי בין מת

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א'

אע"ג דכולי שתא אכלינן חזרת בלא חרוסת כיוון דהוא מצווה תקינו רבנן דלא ליתי קביעות

מצווה לידי סכנה

רבינו יונה סדר פסח / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ה בשם רבינו יונה / אבודרהם סדר ההגדה בשם רבינו יונה

אינו מברך בפה"א על המרור כי נפטר בברכת בפה"א על הירקות בטיבול ראשון

רי"ץ גיאת / רש"י פסחים קי"ד ב' ד"ה פשיטא / רשב"ם פסחים קי"ד ב' ד"ה פשיטא / תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה והדר בשם ה"ר יוסף טוב עלם / איסור והתר לרש"י סי' ל"ח / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שבלי הלקט סי' רי"ח / סמ"ג עשין מ"א / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / שו"ת הרשב"א ח"א סי' ע"ב / החינוך מצווה כ"א / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ו בשם רשב"ם / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה בשם רשב"ם / תניא רבתי סי' מ"ז / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / טור בשם רשב"ם והרא"ש / לבוש ס"א / ערוך השולחן ס"ח

הגדה הוי הפסק בין ברכת בפה"א על הכרפס לאכילת מרור

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / חידושי רבינו דוד פסחים פסחים ק"ט ב' / מרדכי פסחים סדר של פסח / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ו

ההגדה אינה הפסק מברכת הכרפס הואיל והמרור לפניו ואינו נמלך

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שבלי הלקט סי' רי"ח / סמ"ג עשין מ"א / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ו / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / אבודרהם סדר ההגדה / לבוש ס"א /

הגדה הוי הפסק רק לעניין נט"י אבל לא לברכת בפה"א על המרור

לבוש ס"א

אינו מברך בפה"א על המרור כי נחשב לדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה

תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה והדר / תמים דעים להראב"ד סי' ל"א / המנהיג הל' פסח סדר לילות של פסח / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / סמ"ג עשין מ"א / רבינו יונה סדר פסח / מלחמת ה' פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף) / חידושי רבינו דוד פסחים ק"ט ב' / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / תשבץ סי' צ"ט / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ו / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קט"ו ב' / מהר"ם חלאווה פסחים ק"ט ב' בשם רש"י / חז"ר הר"ן פסחים ק"ט ב' / ר"ן פסחים כ"ד א' (דפי הרי"ף) / טור בשם ר"י / לבוש ס"א / ערוך השולחן ס"א

אינו מברך על המרור בפה"א כי היה לפניו כשבירך המוציא ודעתו עליו

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

אינו מברך על המרור בפה"א כי אינו בא ליהנות ממנו והוי כחנקתי' אומצא דאינו מברך

הגהות ר"פ לסמ"ק סי' ר"כ / סדר היום סדר ורחץ כרפס

מברך על המרור בפה"א

בית יוסף בשם הרשב"א

אם בטיבול ראשון אכל דבר שברכתו שהכל צריך לברך בפה"א על המרור

שו"ע הגר"ז סי' תע"ג סי"ז

אם בירך בנ"ר על הכרפס מברך ב' ברכות על המרור

שו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ה

אם בירך בנ"ר על הכרפס או נטל לטיבול ראשון דבר שברכתו שהכל אעפ"כ אינו מברך

בפה"א על המרור

שו"ע הגר"ז סי' תע"ג ס"ח

מברך בנ"ר על המרור

שו"ת הרשב"א ח"א סי' ע"ב, ח"א סי' רמ"א / שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' ר"א / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ה / מאמר מרדכי סי' תע"ג סק"ג

א"צ לברך בנ"ר על המרור אלא כשלא בירך בנ"ר על הכרפס

נהר שלום סק"ה / מאמר מרדכי סי' תע"ג סק"ג

לד' הרשב"א מברך בנ"ר אחר הכורך או אחר בהמ"ז

מאמר מרדכי סי' תע"ג סק"ג

מברך על המרור אחר אכילת מצה שנאמר על מצות ומרורים תיכף למצה תהא ברכת מרור

הפרדס לרש"י הל' פסח / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ע"ב / ראב"ן פסחים / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / שבלי הלקט סי' רי"ח / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ו / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ'

ויאכלנו בלא הסיבה

אם אכלו בהסיבה אין בכך כלום

בית יוסף / מג"א סק"ו / לבוש ס"א / חק יעקב סק"ח / פרי חדש / שו"ע הגר"ז סי"ג / ערוך השולחן ס"ו / מ"ב סקי"ד

ואחר כך נוטל מצה שלישית ובוצע ממנה וכורכה עם המרור

בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב'

צריך כזית מצה וכזית מרור

מ"ב סקט"ז

וטובלה בחרוסת

רי"ץ גיאת / איסור והתר לרש"י סי' ל' / האורה ח"א סי' צ' / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ח / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה בשם רש"י / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות י' / מרדכי פסחים סדר של פסח / תשבץ סי' צ"ט / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ג', אות ז' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ז / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה בשם הרמב"ם / האגודה פסחים קט"ו א' / ר"ן פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים בדר ההגדה ל"ו / האגור סי' תת"י בשם רש"י והרא"ש / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / בית יוסף בשם הרא"ש / ט"ז סק"ו / מג"א סק"ז / חק יעקב סקי"א / אליה רבא סקי"ט / אליה זוטא סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל ס"ז / שו"ע הגר"ז סי"ט / ערוך השולחן ס"ח

הגה: ויש אומרים דאין לטובלו וכן הוא במנהגים וכן ראיתי נוהגין

ראב"ן פסחים / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח בשם רב עמרם גאון והרב טוב עלם ומנהג ספרד ופרובינצא ורוב צרפת / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ז' / תניא רבתי סי' מ"ח / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה בשם רב עמרם גאון והעיטור / אגודה פסחים קט"ו ב' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ו / האגור סי' תת"י בשם ראב"ה / טור בשם ראב"ה / יוסף אומץ סי' תשס"ט / לבוש ס"א / חיי אדם כלל ק"ל ס"ז / שו"ע הגר"ז סי"ט

כיון דאין אוכל המרור לבדו מחליש כח הארס שבמרור

מרדכי פסחים סדר של פסח / האגודה פסחים קט"ו א' / לבוש ס"א / מ"ב סקי"ח

כיון שאין הכריכה מצווה כלל אלא זכר למקדש

פמ"ג א"א סק"ז

בכריכה אוכל המרור עם החרוסת אבל במרור צריך לנער החרוסת מהמרור

האגור סי' תת"ד בשם הרא"ש וגדולי איברי"א ומהרי"ל / בית יוסף בשם האגור בשם מהרי"ל / פמ"ג א"א סק"ז בשם האגור בשם מהרי"ל

צריך לנער החרוסת ממרור הכריכה

מ"ב סקי"ז

ואומר זכר למקדש כהלל

והא הוי הפסק בין ברכה לכריכה

ביאור הלכה ד"ה ואומר

ואוכלן ביחד בהסיבה

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רבינו יונה סדר פסח / כלבו סי' נ' / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגי סדר ההגדה ל"ו / האגור סי' תתי"א / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור בשם המנהיג / בית יוסף בשם הרמב"ם / לבוש ס"א / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / שו"ע הגר"ז ס"כ / ערוך השולחן ס"ז

א"צ להסב

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / הרוקח סי' רפ"ג / שבלי הלקט סי' רי"ח / תניא רבתי סי' מ"ח / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ו / שו"ע הגר"ז ס"כ

צריך לאכול ב' זתים כא'

מג"א סק"ח / אליה רבא סק"ו / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה י"א / שו"ע הגר"ז סכ"א

יכניסם לפיו כא' אבל א"צ לבלעם כא'

מ"ב סקכ"ב

אם היה כורך שניהם תחילה אתי מרור דרבנן ומבטל למצה

הערוך ערך זכר א' / תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה אלא מברך / המאור הקטן פסחים כ"ה א' (דמי הרי"ף) / רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו א' / כלבו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו א' / חי' הר"ן פסחים קט"ו א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / בית יוסף בשם תוס' והרא"ש / שו"ע הגר"ז סט"ו / מ"ב סקט"ז

אם תחילה היה אוכל מצה לחוד ואח"כ כורך שניהם אי מצה דרשו ומבטל מרור דרבנן

תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה אלא מברך / מלחמת ה' פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / חי' הר"ן פסחים קט"ו א' / ר"ן פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / בית יוסף בשם תוס' והרא"ש

הלל היה כורך פסח מצה ומרור

רש"י פסחים קט"ו א' ד"ה שהיה / רשב"ם פסחים קט"ו א' ד"ה כורכן / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / ט"ז סק"ט / לבוש ס"א / חק יעקב סקי"ג בשם רש"י תוס' והרא"ש / אליה רבא סק"ו / פמ"ג מש"ז סק"ז / חמד משה סק"ב / שו"ע הגר"ז סט"ו / ערוך השולחן ס"י / מ"ב סקכ"א

הלל היה כורך מצה ומרור בלא פסח

חק יעקב סקי"ג בשם הרמב"ם / אליה רבא סק"ו / פמ"ג מש"ז סק"ז / ערוך השולחן ס"ט בשם הרמב"ם / מ"ב סקכ"א

להלל האם הכריכה הוא רק לכתחילה או גם בדיעבד אינו יוצא בלא כריכה

תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה אלא אמר רב אשי / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו א' / מהר"ם חלאווה פסחים קט"ו א' / חי' הר"ן פסחים קט"ו א' / נהר שלום סק"ד

בזה"ז אי איכא מצווה מדרבנן בכריכה להלל או הוא רק זכר למקדש

ב"ח / פמ"ג מש"ז סק"ז / נהר שלום סק"ד

אכל מצה ואח"כ כריכה ובירך על הכריכה על אכילת מרור חוזר ואוכל מרור וא"צ לחזור

ולברך

פמ"ג א"א סק"ח

אכל תחילה מצה ומרור בכריכה צריך לחזור ולאכול מצה לחוד ומצה ומרור בכריכה

פמ"ג א"א סק"ז

אם יש לו רק ב' זיתי מצה לב' הלילות ואירע בליל א' שאכל תחילה מצה ומרור בכריכה חוזר

ואוכל מצה

פמ"ג א"א סק"ז

אף דאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת זהו כשמאכל שלם אבל כשהוא מרוסק

מחזיק טפי

מרדכי פסחים סדר של פסח

ומשבירך על אכילת מצה לא יסיח בדבר שאינו מעניין הסעודה עד שיאכל כריכה זו כדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / האגור סי' תתי"א / אבודרהם סדר ההגדה בשם המנהיג / רשב"ץ מאמר חמץ / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ב / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור בשם המנהיג / בית יוסף בשם האגור / לבוש ס"א / יוסף אומץ סי' תשס"ח / שו"ע הגר"ז סי"ח / ערוך השולחן ס"ח / מ"ב סקכ"ד

דווקא משיחת חולין צריך ליזהר אבל צרכי אכילה לא הוו הפסק
האגור סי' תתי"א / טור

זהו רק לכתחילה אבל אם שח א"צ לחזור ולברך על הכריכה
המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ט"ז סק"ז / מג"א סק"ח / חק יעקב סקט"ו / אליה רבא סק"ח / שו"ע הגר"ז סי"ח / ערוך השולחן ס"ח / מ"ב סקכ"ד

לא יסיח עד אחר אכילת אפיקומן
חק יעקב סקי"ד בשם של"ה / שו"ע הגר"ז סי"ח

אין להקפיד בשיחה רק עד אחר הכריכה
חק יעקב סקי"ד

אם סח בין הברכה לאכילת מצה או לאכילת מרור חוזר ומברך
שו"ע הגר"ז סי"ח

סעיף ב'

**אם אין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור יברך עליו בטיבול ראשון בורא
פרי האדמה ועל אכילת מרור ובטיבול השני יטבלנו בחרוסת ויאכלנו בלי
ברכה**

פסחים קט"ו א' / הלכות גדולות הל' פסח / הלכות פסוקות לרבי יהודאי גאון / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' פ"ז / רי"ף פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ו / אבודרהם סדר ההגדה / פסקי ריא"ז פסחים קט"ז א' / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / טור / בית יוסף / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז סכ"ב / ערוך השולחן סי"ב

מקיים מצוות מרור בטיבול ראשון או בטיבול שני
תוס' פסחים קט"ו א' ד"ה מתקיף / מלחמת ה' פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / ר"ן פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / פמ"ג מש"ז סק"ח / נהר שלום סק"ה / ערוך השולחן סי"ב / מ"ב סקכ"ו-סקכ"ח / שער הציון סקכ"ד – סקכ"ט

הא דאמרינן בגמ' דבטיבול שני חוזר ואוכל מרור בלא ברכה אם מברך בפה"א
האורה ח"א סי' פ"ז / מאמר מרדכי סי' תע"ג סק"ג

כשעושה כה"ג ושכח ובירך אחר טיבול ראשון בנ"ר אם חוזר ומברך על אכילת מרור בטיבול שני
נהר שלום סק"ה

כשעושה כה"ג אי סגי באכילת כזית מצה ואח"כ כריכה
פמ"ג מש"ז סק"ח

אם אין לו ירקות יקח כל דבר שברכתו בפה"א אפי' לפת
מג"א סק"ט / אליה רבא סק"ה / ערוך השולחן סי"ג

לדידן שלוקחין קריי"ן למרור איך מברכים בפה"א הא אין ראוי לאכלו חי
מג"א סק"י / אליה רבא סק"ד / ערוך השולחן סי"ג

לדידן שלוקחין קריי"ן למרור אין מברכין אלא על אכילת מרור
מג"א סק"י / חק יעקב סקט"ז / שו"ע הגר"ז סכ"ג

מברכין בפה"א על הקריי"ן
חק יעקב סקט"ז / ערוך השולחן סי"ג / ביאור הלכה ד"ה בטיבול

ברכת בפה"א על המרור הוא כברכת המצות ומברכין אעפ"י שאינו ראוי לאכול חי
חק יעקב סקט"ז

סעיף ג'

בלע מצה יצא

פסחים קט"ו ב' / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ד / רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ט / כלבו סי' מ"ח / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / חי' הר"ן פסחים קט"ו ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / חיי אדם כלל ק"ל ס"ג

אבל לכתחילה צריך ללעוס המצה דטעם מצה בפיו בעינן
רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה בלע / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ד / מג"א סק"א / חק יעקב סק"ז / חיי אדם כלל ק"ל ס"ג / שו"ע הגר"ז סכ"ה / ערוך השולחן סי"ד / מ"ב סקכ"ט

מ"ש ממבושל דלא יצא משום דטעם מצה בעינן
מג"א סק"א / לבוש ס"ג / חק יעקב סק"ז / ערוך השולחן סי"ד / מ"ב סקכ"ט

אכל מצה שלא כדרך אכילה אי יצא
פמ"ג א"א סק"א

אכל מצה שלא כדרך הנאה אי יצא
פמ"ג א"א סק"א

אבל אם בלע מרור לא יצא דטעם מרור בעינין וליכא

פסחים קט"ו ב' / רש"י פסחים קט"ו ב' ד"ה צריך / רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה בלע מרור / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב / רבינו יונה סדר פסח / מרדכי פסחים סדר של פסח / בית הבחירה פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ט / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / חי' הר"ן פסחים קט"ו ב' / רשב"ץ מאמר חמץ / מג"א סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל ס"ג / שו"ע הגר"ז סכ"ה / ערוך השולחן סט"ו / מ"ב סקל"ב

דרתמנא קפיד למרר פיו של האוכל

רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה בלע מרור / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ד בשם רשב"ם / מרדכי פסחים סדר של פסח / שו"ע הגר"ז סכ"ה

ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא

פסחים קט"ו ב' / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב ועי' בהשגות / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ד / רבינו יונה סדר פסח / מרדכי פסחים סדר של פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ט / כלבו סי' מ"ח / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / חי' הר"ן פסחים קט"ז ב' / רשב"ץ מאמר חמץ

כיון שלא לעסן כל חד וחד לחודיה קאי

מ"ב סקל"א

ואם כרכם בסיב ובלעו אף ידי מצה לא יצא לפי שאין דרך אכילה בכך.

פסחים קט"ו ב' / רש"י פסחים קט"ו ב' ד"ה כרכן / רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה כרכן / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ד / רבינו יונה סדר פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' כ"ט / כלבו סי' נ' / פסקי ריא"ז פסחים קט"ו ב' / ר"ן פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / טור / לבוש ס"ג / ערוך השולחן סט"ו

כרך המצה במרור או בשאר אוכלין ובלען יצא

פמ"ג א"א סק"ג / מ"ב סקל"ג

בלע מצא לא יצא דבעינן טעם מצה

בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב'

בלע מרור יצא דנרגש טעם המרור אף בלא לעיסה

רשב"ם פסחים קט"ו ב' ד"ה בלע מרור / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ד / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / חמד משה סק"ד

אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו גויים או לסטים לאכול יצא ידי חובתו ביון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב באכילת מצה

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ג / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / ר"ן פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף) בשם הרא"ה / בית יוסף בשם הרמב"ם והרא"ש והר"ן / לבוש ס"ד / שו"ע הגר"ז סכ"ח / ערוך השולחן סט"ז

אם לא נתכוין לאכילת מצה לא יצא
מ"ב סקל"ד

כפאוהו ישראל לאכול מצה לכו, ע יצא
מ"ב סקל"ה

אנסוהו לאכול מרור אי יצא
ביאור הלכה ד"ה כגון

כפאוהו ואכל מצה מיירי שהי' סבור שהוא חמץ ונמצא שהוא מצה
בית יוסף בשם רבינו ירוחם בשם תוס' / ביאה"ל ד"ה אבל

ידע שהיא מצה ולא רצה לאכלה וכפאוהו ואכלה לא יצא
בית יוסף בשם רבינו ירוחם בשם תוס' / מ"ב סקל"ד

ודין זה הוא גם למ"ד מצוות צריכות כוונה דשאני אכילה משאר מצוות הואיל ונהנה
השגות הראב"ד על בעל המאור פסחים כ"ה א' (דפי הרי"ף) / מג"א סקי"ד / חק יעקב סקי"ח / שו"ע הגר"ז סכ"ח / מ"ב סקל"ד

קיי"ל דמצוות צריכות כוונה
פסקי רי"ד פסחים קי"ד ב' / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ד ב' בשם הרי"ף / האגור סי' תתי"א בשם בה"ג / בית יוסף בשם בה"ג והרי"ף והרא"ש

קיי"ל דמצוות א"צ כוונה
המאור הקטן פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף) / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / בית יוסף בשם הרבה גאונים והרשב"א והר"ן

אפי' למ"ד מצוות א"צ כוונה אם נתכוין בהדי' שלא לצאת לא יצא
בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד ב' / בית יוסף בשם רבינו ירוחם בשם תוס' / מ"ב סקל"ו / שער הציון סקל"ו

אם נתכוין בהדי' שלא לצאת אעפ"כ יצא
אהל מועד שער הפסח דרך ה'

מ"ש מהא דסי' ר"ד ס"ח דאנסוהו לאכול אינו מברך עליו
חק יעקב סקי"ט

אבל אם סבור שהוא חול או שאין זו מצה לא יצא.

פסקי ריא"ז פסחים קט"ו א' / ר"ן פסחים כ"ד ב' (דפי הרי"ף)

אפי' למ"ד מצוות א"צ כוונה

רשב"ץ מאמר חמץ בשם הרא"ה / ביאור הלכה ד"ה אבל אם סבור

למ"ד מצוות א"צ כוונה יצא

ביאור הלכה ד"ה אבל אם סבור

במרור יצא כה"ג כיון שהוא מזרבנן

חק יעקב סקי"ח / אליה רבא סק"י בשם חק יעקב / שו"ע הגר"ז סכ"ט / ביאור הלכה ד"ה לא יצא

אף בליל ב' לא יצא שלא יבואו לזלזל ביו"ט ב'

חק יעקב סקי"ט / שו"ע הגר"ז ס"ל

סעיף ה'

אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואחר כך נתרפא חייב לאכול אחר

שנתרפא לפי שאותה אכילה הייתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ג / טור בשם הרמב"ם / לבוש ס"ה / שו"ע הגר"ז סל"א / ערוך השולחן סי"ז

הא דלא אמרינן הואיל ואידחי אידחי

ט"ז סק"י / חק יעקב סקכ"א

שומר אבידה או כל עוסק במצווה דפטור ממצווה אי יכול לברך על אכילת מצה

שער הציון סקל"ט

סעיף ו'

אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית יצא ובלבד שלא ישהה בין אכילת

לחברתה יותר מכדי אכילת פרס

רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / רשב"ץ מאמר חמץ / טור / לבוש ס"ו

היינו מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה

מג"א סקט"ו / חק יעקב סקכ"ב / אליה רבא סקי"א / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סקמ"ב

שיעור אכילת פרס הוא ד' ביצים

בית יוסף בשם הרא"ש / לבוש ס"ו

שיעור אכילת פרס הוא ג' ביצים

בית יוסף בשם הרמב"ם והרשב"א

מצווה מן המובחר לבלוע כל הכזית של מצה כשהוא מרוסק בבת אחת

בית יוסף בשם תרומת הדשן / ט"ז סק"א בשם תה"ד / חק יעקב סקכ"ב / אליה רבא סק"ב / מ"ב סקמ"א

סעיף ז'

אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה ראשון בלבד.

טור / לבוש ס"ז

ובשבת ויו"ט יכול לאכול מצה עשירה

מ"ב סקמ"ד

אפי' נאנס ולא בירך בליל א' או בליל ב' אין מברך בשאר ימים

אליה רבא סק"ג / שו"ע הגר"ז סל"ג

הגה: ונהגו לעשות שלש מצות של סדר מעישרון זכר ללחמי תודה ועושים

בהם סימן לידע איזו ראשונה או שנייה או שלישית ומניחים הראשונה עליונה

והשנייה באמצע והשלישית בתחתונה לכריכה

מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ג, סי' ס"א / ראב"ן שו"ת סי' מ"א / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ב, סי' רנ"ו / סמ"ק סי' רי"ט / הלכות ברכות למהר"ם מרוטנבורג / תשבץ סי' צ"ט / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ו' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / תניא רבתי סי' מ"ח / אבודרהם סדר ההגדה בשם רבינו יעקב הזקן / האגודה פסחים קט"ו ב' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ד' / טור בשם תוס' ורב עמרם גאון והרא"ש / בית יוסף בשם המרדכי והרא"ש / לבוש ס"ז / ערוך השולחן ס"ה

בעינן ג' מצות דבעינן לחם משנה להמוציא כשאר יו"ט ופרוסה בעינן לאכילת מצה משום

לחם עוני

תוס' פסחים קט"ז א' ד"ה מה דרכו / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס' בשם תשובות הגאונים ורבי יוסף טוב עלם ורש"י / ראב"ן / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ב בשם רשב"ם / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ו' / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / האגור סי' תת"ח / בית יוסף בשם הרא"ש / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן ס"ח

א"צ אלא מצה ומחצה דהלכתא דלחם עוני מגרעת מלחם משנה שא' לא תהיה שלימה

רי"ף פסחים כ"ה ב' (דפי הרי"ף) / מחזור ויטרי הל' פסח סי' ס' בשם בה"ג ור"ח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ו / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ב בשם ירושלמי / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ו' בשם ה"ר מנחם מיונ"י וה"ר יו"ט / שו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ה / בית הבחירה להמאירי פסחים קט"ו ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / שו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' בשם הרי"ף / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד בשם הרי"ף והרמב"ם / אבודרהם סדר ההגדה / טור בשם הרי"ף ומקצת גאונים ובה"ג / בית יוסף בשם הרי"ף והרמב"ם / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן סי' תע"ג ס"ח

ג' מצות א' לברכת המוציא וא' לברכת מצה ולאפיקומן והשלישית לכריכה

סידור רש"י סי' קל"ה / איסור והתר לרש"י סי' ל"ה / האורה ח"א סי' צ' / האורה ח"ב סי' מ"ז / שו"ת רש"י סי' רצ"ט / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ג / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח בשם רב עמרם גאון ורב יוסף טוב עלם ורש"י / ראב"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פסקי רבינו יחיאל מפארי"ש הוראות רבני צרפת סי' ו' / שבלי הלקט סי' רי"ח / מרדכי פסחים סדר של פסח / ארחות חיים סדר ליל פסח סי' כ"ז / כלבו סי' נ' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ה' / האגור סי' תת"ח / טור / בית יוסף / ב"ח

כשחל בשבת צריך ג' מצות וכשחל בחול מביא ב' מצות

האגור סי' תת"ח / טור / ערוך השולחן סי' תע"ג ס"ח בשם הלכות גדולות

מצה השלישית ללחם משנה למחר

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו בשם הקדוש מדרו"ש

אם אין לו אלא ג' מצות לב' הימים מברך המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה וכריכה יעשה מהפרוסה ונשארו לו ב' שלימות לליל ב'

בית יוסף בשם אבודרהם בשם המנהיג / חיי אדם כלל ק"ל סט"ז

אם יש לו רק ג' מצות לב' הימים ואין מספיק לו מצה א' ללילה א' יקח מצה ומחצה ללילה א' ומצה ומחצה ללילה ב'

חיי אדם כלל ק"ל סט"ז

ג' מצות מעישרון זכר ללחמי תודה

רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / בית יוסף בשם הרא"ש והמרדכי והגהות מיימוניות

עושין סימן לידע איזו ראשונה איזו שני' ואיזו שלישית

האורה ח"א סי' צ' / מחזור ויטרי הל' פסח סי' נ"ד / ראב"ן שו"ת סי' מ"א / הרוקח סי' רע"ט / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות ו' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / לבוש ס"ז

לא יעשה הסימן מאותיות דאסור לשברם ביו"ט

לבוש ס"ז / חק יעקב סקכ"ו / מ"ב סקמ"ז

יזהר לאפותו כסדר עריכתו דאל"כ מה תועיל קדימת עריכתו

בית יוסף בשם כלבו ואבודרהם בשם הראב"ד / דרכי משה / פרישה / לבוש ס"ז

החליף המצות מסידרן אינו מעכב

רא"ש פ"י סי' ל' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ה' / טור

א"צ להקפיד על סדר המצות

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

אם יש לו בנים הרבה יעשה ב' עיסות פחות מעישרון ויצרפם לחלה ויעשה מהם ג' מצות

הגהות ר"פ לסמ"ק סי' רי"ט אות ז' / חק יעקב סקכ"ו / אליה רבא סקי"ד בשם מג"א

ראוי לעשות מצות של מצוה רקיקים וקטנים ולא עבים וגדולים שאין זה לחם עוני

כלבו בשם הראב"ד

אם נאבדה א' מג' מצות ראוי לאפות אחרת תחתיה

האגור סי' תש"צ בשם מהרי"ל / בית יוסף בשם האגור בשם מהרי"ל

אם נשברה א' מג' מצות יקחנה למצה שני' דבלא"ה בוצעין אותה ומשום קדימתה באפי' אין

לאפות אחרת ביו"ט

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ה' / האגור סי' תש"צ בשם מהרי"ל / בית יוסף בשם האגור בשם מהרי"ל / לבוש ס"ז

נוהגים לעשות ד' מצות כדי שאם תישבר א' יקחנה תחתיה

חק יעקב סקכ"ז / אליה רבא סקט"ז / פמ"ג מש"ז סקי"ב

ואם שינה לא עיכב ואופין אותם ג"כ כסדר ואם נשברה אחת מהם לוקחין

אותה לשניה דבלאו הכי פורסין אותה.

ואף בלילה הראשון יוצא בכזית.

סעיף א'

מקום שנהגו לאכול עלי בלילי פסחים אוכלים

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ב / האגור סי' תתי"ב בשם ראבי"ה / שיירי כנה"ג הגה"ט סק"ב בשם המרדכי שכך נהגו / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"א / ערוך השולחן ס"א

מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלים גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"א / טור / לבוש ס"א

אשכנז מקום שלא לאכול עלי הוא

האגור סי' תתי"ב בשם ראבי"ה / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור / לבוש ס"ב / ט"ז סק"א / מג"א סק"א / חק יעקב סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט / שו"ע הגר"ז ס"א / ערוך השולחן ס"א / מ"ב סק"א

רק במקולס נהגו שלא לאכול עלי

אור זרוע הל' פסחים סי' ר"ל

נהגו שלא לאכול עלי אפי' אינו מקולס

אור זרוע הל' פסחים סי' ר"ל

צלאו בקדירה אעפ"י שאינו כצליית הפסח אסור לאכול במקום שנהגו לא לאכול עלי

חק יעקב סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט / שו"ע הגר"ז ס"ד / ערוך השולחן ס"ב / מ"ב סק"א

צלאו ואחר כך בשלו מותר לאכול

מג"א סק"א / אליה רבא סק"ב / מ"ב סק"א

צלאו ואחר כך בשלו אסור לאכול

פמ"ג א"א סק"א בשם פרי חדש

בשלו ואחר כך עשאו עלי קדר אסור מפני מראית העין

מג"א סק"א / אליה רבא סק"ב / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט / שו"ע הגר"ז ס"ד / ערוך השולחן ס"ב / מ"ב סק"א

לצורך חולה יש להקל בבשלו ואח"כ עשאו עלי קדר

מג"א סק"א / פמ"ג א"א סק"א / שו"ע הגר"ז ס"ד / מ"ב סק"א

במקום שנהגו שלא לאכול עלי אסור לאכול כבד

ערוך השולחן ס"ד

ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד בלילה זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"א / טור / לבוש ס"ב / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"ג

בין בליל א' בין בליל ב'

פמ"ג מש"ז סק"א

כשלא צלאו עם כרעיו וקרבו אי שרי

פמ"ג מש"ז סק"א / ערוך השולחן ס"ג

בזמן המקדש האם היה מותר לאכול גדי מקולס חוץ לירושלם

פמ"ג מש"ז סק"א

אם נצלה שלם אחר חצות אסור לאכול גם בע"פ

פמ"ג מש"ז סק"א

עגל או עוף שנצלו שלמים מותר לאכול במקום שאוכלים צלי

פמ"ג מש"ז סק"ב / מ"ב סק"י

ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הרי זה

מותר במקום שנהגו

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"א / בית יוסף בשם הרמב"ם / לבוש ס"ב / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"ג / מ"ב סק"ב

בערב פסח מותר לאכול צלי

פמ"ג מש"ז סק"א

צלאו שלם וחתכו והביאו מחותך לשולחן אי שרי

פמ"ג מש"ז סק"א

הגה: ולא יאכל ולא ישתה הרבה יותר מדאי שלא יאכל האפיקומן על

אכילה גסה או ישתכר ויישן מיד.

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד

אכילה גסה דהכא היינו שאינו תאב לאכול

מג"א סק"ב / אליה רבא סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"ה / מ"ב סק"ו

אם קץ במזונו אינו יוצא ידי חובת אפיקומן ומיקרי רשע

אליה רבא סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"ד

האוכל אפיקומן כשכדיין תאב לאכול מיקרי צדיק ואם אוכלו כשהוא שבע אבל אינו קץ במאכל מיקרי בינוני אבל אם אוכלו כשקץ לאכול מיקרי רשע
חק יעקב סק"ד / אליה רבא סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"ה / מ"ב סק"ו

סעיף ב'

אפילו בשר עוף ועגל כל דבר שטעון שחיטה אסור לאכול עלי במקום שנהגו שלא לאכול עלי.

טור בשם ירושלמי / בית יוסף בשם ראבי"ה / לבוש ס"ב / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט / שו"ע הגר"ז ס"ג

דגים צלויים מותר

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / כנה"ג הגה"ט סק"ב / ט"ז סק"ג / מג"א סק"ג / חק יעקב סק"ה / אליה רבא סק"א / אליה זוטא סק"א / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סק"ט

ביצה צלוי' מותר

ט"ז סק"ג / חק יעקב סק"ה / אליה רבא סק"א / אליה זוטא סק"א / פמ"ג מש"ז סק"ג / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סק"ט

כל מה שאסור לאכול בליל א' אסור לאכול בליל ב'

פמ"ג מש"ז סק"א

נהגו לא לאכול צלי בין בלילה בין ביום

ברכי יוסף סק"א

אם עשו מנהג שלא לאכול אפי' מבושל מנהג שטות הוא ורשאי להתירו בפניהם

פמ"ג א"א סק"ג

הגה: נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ז / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב' / חיי אדם כלל ק"ל ס"ט

אין אוכלים הביצה שבקערה אלא שאר בצים מבושלים

לבוש ס"ב / מאמר מרדכי סי' תע"ג סק"א

אוכלים הביצה שבקערה

חק יעקב סק"ו / מ"ב סק"א

לזכר דבעא רחמנא ופרקינן

לבוש ס"ב / חק יעקב סק"ו

כיון שהיא זכר להגיגה

מ"ב סקי"א בשם הגר"א

גם בליל ב' אוכלים בצים בסעודה

פמ"ג א"א סק"ד / מ"ב סקי"ג

זכר לאבילות ונראה לי הטעם משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח ועוד

זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח

לבוש ס"ב / שו"ע הגר"ז ס"ו / ערוך השולחן ס"ד

ויש נוהגים שלא לאכול שום טיבול בלילה רק ב' טיבולים שעושים בסדר

לבוש ס"ב / שו"ע הגר"ז ס"ז / ערוך השולחן ס"ד

במקדש היו אוכלים מצת מצווה אחר הסעודה הביאו מצת מצווה וברכו עליה ומרור וברכו וכו'

מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה

במקדש היו מביאין בשר החגיגה ובשר הפסח ומברכין תחילה על החגיגה אקב"ו על אכילת הזבח ואוכלין מבשר החגיגה כזית ומברכין על הפסח אקב"ו על אכילת הפסח ואוכלין ממנו כזית ומצניעים בשר הפסח ואוכלים בשר החגיגה כדי שיהיו שבעים ממנו ובאחרונה אוכלים מבשר הפסח

בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ד א' / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ט ב'

במקדש היו מביאין בתחילה בשר הפסח ומברכין בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת הפסח ואוכל כל א' כזית ואח"כ מביאין בשר החגיגה ומברכין בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת הזבח וכשגמרו לאכול בשר החגיגה מביאין הפסח ואוכלין אותו על השובע אבודרהם סדר ההגדה

במקדש אחר הסעודה אוכלים פסח מצה ומרור

לבוש סי' תע"ז ס"א

לא יאכל מצה עשירה בלילה ראשונה אפי' בסעודתו

מועד לכל חי סי' ד' אות י"ב

נכון לאכול בליל ראשון סילקא להודות להקב"ה שסילק אויבינו ומבקשי רעתינו

מועד לכל חי סי' ד' אות כ"ג

נכון לאכול דג ולומר יה"ר שנזכה לאכול מסעודתו של לויתן

מועד לכל חי סי' ד' אות כ"ג

סעיף א'

לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה תחת המפה כזית כל אחד זכר לפסח הנאכל על השובע ויאכלנו בהסיבה ולא יברך עליו

איסור והתר לרש"י סי' ל"א / רבינו יונה סדר פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ז אות ה' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ד / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / טור / בית יוסף בשם הר"ף הרמב"ם והרא"ש / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"ד

יאכל ב' זתים דחביבה מצווה זו משאר מצוות

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ח / ט"ז סק"א בשם מהרי"ל / מג"א סק"א בשם מהרי"ל / נוהג כצאן יוסף סי' תשע"ג / חק יעקב סק"ב בשם מהרי"ל / אליה רבא סק"א / פמ"ג מש"ז סק"א, א"א סק"א / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן ס"ג / מ"ב סק"א

אם אינו יכול לאכול ב' זתים לא יפחות מכזית

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ח / נוהג כצאן יוסף סי' תשע"ג / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן ס"ג

זו המצה שאוכלים לשם חובת מצה

רש"י פסחים קי"ט ב' ד"ה אין מפטירין / רשב"ם פסחים קי"ט ב' ד"ה אין מפטירין / תוס' פסחים ק"כ א' ד"ה באחרונה / מרדכי פסחים הסדר בקצרה בשם רשב"ם / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' בשם רשב"ם / ערוך השולחן ס"ב בשם רש"י ורשב"ם והרמב"ם

י"א שצריך לכרכו במרור ולטבלו בחרוסת ולאכול אחריו כזית מצה לבדה

רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ד / האגור סי' תתי"ג / טור / בית יוסף בשם הרא"ש לדעת רשב"ם

א"צ לאכול אלא כזית מצה

האגור סי' תתי"ג בשם הרא"ש / טור בשם הרא"ש / לבוש ס"א

שכח ואכל בלא הסיבה א"צ לחזור ולאכול

שו"ע הגר"ז ס"ד / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סק"ד

לרש"י ורשב"ם דבאפיקומן מקיימים מצוות אכילת מצה לא יצא אם לא אכל בהסיבה

שער הציון סק"ד

ויהא זהיר לאכלו קודם חצות

אור זרוע הל' פסחים סי' רל"א / רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ח / אבודרהם סדר ההגדה / טור / בית יוסף בשם הרא"ש / לבוש ס"א / נוהג כצאן יוסף סי' תשע"ג / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד / שו"ע הגר"ז ס"ו / ערוך השולחן ס"ד

זמנו כל הלילה

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות י' / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"כ ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ח / בית יוסף בשם הרמב"ם

אפילו לרבי עקיבא דזמנו מן התורה עד עלות השחר מדרבנן אינו נאכל אלא עד חצות

אור זרוע הל' פסחים סי' רל"א / מרדכי פסחים סדר של פסח / רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ח

אם לא אכל אפיקומן עד שעבר חצות חייב לאכול אפיקומן אחר חצות

ערוך השולחן ס"ה

אם לא אכל כזית מצה עד חצות יאכל אחר חצות בלא ברכה

פמ"ג מש"ז סק"א / ערוך השולחן ס"ה / מ"ב סק"ו

אם לא אכל מרור עד אחר חצות יאכל אחר חצות בלא ברכה

פמ"ג א"א סק"א / מ"ב סק"ו

נהגו לשבור חתיכה ממצת אפיקומן ולנקבה ותולין אותה

חק יעקב סק"ג / פמ"ג מש"ז סק"א / שו"ע הגר"ז סי"א / ערוך השולחן ס"ד

ויקדים עיצמו שגם ההלל יקרא קודם חצות

לבוש ס"א / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד / שו"ע הגר"ז ס"ו / ערוך השולחן ס"ד / מ"ב סק"ז

ד' כוסות צריך לשותות קודם חצות

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ"ז

סעיף ב'

אם שכח ולא אכל אפיקומן ולא נזכר עד שנטל ידיו או שאמר הב לן ונברך

אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא

הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ח' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ' / האגור סי' תתי"ד בשם רבינו פרץ / טור בשם רבינו פרץ / לבוש ס"ב / חיי אדם כלל ק"ל סט"ו / שו"ע הגר"ז ס"ז / ערוך השולחן ס"ו / מ"ב סק"ח

דאתכא דרחמנא סמכינן

האגור סי' תתי"ד בשם רבינו פרץ / מג"א סק"ב / לבוש ס"ב / פמ"ג א"א סק"ב / ערוך השולחן ס"ו / מ"ב סק"ח

יטול ידיו ויחזור ויאכל אפיקומן

רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה

לא יחזור לאכול אפיקומן

האגור סי' תתי"ד בשם העיטור / מג"א סק"ב בשם ב"ח בשם מהרש"ל / ערוך השולחן ס"ו

ואם לא נזכר עד שבירך ברכת המזון אם נזכר קודם שבירך בפח"ג יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן (ויחזור ויברך ברכת המזון ויברך בפח"ג וישתה הכוס).

מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ח' / אבודרהם סדר ההגדה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ' / האגור סי' תתי"ד בשם ראבי"ה / טור בשם ראבי"ה והרא"ש / בית יוסף / לבוש ס"ב / חיי אדם כלל ק"ל סט"ו / שו"ע הגר"ז ס"ח / ערוך השולחן ס"ז / מ"ב סק"י

דכיון שבירך בהמ"ז אסח דעתי'

מג"א סק"ג

יטול ידיו בלא ברכה

פמ"ג א"א סק"ג / מ"ב סק"ט

לא יחזור ויאכל אפיקומן ויסמוך על מצה שאכל בסעודה

בית יוסף בשם המרדכי שכן עשה רבינו קלונימוס

ואם לא נזכר עד אחר שבירך בפח"ג לא יאכל אפיקומן ויסמוך על מצה שאכל בתוך הסעודה שכולן שמורות הן משעת לישא

סידור רש"י סי' קל"ד / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מרדכי פסחים סדר של פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ו אות ח' / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / אבודרהם סדר ההגדה / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ' / האגור סי' תתי"ד בשם ראבי"ה / טור בשם ראבי"ה והרא"ש / בית יוסף בשם הגהות מיימוניות בשם סמ"ק והמרדכי והרא"ש ואבודרהם / לבוש ס"ב / ערוך השולחן ס"ז

דיצטרך להוסיף כוס לבהמ"ז והוי מוסיף על הכוסות

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / מג"א סק"ד / לבוש ס"ב / חק יעקב סק"ד

והא לא היסב באכילת המצה בסעודה

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו

יאכל אפיקומן ויברך בלא כוס

מג"א סק"ד בשם ראב"ד ורשב"א ומ"מ ורי"ו / פמ"ג א"א סק"ד / שו"ע הגר"ז ס"ח / ערוך השולחן ס"ז / מ"ב סק"א

מי שאינו נזהר כל השנה לברך על הכוס יאכל אפיקומן ויברך בלא כוס

מג"א סק"ד / חק יעקב סק"ד / חיי אדם כלל ק"ל סט"ו / מ"ב סק"א

שכח לאכול אפיקומן ונזכר אחר שגמר הסדר חוזר ואוכל ומברך בהמ"ז בלא כוס
בית יוסף בשם הרשב"א ורבינו ירוחם בשם הראב"ד והרשב"א / שו"ע הגר"ז ס"ט / ערוך השולחן ס"ז

דווקא שאכל מצה בסעודה אבל אינו יכול לסמוך על כזית ראשון שיעלה לו לאפיקומן
חיי אדם כלל ק"ל סט"ו / מ"ב סק"ג

אבל במקום שנהגו לעשות שימור למצת מצווה משעת קצירה אפילו נזכר
עד אחר ההלל יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן.

לבוש ס"ב / פמ"ג מש"ז סק"ב

אפי' יחיד שהנהיג עצמו כן אף ששאר אנשי מקומו אין נוהגין כן דינא הכי
חק יעקב סק"ו / פמ"ג מש"ז סק"ב

ויחזור ויאמר הלל על הכוס
מג"א סק"ז / אליה רבא סק"ד

אם נזכר מיד אחר ששתה כוס ג' יחזור ויאכל אפיקומן ויברך בהמ"ז על הכוס דנתברר דמה
ששתה לכוס ג' היה טעות
מ"ב סקט"ו

אם נזכר באמצע הלל ועדין לא חתם ברכת השיר יאכל אפיקומן ויברך בהמ"ז על הכוס
ויחזור ויאמר הלל על הכוס
שער הציון סק"ג

א"צ לחזור ולאכול כלל ויסמוך על המצה שאכל בראשונה אעפ"י שאכל אחריה
טור בשם העיטור / מג"א סק"ה

וה"ה כשיש לו מצות שמורות משעת קצירה אבל לא אכל מהם
מג"א סק"ו

מי שאוכל כל הפסח ממצות שמורות משעת קצירה יכול לסמוך על מצה שאכל בסעודה
ברכי יוסף סק"ב

הגה: ויחזור ויברך על הכוס ואין לחוש במה שמוסיף על הכוסות

כיון שכוס שלישי היה בטעות חזר כוס זה להיות כוס שלישי
ט"ז סק"ג / לבוש ס"ב / פמ"ג מש"ז סק"ג / מ"ב סקט"ו

ואם נאבד האפיקומן יאכל כזית אחר ממצה שמורה אחרת.

בית יוסף / שו"ע הגר"ז ס"י / ערוך השולחן ס"ח

נאכל האפיקומן או שאבד יכול לסמוך על מה שאכל

לבוש ס"ב

נאכל האפיקומן או שאבד אם לבו נוקפו יקח מצה אחרת ויאכל אפיקומן

לבוש ס"ב / אליה רבא סק"ג

שכח ואכל אחר אפיקומן יחזור ויאכל כזית ממצת אפיקומן

אבודרהם סדר ההגדה

אחר אפיקומן אין לאכול שום דבר.

פסחים ק"ט א' / רי"ף פסחים כ"ז א' (דפי הרי"ף) / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ד / חי' הר"ן פסחים ק"ט ב' / טור / בית יוסף / לבוש ס"א

שיהא פסח נאכל על השובע שיאמר הלל בכרס מלאה

המאור הקטן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף)

שיהא פסח נאכל על השובע שלא יבא לידי שבירת עצם

תוס' פסחים ק"כ א' ד"ה אין מפטירין / המאור הקטן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) בשם ירושלמי / מלחמת ה' פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / לבוש סי' תע"ז ס"א

כי היו אוכלים הפסח וצר להם המקום ואחר אכילת הפסח היו עולים לגג לומר הלל לכך אסרו

לאכול אחר הפסח שלא ישכחו לומר הלל

המאור הקטן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף)

שיהא פסח נאכל על השובע שלא יאכל פסח בכרס ריקנית ולאחר שיגמור הסדר יאכל בשלחן

אחר והוי אכילת פסח בב' מקומות

מלחמת ה' פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / ר"ן פסחים כ"ז א' (דפי הרי"ף)

חגיגה אינה נאכלת על השובע כי אינה באה מבן שנה שעצמותיו רכין ויכול לשברם

תוס' פסחים ק"כ א' ד"ה מפטירין

לשתות יין אסור אבל שאר משקין מותר לשתות אחר אפיקומן

אליה רבא סק"א / פמ"ג א"א סק"א

לכתחילה נכון ליזהר משדתיית כל משקה איר אפיקומן חוץ ממים

מ"ב סק"ב

עבר ואכל אחר אפיקומן א"צ לחזור ולאכול אפיקומן

חק יעקב סק"א / אליה רבא סק"ב / פמ"ג א"א סק"א

עבר ואכל אחר אפיקומן יחזור ויאכל כזית מצה שמורה לשם אפיקומן

מ"ב סק"א

הגה: ולא יאכלנו בשני מקומות דלא עדיף מאלו הפסיק בשינה דאסור לאכלו משום דהוי כשני מקומות

טור / בית יוסף בשם רשב"ם / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד

וה"ה בחדר א' בב' שולחנות לא יאכלנו

מג"א סק"ב / חק יעקב סק"ב / אליה רבא סק"ד / מ"ב סק"ד

רק בפסח איכא איסור לאכול בב' מקומות אבל במצה ליכא איסורא לאכול בב' מקומות
המאור הקטן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / חי' הר"ן פסחים ק"כ א' / בית יוסף בשם תוס'

כל סעודתו יכול לאכול בב' מקומות

מג"א סק"ב / מ"ב סק"ג

סעיף ב'

מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר לאכול

רמב"ם הל' ימצ' ומצה פ"ח הי"ד / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד

שינה חשיב כהיסח הדעת וכשחוזר לאכול הוי כאוכל במקום אחר

מרדכי פסחים סדר של פסח / בית הבחירה להמאירי פסחים ק"כ א' / טור / מג"א סק"ג / לבוש ס"ב / מ"ב סק"ז

וה"ה נתנמנמ אינו חוזר לאכול

לבוש ס"ב

בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרים ואוכלים

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח הי"ד / טור

אפי' אותם שישנו

טור

ישנו מקצתן אפי' שינת קבע יאכלו

פסקי רי"ד פסחים ק"כ ב' / טור בשם ר"י והרמב"ם

ישנו מקצתן לא יאכלו נתנמנמו מקצתן יאכלו

לבוש ס"ב / חק יעקב סק"ג

נרדמו כולם ונעורו לא יאכלו

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח הי"ד / טור

דנראה כאוכל פסח בב' מקומות

רשב"ם פסחים ק"כ א' ד"ה ישנו / ר"ן פסחים כ"ז א' (דפי הרי"ף)

דנראה כאוכל פסח בב' חבורות

רש"י פסחים ק"כ א' ד"ה כולם

נרדמו אפי' מקצתן לא יאכלו

רשב"ם פסחים ק"כ ב' ד"ה רבי יוסי

ישנו מקצתן אפי' שינת קבע יאכלו

טור בשם ר"י והרמב"ם

נתמנמו כולם יאכלו.

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ד / פסקי רי"ד פסחים ק"כ ב' / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / רא"ש פסחים פ"י סי' ל'

היינו דקרו לי' ועני אבל לא ידע לאהדורי סברא

מג"א סק"ד / מ"ב סק"ט

נתמנמו כולם לא יאכלו

לבוש ס"ב

הגה: וכל זה אינו אלא שישנו לאחר שהתחלו לאכול האפיקומן אבל שינה

קודם לזה לא הוי הפסק

בית יוסף בשם רבינו ירוחם בשם רי"ף / לבוש ס"ב / חק יעקב סק"ד / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד

שינה גם באמצע סעודה חשיב הפסק

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה ל"ט / מג"א סק"ה בשם מהרי"ל / חק יעקב סק"ד

לאכול ב' סעודות בב' מקומות אסור אפי' אם אוכל אפיקומן רק לאחר סעודה שני'

לבוש ס"ב

סימן תע"ט

אחר כך מוזגין לו כוס שלישי

אם אין הכוס נקי צריך לשטפו

ט"ז סק"א / חק יעקב סק"א / אליה רבא סק"א / אליה זוטא סק"א / יוסף אומץ סי' תשע"ו / שו"ע הגר"ז ס"ב / ערוך השולחן ס"א / מ"ב סק"א

ומברך עליו ברכת המזון ובורא פרי הגפן ושותהו בהסיבה ולא יברך אחריו

אבודרהם סדר ההגדה / טור / בית יוסף / לבוש ס"א

לא היסב בשתייתו צריך לחזור ולשתות ולא הוי מוסיף על הכוסות דשתי' ראשונה לא חשיב

כיון דשתה שלא כתיקנו

לבוש ס"א

ולא ישתה יין בינו לכוס רביעי.

פסחים קי"ז ב' / סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ף פסחים כ"ו א' (דפי הרי"ף) / רשב"ם פסחים קי"ז ב' ד"ה בין ג' לד' / תוס' פסחים קי"ז ב' ד"ה רביעי / הפרדס לרש"י הל' פסח / פסקי רי"ד פסחים קי"ז ב' / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / פסקי ריא"ז פסחים קי"ז ב' / אבודרהם סדר ההגדה / ר"ן פסחים כ"ו א' (דפי הרי"ף) / טור / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן ס"ג

וה"ה מי דבש לא ישתה כיון דמשכר

ט"ז סק"ב / אליה רבא סק"ג / אליה זוטא סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"ג

הגה: מיהו מכוס שלישי יכול לשתות כמה פעמים והכל מחשב שתיה אחת

אע"ג דהפסיק בנתיים.

ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"ד / ערוך השולחן ס"ג

יכול לשתות רק תוך כדי שתיית רביעית

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ"ב

דווקא כשהי' דעתו ע"ז מתחילה

מג"א סק"א / מ"ב סק"ו

אם הכוס גדול ומחזיק הרבה לא ישתה הרבה שלא ישתכר

חק יעקב סק"ד / שו"ע הגר"ז ס"ד / מ"ב סק"ז

מצווה לחזור אחר זימון.

הפרדס לרש"י הל' פסח / האורה ח"ב סי' מ"ה / רא"ש פ"י סי' ל' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תתט"ו / טור / בית יוסף בשם הרא"ש / לבוש ס"א / יוסף אומץ סי' תשע"ה / חיי אדם כלל ק"ל סי"ה / שו"ע הגר"ז ס"ו / ערוך השולחן ס"א

כדי שיתחייב בבהמ"ז על הכוס לכו"ע

יוסף אומץ סי' תשע"ה

כדי לומר הלל בג'

ט"ז סק"ג / שו"ע הגר"ז ס"ו / מ"ב סק"ט

לא נהגו כן

רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / טור / בית יוסף בשם הרא"ש / ט"ז סק"ג / מ"ב סק"ט

אשתו ובניו הקטנים סגי לאמירת הודו בג'

רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / אבודרהם סדר ההגדה בשם הרא"ש / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תתט"ו / טור בשם הרא"ש / בית יוסף בשם הרא"ש / מג"א סק"ב / לבוש ס"א / חק יעקב סק"ה / חיי אדם כלל ק"ל סי"ה / שו"ע הגר"ז ס"ו / ערוך השולחן ס"א / מ"ב סק"ט

אשתו ובניו הקטנים לא יאמרו הודו אבל יכולים לומר אנא ה'

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ"ה / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / כנה"ג סי' ת"פ הגה"ט סק"ב / אליה רבא סק"ד בשם מטה משה / אליה זוטא סק"ד בשם מטה משה / שו"ע הגר"ז ס"ו / מ"ב סק"ב

עדיף טפי תלתא גברי

ט"ז סק"ג / מג"א סק"ב

הגה: והגדול שבתן אומר הודו ואנא והאחרים עונים אחריו

אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / כלבו סי' נ'

רק בהודו שבהלל עושים כן אבל בהלל הגדול אין עושים כן

חק יעקב סק"ה / שו"ע הגר"ז ס"ח

והגדול יכול ליתן לקטן רשות

נוהגים ליתן לקטנים לומר הודו כדי לחנכם וכדי שלא יישנו

מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ"ה / חק יעקב סק"ו בשם מהרי"ל / מ"ב סק"ב

יכולים ליתן לנשים לומר הודו

חק יעקב סק"ו בשם מהרי"ל / שו"ע הגר"ז ס"ו

ויכול לצרף לזימון לעניין הלל אע"ג שלא אכל עמהם

לבוש ס"א

**ונהגו שבעל הבית מברך ברכת המזון בליל פסח שנא' טוב עין הוא יבורך
והוא מיקרי טוב עין שאמר כל דכפין ייתי וייכול וגו'**

האגודה פסחים קי"ז ב' / מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ"א / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"ט / ערוך השולחן ס"ב

בעל הבית יכול ליתן רשות לברך למי שירצה

כלבו סי' נ' בשם מהר"ם / חק יעקב סק"ז / שו"ע הגר"ז ס"ט / ערוך השולחן ס"ב / מ"ב סקי"ג

סימן ת"פ

**כוס רביעי מתחיל לא לנו וגומר עליו את ההלל ואינו אומר יהללוך אלא
אומר אחר גמר ההלל הלל הגדול שהוא מהודו לה' עד על נהרות בבל שהם
כ"ו כי לעולם חסדו ואח"כ אומר נשמת כל חי וישתבח עד ומעולם עד עולם
אתה א' ואז יאמר יהללוך עד מלך מהולל בתשבחות**
ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה לד' הגאונים / ערוך השולחן ס"ג בשם ב"י

חתם בישתבח יאמר יהללוך בלא חתימה
מ"ב סק"ד

אחר הלל אומר יהללוך בלא חתימה ואומר הלל הגדול ונשמת וחותם בישתבח
מהרי"ל מנהגים סדר ההגדה מ"ו / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור בשם הרא"ש / מג"א סק"ב בשם מהרי"ל /
לבוש / חק יעקב סק"ד / שו"ע הגר"ז ס"א / ערוך השולחן ס"ג בשם הטור / חיי אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ט"ו /
מ"ב סק"ה

חתם ביהללוך יאמר הלל הגדול ונשמת וישתבח ולא יחתום
מ"ב סק"ה

**אומר הלל ואינו אומר יהללוך כלל ואומר הלל הגדול ונשמת עד חתימת ישתבח ואינו חותם
בישתבח ואומר יהללוך וכו'**
שו"ע הגר"ז ס"א

חותם בנשמת ואינו חותם ביהללוך
תוס' פסחים קי"ח א' ד"ה רבי יוחנן / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו בשם רבינו חיים כהן / סמ"ג עשין מ"א / מרדכי
פסחים סדר של פסח / הגהות מימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / רא"ש פסחים הל'
פסח בקצרה / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה בשם רבי סעדיה גאון ורבינו חיים כהן / רשב"ץ מאמר חמץ /
האגור סי' תתי"ז בשם רבינו חיים כהן והרא"ש / טור בשם רבינו חיים כהן והרא"ש / בית יוסף / יוסף אומץ סי'
תש"ץ / נוהג כצאן יוסף ליל ראשון של פסח ב'

חותמין הלל ביהללוך מלך מהולל בתשבחות ואומר הלל הגדול ונשמת וחותם בישתבח
רשב"ם פסחים קי"ח א' ד"ה ורבי יוחנן / תוס' פסחים קי"ח א' ד"ה רבי יוחנן / איסור והר לרש"י סי' ל"א / ראבי"ה
מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / פסקי רי"ד פסחים קי"ח א' / תוס' רי"ד
פסחים קי"ח א' / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / רא"ש פסחים פ"י סי'
ל' / כלבו סי' נ' / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ח א' / האגור סי' תתי"ז בשם רשב"ם והמרדכי / טור בשם רשב"ם /
בית יוסף בשם הרא"ש בשם רשב"ם

אומר על כוס ד' הלל ויהללוך ואינו אומר על כוס ד' הלל הגדול ונשמת
סדור רב עמרם גאון סדר פסח / סדור רבי סעדיה גאון / רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' צ' / האורה ח"ב סי' מ"ז /
רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"י / המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח מנהג ספרד ופרובינצא / בית הבחירה

להמאירי פסחים קי"ז ב' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' בשם הרי"ף / רא"ש פסחים הל' פסח בקצרה / כלבו סי' נ' /
אבודרהם סדר ההגדה / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ח א' / רשב"ץ מאמר חמץ / האגור סי' תתי"ז בשם הרי"ף / טור /
בית יוסף בשם הרי"ף והרמב"ם

אומר הלל ואח"כ מזמור לדוד ה' רועי וגו' ושיר המעלות האחרון שבכולן והלל הגדול כ"ו

כי לעולם חסדו ונשמת וחותם בישתבח

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח מנהג צרפת

אין אומרים מזמור רננו צדיקים

ט"ז סק"א / מג"א סק"א / אליה רבא סק"ב

יהללך הוא ברכת כוס רביעי ואינה ברכת ההלל

חי' הרמב"ן פסחים קי"ח א' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ז ב' / חי' הר"ן פסחים קי"ח א'

מצווה מן המובחר שקורא ההלל יגביה הכוס בידו עד שישגמור ההלל

רשב"ץ מאמר חמץ / יוסף אומץ סי' תשפ"ט

ושותהו בהסיבה בלא ברכה תחילה (וכבר נתבאר לעיל סי' תע"ד דאנו

נוהגין לברך) ומברך אחריו על הגפן

טור

הפיוטים אומרים אחר שתיית הכוס

ט"ז סק"א / מג"א סק"ב בשם ב"ח ומהרש"ל / חק יעקב סק"ה / אליה רבא סק"ב / שו"ע הגר"ז ס"ג / ערוך השולחן
ס"ד / מ"ב סק"ו

הפיוטים אומרים קודם שתיית הכוס

מג"א סק"ב בשם מהר"ם / חק יעקב סק"ה / שו"ע הגר"ז ס"ג / מ"ב סק"ו

בליל א' יאמר אומץ גבורותיך ובליל ב' יאמר אז רוב ניסים

מג"א סק"ב / מ"ב סק"ו

הפיוטים אומרים בב' הלילות בשווה

חק יעקב סק"ה / מ"ב סק"ו

ואם שותהו בלא הסיבה צריך לשתות פעם אחרת בהסיבה (ועיין לעיל סי'

תע"ב ס"ו)

טור / בית יוסף בשם הרא"ש

ומברך לפניו בורא פרי הגפן לפי שהסיח דעתו מלשנות עוד.

טור / בית יוסף

הגה: וי"א שיש לומר שפוך חמתך וכו' קודם לא לנו

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / הרוקח סי' רפ"ג / אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / כלבו סי' נ' / אבודרהם סדר ההגדה / רשב"ץ מאמר חמץ / אהל מועד שער הפסח דרך ה' / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / כנה"ג הגה"ט סק"א בשם מהרש"ל / לבוש / יוסף אומץ סי' תשפ"ח / שו"ע הגר"ז ס"ד

ולפתוח הפתח כדי לזכור שהוא ליל שימורים ובזכות אמונה זו יבא משיח

וישפוך חמתו על המכחשים בה' וכן נוהגין

בית יוסף בשם הרמב"ם / שו"ע הגר"ז ס"ד / ערוך השולחן ס"א

יש נוהגים שפותחים הדלת ואומרים שפוך וכו'

יוסף אומץ סי' תשפ"ח

יש נוהגים בשעת פתיחת הדלת נופל א' לתוך הפתח להראות אמונתנו בביאת המשיח

יוסף אומץ סי' תשפ"ח

ויכול לגמור הלל אף שלא במקום סעודה.

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"י

צריך לגמור ההלל במקום סעודה

השגת הראב"ד הל' חמץ ומצה פ"ח ה"י / בית יוסף בשם הראב"ד בהשגות

סעיף א'

אחר ארבע כוסות אינו רשאי לשתות יין אלא מים.

רי"ץ גיאת / האורה ח"א סי' צ' / רי"ף פסחים כ"ז א' (דפי הרי"ף) / תוס' פסחים קי"ז ב' ד"ה רביעי / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"י / מלחמת ה' פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ח' / מרדכי פסחים סדר של פסח / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / אבודרהם סדר ההגדה / האגודה פסחים קי"ז ב' / ח"י הרי"ף פסחים קי"ט ב' בשם הרי"ף / האגור סי' תתי"ט בשם הרי"ף / שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / טור בשם הרא"ש בשם רב יוסף טוב עולם / בית יוסף / לבוש ס"א

כדי שלא יקבע עצמו על היין ויהיה כאוכל פסח בשתי חבורות

אבודרהם סדר ההגדה

כדי שלא יהא כמוסיף על הכוסות

השגות הראב"ד על המאור פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / מלחמת ה' פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / אבודרהם סדר ההגדה / ח"י הרי"ף פסחים קי"ט ב' / ר"ן פסחים כ"ז א' (דפי הרי"ף) / מ"ב סק"א

כי חייב לספר ביצי"מ כל הלילה ואם ישתה ישתכר ולא יספר ביציאת מצרים

אבודרהם סדר ההגדה / טור בשם רבינו יונה / חק יעקב סק"א / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד / שו"ע הגר"ז ס"א / מ"ב סק"א

אינו מדינא אלא ממנהגא והנהיגו בעבור העניים שנתנו להם יין לכוסות לב' לילות וגזרו כן

כדי שלא ישתו כולם בלילה א'

תמים דעים להראב"ד סי' ל' / כנה"ג הגה"ט סק"א / חק יעקב סק"א

רשאי לשתות אפי' יין

המאור הקטן פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ח' בשם ר"י / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל"ג / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / מהר"ם חלאווה פסחים קי"ח א' בשם המאור ובשם רב האי גאון / האגור סי' תתי"ט בשם העיטור / בית יוסף בשם רבינו יחיאל

אסור לשתות אפי' מים

תוס' פסחים קי"ז ב' ד"ה רביעי בשם ה"ר יוסף / הגהות ר"פ לסמ"ק סי' קמ"ד אות ח' בשם גדולי איברי"א / מרדכי פסחים סדר של פסח בשם הר"ר שמואל מאויר"א / האגודה פסחים קי"ז ב' / האגור סי' תתי"ט בשם ה"ר שמואל מאיבר"א / בית יוסף בשם המרדכי ובשם הגהות מיימוניות

והא מים לא מבטלי טעם מצה

תוס' פסחים קי"ז ב' ד"ה רביעי

לא אמרו אלא שאין אוכלין אחר הפסח אבל לא אין שותין

טור

כל זמן שלא בירך על הכוס לאחריו רשאי לשתות כמה שירצה
חי' הר"ן פסחים קי"ט ב'

לטעם איסור השתי' כדי שלא ישתכר וימנע מסיפור יצי"מ כל הלילה אם ישן וניעור יכול לשתות

חק יעקב סק"א / פמ"ג א"א / שו"ע הגר"ז ס"א

בליל ב' יכול לאכול ולשתות אחר הלל אבל נמצא מוציא עצמו מכלל המהדרים ועובר על דברי חכמים שאמרו אל יוציא עצמו מהכלל
בית יוסף בשם שבלי הלקט / חק יעקב סק"ג בשם ב"י / שו"ע הגר"ז ס"א

הגה: וכל המשקין דינן כיון

בית יוסף לבוש ס"א

מותר לשתות משקין שאינן משכרין

חק יעקב סק"א

משקה מלקריץ או מתפוחים או מזנגביל אם מותר לשתות

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / ט"ז סק"א / מג"א / כנה"ג הגה"ט סק"א בשם מהר"י ווייל, הגב"י סק"ב / חק יעקב סק"א / אליה רבא סק"א / אליה זוטא / פמ"ג מש"ז סק"א, א"א / חיי אדם כלל ק"ל סי"ד / שו"ע הגר"ז ס"א / מ"ב סק"א

ומי שהוא איסטניס או תאב הרבה לשתות יכול לשתות כוס חמישי ויאמר עליו הלל הגדול.

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / רי"ץ גיאת / תוס' פסחים קי"ז ב' ד"ה רביעי / האורה ח"א סי' פ"ט / הפרדס לרש"י הל' פסח / רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"י / תמים דעים להראב"ד סי' ל' / ראבי"ה מס' פסחים סי' תקכ"ה / הרוקח סי' רפ"ג / סמ"ג עשין מ"א / מלחמת ה' פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף) / מרדכי פסחים הסדר בקצרה / הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / בית הבחירה להמאירי פסחים קי"ח א' / רא"ש פסחים פ"י סי' ל' / כלבו סי' נ' / רבינו ירוחם נ"ה ח"ד / רשב"ץ מאמר חמץ / חי' הר"ן פסחים קי"ח א' / ר"ן פסחים כ"ז א' (דפי הרי"ף) / האגור סי' תתי"ח בשם רבי סעדיה גאון ורב שלום גאון ורב כהן צדק ורב עמרם גאון ורב יוסף טוב עלם / טור / בית יוסף / לבוש ס"א / שו"ע הגר"ז ס"א

אומר הלל הגדול וחותם יהללוד

סדור רב עמרם גאון סדר פסח / טור בשם רב שר שלום ורב כהן צדק ורבינו משה ורב עמרם / בית יוסף

אומר הלל הגדול וברכת השיר נשמת וישתבח

האורה ח"ב סי' מ"ז / הפרדס לרש"י הל' פסח / מרדכי פסחים הסדר בקצרה

אומר הלל הגדול רק אם לא אמר הלל הגדול בכוס ד'
הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ח אות כ' / מג"א סק"א / אליה רבא סק"א / שו"ע הגר"ז ס"א / מ"ב סק"ג

הרוצה לעשות כוס ה' לא יחתום ביהללוך אחר הלל ויאמר על כוס ה' הלל הגדול ונשמת ויחתום בישתבח

הרוקח סי' רפ"ג / האגור סי' תתי"ח בשם רי"ץ גיאת / טור בשם רי"ץ גיאת

אם בא לומר על כוס ה' שירות ותשבחות הרשות בידו ובלבד שיאמר הלל הגדול
האורה ח"א סי' פ"ט

והא ד' כוסות תיקנו ולא ה'
תוס' פסחים קי"ז ב' ד"ה רביעי

תקנו ד' כוסות שלא יפתחו מהם אבל המוסיף הרי זה משובח
כתוב שם להראב"ד (השגות הראב"ד על המאור) פסחים כ"ו ב' (דפי הרי"ף)

אין לעשות כוס ה'
אור זרוע הל' פסחים סי' רנ"ו / האגור סי' תתי"ח בשם רב האי גאון ורשב"ם / טור בשם רבינו האי ורשב"ם / בית יוסף בשם רב האי ורשב"ם

שותה כוס ה' בלא הסיבה
הרוקח סי' רפ"ג

נוהגין למזוג כוס א' יותר מהמסובין וקורין אותו כוס של אליהו הנביא
חק יעקב סי' ת"פ סק"ו / שו"ע הגר"ז סי' ת"פ ס"ה / ערוך השולחן סי' ת"פ ס"א

סעיף ב'

**חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ונפלאות
שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה.**

הגה: וכל דין ליל ראשון יש ג"כ בליל שני.

**ונוהגים שלא לקרות על מיטתו רק פרשת שמע ולא שאר דברים שקורין
בשעת לילת כדי להגן כי ליל שימורים הוא מן המזיקין.**

שו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג / לבוש ס"ב / שו"ע הגר"ז ס"ב

אין נועלין החדרים שישנים בהם

המנהיג הל' פסח סדר לילות שלפסח / ארחות חיים הל' סדר ליל פסח סי' ל"ז / יוסף אומץ סי' תשצ"ג / חק יעקב סי' ת"פ סק"ו / שו"ע הגר"ז סי' ת"פ ס"ה

אין נועלין הדלת בברית חזק

מג"א סק"ב / אליה רבא סק"ג

היכא דשכיח היזקא לא סמכינן אניסא

מג"א סק"ב / אליה רבא סק"ג

